

ความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก

6.1 สภาวะการพัฒนาระบบเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506 (ค.ศ. 1958 - 1963)

ผู้เขียนใคร่จะขอพิจารณาไปถึงจุดที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ ความขัดแย้ง และพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศบางประการในดินแดนของบางประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งคิดว่าจะมีความสำคัญและมีผลกระทบกระเทือนต่อกรณาคำเนิรนโยบายต่างประเทศของไทยโดยตรง วิกฤตการณ์และพฤติกรรมที่จะยกขึ้นมาพิจารณาได้แก่

6.1.1 วิกฤตการณ์ทางการเมืองในลาว

6.1.2 บทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศของเขมร (กัมพูชา) ; ความเกี่ยวข้องกับประเทศไทย

6.1.1 วิกฤตการณ์ทางการเมืองในลาว

วิกฤตการณ์ในลาวนั้นอาจสรุปได้ โดยย่อว่า เป็นผลมาจากการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลลาวที่มีฝ่ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายขบวนการปะเทดลาว (ลาวแดง) นิยมคอมมิวนิสต์¹ กล่าวคือ ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นโฮจิมินห์ผู้นำขบวนการเวียดมินห์ (ซึ่งต่อมากลายเป็นเวียดนามเหนือ) ได้ทำการขับไล่ฝรั่งเศสออกไปจากคาบสมุทรมอินโดจีนได้เป็นผลสำเร็จ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2494 (ค.ศ. 1951) โฮจิมินห์ก็ได้ส่งกำลังจากเวียดนามเหนือเข้ามาช่วยเหลือฝ่ายขบวนการปะเทดลาว ซึ่งมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นหัวหน้าทำการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลลาว และกำลังของเวียดนามเหนือก็ได้ถือโอกาสสองสุมกำลังอยู่ในดินแดนลาวต่อไปจนกระทั่งระหว่างปี พ.ศ. 2496 - 2497 (ค.ศ. 1953 - 1954) ทหาร

¹Corrine Phuangkasem, op. cit., p. 29.

เวียดนามเหนือเหล่านี้ก็สามารถช่วยขบวนการประเทศลาวสร้างฐานที่มั่นคงขึ้นทางภาคเหนือของลาวในบริเวณจังหวัดพงศาลีและซำเหนือ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนแก่ขบวนการประเทศลาวในด้านการกำลังอาวุธและการฝึกยุทธวิธีต่าง ๆ ด้วย

วิกฤตการณ์สู้รบในลาวทวีความรุนแรงและขยายตัวขึ้นในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2502 - 2505 (ค.ศ. 1959 - 1962)² ซึ่งจะขออธิบายรายละเอียดของเหตุการณ์ในลาวในแต่ละปี ตลอดจนเหตุผลสะท้อนต่อนโยบายต่างประเทศของไทยออกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

(1) พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) ในตอนต้นปี (ประมาณเดือนมกราคม) กำลังของฝ่ายขบวนการประเทศลาวร่วมกับฝ่ายเวียดมินห์ (เวียดนามเหนือ) ได้เข้ายึดที่มั่นในจังหวัดทางภาคใต้ของลาวไว้ได้หลายแห่ง รัฐบาลลาวชุดท้าวปู่ (ปู่) ขณะนิก ได้ทำการร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติเพื่อให้ดำเนินการบังคับให้กำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ดังกล่าวถอนตัวออกไปจากดินแดนที่ยึดไว้ ขณะเดียวกันปฏิบัติการจากประเทศไทยซึ่งเห็นว่าลาวมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศไทยมาก เพราะมีพรมแดนติดต่อกับไทยถึง 1,000 ไมล์ ไทยเกรงว่าภัยแทรกซึมของคอมมิวนิสต์จากฝั่งลาวจะข้ามเข้ามาสมทบกับการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ทางฝั่งไทยได้ หากดินแดนลาวต้องตกอยู่ในความยึดครองของขบวนการประเทศลาวนิยมคอมมิวนิสต์มากขึ้น ด้วยเหตุนี้เมื่อวิกฤตการณ์ในลาวรุนแรงขึ้นในปี พ.ศ. 2502³ โดยที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้เปรียบ ไทยจึงวิตกกังวลมาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีจึงได้พยายามที่จะนำปัญหาลาวนี้เข้าสู่การพิจารณาขององค์การส.ป.อ. (ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์โดยตรง) แต่สมาชิกส่วนใหญ่ขององค์การส.ป.อ. ก็ยังมิได้แสดงบทบาทหรือปฏิบัติการอย่างใด เกี่ยวกับข้อเรียกร้องของจอมพลสฤษดิ์ เหตุการณ์ในลาวจึงยิ่งรุนแรงขึ้นเมื่อฝ่ายขบวนการประเทศลาวได้โจสมคบกับฝ่ายเวียดนามเหนือเข้าโจมตีจังหวัดทางภาคเหนือของลาวอีกในต้นประมาณเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม

²Ibid.

³Ibid., p. 30.

จนทำให้รัฐบาลลาวต้องร้องขอให้องค์การสหประชาชาติส่งกองกำลังฉุกเฉินเข้ามาช่วยลาว ขณะเดียวกันทางรัฐบาลไทยก็พยายามเรียกร้องที่จะให้องค์การ ส.ป.อ. เข้าปฏิบัติการทางทหารช่วยเหลือฝ่ายรัฐบาลลาว พร้อมกันนั้นไทยก็ได้ส่งคณะผู้แทนเดินทางไปสังเกตสถานการณ์ในลาวด้วย

อย่างไรก็ดี ในระหว่างการประชุมคณะที่ปรึกษาทางทหารของ ส.ป.อ. ที่กรุงเทพฯ ในเดือนกันยายนนั้น เลขาธิการองค์การ ส.ป.อ. ซึ่งเป็นคนไทยคือ นายพจน์ สารสิน ได้แถลงว่า องค์การ ส.ป.อ. พร้อมทั้งจะพิจารณาจัดส่งความช่วยเหลือด้านอาวุธให้แก่อาวถารัฐบาลลาวร้องขอ แต่ปรากฏว่ารัฐบาลลาวมิได้ร้องขอความช่วยเหลือจากองค์การ ส.ป.อ. ทั้งนี้เพราะรัฐบาลลาวต้องการที่จะประวิงเวลาคอยการตัดสินใจขององค์การสหประชาชาติว่าจะดำเนินการตามข้อเรียกร้องของลาวหรือไม่อย่างไรในกรณีที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวได้ละเมิดนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติในลาวครั้งนี้ ปรากฏว่าทางองค์การสหประชาชาตินั้นสามมหาอำนาจสำคัญในคณะมนตรีความมั่นคงได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส (ซึ่งทั้งหมดเป็นภาคี ส.ป.อ. อยู่ด้วย) ได้พยายามที่จะให้คณะมนตรีความมั่นคงผ่านข้อมติเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเหตุการณ์ (Committee of Inquiry) เดินทางมาศึกษาสถานการณ์ในลาว และในเดือนพฤศจิกายน 2502 นั้นเอง นายดักซ์ ฮัมมา-โซลด์ (Dag Hammarskjold) เลขาธิการองค์การสหประชาชาติก็เดินทางมายังลาว ภายหลังจากที่นายฮัมมาโซลด์ได้เข้าพบปะเจรจากับท้าวปู่ ชนะนิกร นายกรัฐมนตรีของลาว แล้ว ท้าวปู่ก็ได้ประกาศว่า ลาวจะดำเนินนโยบายที่เป็นกลางโดยจะไม่ยอมให้ดินแดนลาวกลายเป็นฐานทัพสำหรับประเทศใดประเทศหนึ่งทั้งสิ้น ซึ่งหมายความรวมถึงการที่ลาวจะไม่ยอมรับความช่วยเหลือใด ๆ จากกองกำลังขององค์การ ส.ป.อ. ด้วย นอกจากนั้นนอกจากการประกาศนโยบายเป็นกลางของรัฐบาลลาวครั้งนี้ยังทำให้สันติภาพท่าทางจะกลับคืนมาสู่ลาวอีกครั้งหนึ่งเมื่อฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้ยอมรับนโยบายเป็นกลางนี้ และยังเป็นผลให้กำลัง

⁴Ibid., p. 32.

ของฝ่ายเวียดนามเหนือต้องถอนตัวออกไปจากบริเวณดินแดนลาวที่ยึดครองอยู่ด้วย⁵

บรรยากาศทางการเมืองภายในของลาวภายหลังจากการประกาศรณยุทธศาสตร์นโยบายเป็นกลางไว้ ทำให้ลาวจะดีและมีสันติภาพอยู่ได้ไม่ถึง 2 เดือนก็เกิดเหตุวุ่นวายทางการเมืองภายในขึ้นอีกในตอนปลายเดือนธันวาคม 2502 เมื่อคณะทหารซึ่งนำโดยนายพลภูมิหน่อสวน ได้ก่อการรัฐประหารโค่นรัฐบาลของท้าวป๋วย (เพราะไม่พอใจการสับเปลี่ยนโยกย้ายตำแหน่งรัฐมนตรีบางตำแหน่งในคณะรัฐบาลของลาว) การรัฐประหารสำเร็จเรียบร้อยปราศจากการเสียเลือดเนื้อ และลาวก็ได้ตั้งรัฐบาลชุดใหม่โดยมีเจ้าสมสนธิเป็นนายกรัฐมนตรี (นายพลภูมิคำรองตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกลาโหม) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของลาวในครั้งนี้นี้สร้างความพอใจให้กับรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของไทยมาก เพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดมาตั้งแต่ขบวนการปะเทดลาวและเวียคมินห์ก่อความวุ่นวายขึ้นอย่างมากภายในตอนกลางปี 2502 แล้วว่า ได้ทำให้ไทยหวาดวิตกมาก ทัศนะของจอมพลสฤษดิ์ผู้นำของไทยจึงไม่ยากที่จะเห็นลาวมีรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางด้วยกลัวว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งรวมอยู่ในคณะรัฐบาลผสมของลาวนั้นจะฉวยโอกาสสร้างอิทธิพลเพื่อการเข้ายึดครองลาวทั้งประเทศอย่างช้า ๆ จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่าทางเดียวที่อาจจะช่วยผลักดันให้การคุกคามของคอมมิวนิสต์ออกไปห่างจากพรมแดนของไทย ก็คือการสนับสนุนให้ลาวมีรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็ง⁶ ซึ่งก็ปรากฏว่ารัฐบาลชุดใหม่ของลาวภายหลังการรัฐประหารในครั้งนี้นั้นมีนโยบายคล้ายคลึงกับของไทย คือเป็นรัฐบาลทหารที่สนับสนุนตะวันตก (pro - Western) และต่อต้านคอมมิวนิสต์ อีกทั้งนายพลภูมินำการรัฐประหารในครั้งนี้ก็เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วย ฉะนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าทำไมรัฐบาลลาวชุดนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากไทยอย่างเต็มที่⁷

⁵Ibid.

⁶Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 152.

⁷Ibid., p. 155.

(2) พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) มีเหตุการณ์สำคัญ 2 เหตุการณ์เกิดขึ้น

ในลาว คือ

(2.1) การรัฐประหารในเดือนสิงหาคม ในวันที่ 9 สิงหาคม 2503 ร้อยเอกกองแล ผู้บังคับหน่วยทหารพลร่มโคกกรัฐประหารโคกรัฐบาลของเจ้าสมสนิทที่เวียงจันทน์ลงโคสำเร็จ สาเหตุของการรัฐประหารในครั้งนี้เนื่องมาจากร้อยเอกกองแลต้องการที่จะให้ลาวมีรัฐบาลที่เป็นนโยบายเป็นกลาง มีฝ่ายชบวนการประเทศลาวเข้าร่วมอยู่ด้วย นาคกาจะเห็นรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายชาวจัดและสนับสนุนตะวันตกตั้งที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ร้อยเอกกองแลมีความเห็นว่า การมีรัฐบาลที่เป็นกลางเท่านั้นจึงจะสามารถช่วยลาวให้พ้นจากสภาพสงครามกลางเมืองและฟื้นฟูสันติภาพให้บังเกิดขึ้นได้⁸ ฉะนั้นเมื่อโคกรัฐบาลของเจ้าสมสนิทและนายพลภูมิลงโคแล้ว ร้อยเอกกองแลก็เชิญเจ้าสุวรรณภูมาขึ้นมาเป็นผู้นำของรัฐบาลชุดใหม่ ที่ดำเนินนโยบายเป็นกลาง ส่วนนายพลภูมิไม่ยอมรับในคณะรัฐบาลชุดใหม่นี้ แต่หลบมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองสุวรรณเขตทางภาคใต้ แล้วจัดตั้งกองกำลัง ขึ้นต่อสู้กับทางรัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมาที่เวียงจันทน์ และกับฝ่ายชบวนการประเทศลาวซึ่งอยู่ทางภาคเหนือ อนึ่ง มีข่าวว่านายพลภูมิหนอส่วนนี้ ผู้นี้โคทำการคิดคดอย่างลับ ๆ กับรัฐบาลไทยซึ่งสนับสนุนตนอยู่เพื่อให้ช่วยเป็นสื่อขอรองไต่สหรัฐอเมริกาและองค์การ ส.ป.อ.ช่วยเหลือฝ่ายตนในการเข้ายึดเวียงจันทน์กลับคืนมา และขับไล่อยุทธเอกกองแลออกไป⁹

สำหรับท่าทีของรัฐบาลไทยต่อเหตุการณ์ในลาวครั้งนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะผู้นำของไทยต่างพากันบักใจเชื่อว่าการทำรัฐประหารของร้อยเอกกองแลในครั้งนี้อาจจะนำอันตรายมาสู่ประเทศไทย และประเทศเสรีในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดได้ ถ้าไม่ช่วยกันรักษารัฐบาลที่เป็นมิตรกับตะวันตกในลาวไว้ การที่จอมพลสฤษดิ์ผู้นำของไทยไม่เชื่อถือรัฐบาลที่เป็นกลางของเจ้าสุวรรณภูมาก็เพราะว่าเจ้าองค์นี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับฝ่ายชบวนการประเทศลาวนิยมคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง คงจะเห็นได้จากเมื่อคราว

⁸Ibid., p. 157.

⁹Ibid., p. 159.

ที่เจ้าสุวรรณหงษาได้รับมอบหมายให้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2499 นั้น เจ้าองค์นั้นนำเอาบุคคลจากฝ่ายขบวนการประเทศลาวเข้ามารวมในคณะรัฐบาลชุดนั้นหลายคนด้วยกัน อย่างไรก็ตาม แม้ออมพลสฤษดิ์จะไม่พอใจเชื่อกันว่าเจ้าสุวรรณหงษานั้นค่อนข้างจะเอนเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ผู้นำของไทยก็เชื่ออยู่อย่างหนึ่งว่า เจ้าสุวรรณหงษานั้นเป็นคนอ่อนแอและค่อนข้างจะซื่อเกินไป อาจตกอยู่ที่อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ขบวนการประเทศลาวซึ่งจะให้เป็นสะพานก้าวเข้ามาสู่การยึดครองลาวทั้งประเทศให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายผู้นิยมคอมมิวนิสต์ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จอมพลสฤษดิ์มีความวิตกกังวลมาก ดังตอนหนึ่งในคำกล่าวในพิธีเปิดการศึกษาของวิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2503 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2503 จอมพลสฤษดิ์กล่าวไว้ว่า

...กรณีราชอาณาจักรลาว ลาวจะปฏิวัติ รัฐประหาร หรือจะทำอะไรเป็นการภายใน เราไม่อยากจะเกี่ยว ขออย่างเดียวอย่าเป็นสะพานให้คอมมิวนิสต์เดินมาถึงเรา แต่รัฐประหารในราชอาณาจักรลาว เป็นเรื่องที่เราเห็นชัดมาตั้งแต่ตนว่าจะเป็นภัยแก่ไทย โดยจะเปิดทางให้คอมมิวนิสต์เข้ามา แต่ถึงกระนั้นเราก็ไม่ได้ทำอะไรในทางที่จะขัดขวาง ตรงกันข้ามเราโคทำทุกอย่างโดยยึดหลักเมตตาอารี ออกอุบายขอซื้อชาวเราๆ ตกลงชายใจหา ขอนำมันไซ เราก็ให้ตามความจำเป็น แต่คนส่วนหนึ่งในราชอาณาจักรลาวมีโคลงเคลงความพยายามที่จะยั่วเยาให้เกิดเหตุการรุนแรง โดยเชื่อแน่ว่าแสนยานุภาพของคอมมิวนิสต์จะเข้ามาช่วยเขา¹⁰

อันเนื่องมาจากความวิตกที่ว่า คอมมิวนิสต์จะเข้ามายึดลาวทั้งประเทศนี้เอง ทำให้รัฐบาลไทยในตอนนั้น (สิงหาคม พ.ศ. 2503) พยายามกระตุ้นและชักนำให้องค์การ ส.ป.อ. และสหรัฐอเมริกา เข้าช่วยสนับสนุนลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิให้ขับไล่เจ้าสุวรรณหงษาและร้อยเอกกองแลออกไปจากเวียงจันทน์ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่

¹⁰ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ชนระวิทธ์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหาร, เรื่องเดิม, หน้า 359-360.

ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวจะแทรกซึมเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของลาวมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เพราะจีนมีข้าวยุบลาวทั้งประเทศอาจจะตกเป็นบริวารของฮานอยหรือปักกิ่งไปก็ได้¹¹

อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องของไทยที่ขอให้กองการ ส.ป.อ.ให้ความสนับสนุนในด้านกำลังทหารเกณฑ์พลภูมิในการโค่นรัฐบาลที่เวียงจันทน์ และข้อเรียกร้องดังกล่าวได้รับเสียงสนับสนุนร่วมจากภาคี ส.ป.อ.อีก 2 ชาติ คือ ฟิลิปปินส์ และปากีสถานด้วย แต่ผลกลับปรากฏว่ากองการ ส.ป.อ.ไม่สามารถจะดำเนินบทบาทหรือปฏิบัติการใด ๆ ได้ เพราะยังมีภาคี ส.ป.อ.อีก 2 ประเทศ คือ อังกฤษ และฝรั่งเศสคัดค้านไม่เห็นด้วยที่จะให้กองการ ส.ป.อ.เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของลาว ด้วยเหตุผลที่ว่า

- 1) ไม่ปรากฏชัดว่ามีเหตุการณ์ที่มีการใช้กำลังอาวุธโจมตีในลาว และไม่มีหลักฐานยืนยันด้วยว่ามีกองทหารต่างชาติ เข้าแทรกแซงความขัดแย้งภายในประเทศลาว
- 2) อังกฤษและฝรั่งเศสต่างพากันเชื่อว่าหากปล่อยให้รัฐบาลที่มีนโยบายสนับสนุนตะวันตกขึ้นในลาวอีกก็อาจจะทำให้สหภาพโซเวียตมีปฏิริยาไม่พอใจขึ้นมาอีกประเทศหนึ่ง อันอาจจะเป็นสาเหตุนำไปสู่สงครามใหญ่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ได้
- 3) กองการ ส.ป.อ. ไม่ควรจะไปแทรกแซงตราบใจที่ยังไม่ได้รับการร้องขอจากรัฐบาลลาว (รัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมา)¹²

สำหรับสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น ปัญหาความวุ่นวายในลาวทำให้สหรัฐอเมริกาต้องตัดสินใจเลือกเอาทางใดทางหนึ่งระหว่างการปฏิบัติตามข้อเสนอของฝ่ายไทย คือ ความร่วมมือในการสถาปนารัฐบาลลาวที่ดำเนิน นโยบายสนับสนุนค่ายตะวันตกและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็ง นำโดยนายพลภูมิ หน่อสวน หรืออีกทางหนึ่งคือปล่อยให้ตามความเห็นของอังกฤษและฝรั่งเศส นั่นก็คือการสถาปนารัฐบาลที่เป็นกลางอย่างแท้จริงและไม่ฝักใฝ่กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยให้เสด็จเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในที่นี้สหรัฐอเมริกา

¹¹Donald E. Nuechterlein, loc. cit.

¹²Corrine Phuangkasem, op. cit., p. 33.

ก็ตัดสินใจเลือกปฏิบัติแบบทางสายกลาง กล่าวคือ ให้ความสนับสนุนทั้งฝ่ายนายพลภูมิ และ ฝ่ายเจ้าสุวรรณหงษา ขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกาพยายามหาวิธีการที่จะผลักดันฝ่ายคอมมิวนิสต์ออกไปจากดินแดนลาว โดยพยายามจะชักนำให้เจ้าสุวรรณหงษา นายพลภูมิ ตลอดจน ร้อยเอกกองแลให้มาทำความตกลงร่วมมือกันที่เมืองหลวงพระบาง เพื่อจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ ขึ้นมา (ประมาณปลายเดือนสิงหาคม 2503) โดยที่จะไม่รวมเอาฝ่ายขบวนการปะเทดลาว เข้ามาร่วมในรัฐบาลใหม่ชุดนี้ แต่ความปรารถนาดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาอาจจะบรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากร้อยเอกกองแล (ซึ่งกล่าวกันว่าโค่นฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่) ไม่เห็นด้วย ใ้พยายามก็คักันมิให้เจ้าสุวรรณหงษาและนายพลภูมิพบปะเจรจากัน¹³

ย้อนกลับมาทางฝ่ายไทย เมื่อได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าองค์การ ส.ป.อ. ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีบทบาทใด ๆ ในลาวได้ (ประกอบกับนายพจน์ สารสิน เลขาธิการ องค์การ ส.ป.อ. ได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า วิกฤติการณ์ในลาวเป็นเพียงเรื่องขัดแย้งภายใน ประเทศเท่านั้น ทำให้้องค์การ ส.ป.อ. ไม่อาจจะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของลาว ได้) ทำความไม่พอใจให้กับคณะผู้นำของไทยมาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เชื่อว่า หาก องค์การ ส.ป.อ. ยังมีเจตนาวางเฉยอยู่เช่นนี้แล้ว สถานการณ์ในลาวก็นับวันแต่จะเลวลงและจะยิ่งกลายเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของไทยมากขึ้นด้วย จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้มาตรการบางประการเป็นเครื่องป้องกันอันตรายอันอาจจะข้ามมาจากฝั่งลาว โดยการปิดพรมแดน ^{กบต} ที่ติดต่อกันระหว่างไทยเพื่อปิดกั้นมิให้สินค้าจากฝั่งไทยข้ามไปยังฝั่งลาวคือนครเวียงจันทน์ คล้ายกับจะแสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลไทยขณะนั้นที่ปฏิเสธที่จะให้การยอมรับรัฐบาลของเจ้าสุวรรณหงษาที่เวียงจันทน์ (ซึ่งไทยประณามว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และกล่าวหาว่ารัฐบาลลาวชุดนี้กำลังจะนำเอาคอมมิวนิสต์เข้ามาครอบครองลาวทั้งหมดโดยผ่านทางขบวนการปะเทดลาว ซึ่งเชื่อกันว่ามีอิทธิพลอยู่เหนือเจ้าสุวรรณหงษา)¹⁴ อนึ่ง การปิด

¹³ ุรายละเอียดเพิ่มเติมจาก Donald E. Nuechterlein, op. cit., pp. 162-163.

¹⁴ Ibid., p. 164.

พรมแดนครั้งนั้นทางรัฐบาลไทยอ้างว่าเนื่องจากสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาวไม่น่าไว้วางใจ และต้องการคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยให้กับพสกนิกรไทย (แต่ทางฝ่ายเวียงจันทน์กล่าวหาว่าฝ่ายไทยใช้สงครามทางเศรษฐกิจบีบบังคับลาวโดยการปิดพรมแดนมิให้สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ข้ามไปสู่ฝั่งลาว)¹⁵

นอกจากปฏิบัติการไม่พอใจของไทยต่อกรณีเหตุการณ์ในลาวในเดือนสิงหาคม 2503 จะแสดงออกทางตัวผู้นำ (จอมพลสฤษดิ์) และการปฏิบัติของรัฐบาลไทยแล้ว บรรดาสื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ภายในประเทศไทยก็ได้แสดงปฏิบัติการวิพากษ์วิจารณ์ในลาวคล้ายตามรัฐบาลไปด้วย ซึ่งบรรดาข้อความที่ตีพิมพ์ออกมาในขณะนั้นมีทั้งการกล่าวโจมตีรัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมิมา ขณะเดียวกันก็ให้ความสนับสนุนฝ่ายนายพลภูมิ ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์บทบาทขององค์การ ส.ป.อ. และท่าทีของสหรัฐอเมริกาด้วย ดังเช่นบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์สารเสรีฉบับประจำวันที่ 7 กันยายน 2503 ได้กล่าววิจารณ์รัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมิว่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและอำนาจการบงการของฝ่ายกองแลและขบวนการปะเทดลาว¹⁶

ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ภายในประเทศไทยที่วิจารณ์บทบาทขององค์การ ส.ป.อ. เช่น

- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ (รายวัน) ฉบับประจำวันที่ 23 กันยายน 2503 กล่าวตำหนิองค์การ ส.ป.อ. ว่าไร้สมรรถภาพ อันเนื่องมาจากการที่องค์การ ส.ป.อ. อ้างว่าไม่ต้องการจะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของลาว¹⁷

- หนังสือพิมพ์สารเสรี (กระบอกเสียงของรัฐบาล) ฉบับประจำวันที่ 27 กันยายน 2503 ได้กล่าววิจารณ์ไปในทำนองว่า ท่าทีอันเฉื่อยชาขององค์การ ส.ป.อ.

¹⁵D. Insor, *op. cit.*, pp. 128-129.

¹⁶สารเสรี, 7 กันยายน 2503, หน้า 3.

¹⁷สยามรัฐ (รายวัน), 23 กันยายน 2503, หน้า 3.

ในกรณีความวุ่นวายอันเกิดจากการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศลาวนั้น ได้ทำให้
 ความศรัทธาของไทยที่มีต่อองค์การดังกล่าวเริ่มจะเสื่อมถอยลงไป¹⁸

สำหรับตัวอย่างการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสหรัฐอเมริกาที่อยู่อีกแห่ง
 หนึ่งของไทยในขณะนั้น (นอกเหนือไปจากองค์การ ส.ป.อ.) ซึ่งเป็นที่หวังของคณะผู้นำไทย
 ว่า น่าจะเข้าไปมีบทบาทในกรณีเหตุการณ์ในลาวบ้าง แต่จากความล้มเหลวของสหรัฐอเมริกา
 ในตอนปลายเดือนสิงหาคม 2503 ที่ไม่อาจจะทำให้ฝ่ายเจ้าสุวรรณภูมาและนายพลภูมิมาตกลาง
 ประรองคองกันที่เมืองหลวงพระบางได้สำเร็จดังที่ตั้งใจไว้ และเมื่อล้มเหลวแล้วสหรัฐอเมริกา
 ก็ไม่พยายามคิดตามผล กลับปล่อยให้เจ้าสุวรรณภูมาตั้งรัฐบาลสมร่วมกับฝ่าย
 ขบวนการปะเทดลาว โดยไม่มีฝ่ายนายพลภูมิเข้าร่วมด้วย (หน้าซ้ายสหรัฐอเมริกากลับให้ความ
 ช่วยเหลือทั้งฝ่ายเวียงจันทน์และฝ่ายนายพลภูมิ) จากลักษณะการเช่นนี้ทำให้สหรัฐอเมริกา
 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไปในทำนองคำหิทธิเตียนจากสื่อมวลชนของไทยเหมือนกับองค์การ ส.ป.อ.
 เช่นกัน ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ฉบับประจำวันวันที่ 17 กันยายน 2503 กล่าว
 วิจารณ์ว่า การที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และ
 ฝรั่งเศส ไม่อยากหรือไม่เต็มใจที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในลาวก็เพราะว่าในตอนนั้น
 (ประมาณกลางปี พ.ศ. 2503) กำลังเกิดความวุ่นวายขึ้นในคองโก ทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็น
 วิกฤตการณ์ที่ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ให้ความสนใจมากกว่าเหตุการณ์ในลาว ทั้ง ๆ ที่ลาว
 เป็นจุดที่อ่อนแอที่สุดในแนวป้องกันของฝ่ายโลกเสรีในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเมื่อใดที่
 คอมมิวนิสต์สามารถยึดลาวได้ทั้งประเทศแล้วก็จะ เป็นภัยที่น่ากลัวยิ่งสำหรับประเทศในเอเชีย
 ผู้รักเสรีทั้งหลาย¹⁹

อย่างไรก็ดี เมื่อระยะเวลาล่วงมาถึงประมาณต้นเดือนตุลาคม 2503
 สหรัฐอเมริกาก็เริ่มที่จะเห็นด้วยกับการดำเนินทำที่ของไทยในลาว เมื่อสหรัฐอเมริกาได้
 ประจักษ์ชัดว่า ขบวนการปะเทดลาวนิยมคอมมิวนิสต์ก่อความวุ่นวายและแทรกซึมมากขึ้น และ

¹⁸ สารเสรี, 27 กันยายน 2503, หน้า 3.

¹⁹ เกียรติศักดิ์, 17 กันยายน 2503, หน้า 3.

รัฐบาลของเจ้าสุวรมณูมาที่เวียงจันทน์ (ซึ่งถูกไทยบีบบังคับทางเศรษฐกิจ) ได้หันไปเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตรับความช่วยเหลือจากศัตรูของสหรัฐฯ เอง คือสหภาพโซเวียต ในเดือนพฤศจิกายน สภาวะการณ์ดังกล่าวทำให้สหรัฐอเมริกายุติความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจที่เคยให้กับรัฐบาลที่เวียงจันทน์ทันที คงให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสุวรมณฑลของนายพลภูมิทางเดียว ขณะเดียวกันประเทศไทยก็ดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวกับสหภาพโซเวียตโดยการปฏิเสธไม่ยอมให้สหภาพโซเวียตใช้ดินแดนของไทยเป็นทางผ่านในการส่งอาหารและเชื้อเพลิงเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือฝ่ายเวียงจันทน์ด้วย จนทำให้สหภาพโซเวียตต้องหันไปใช้วิธีการหึงหาความช่วยเหลือทางเครื่องบินแทน²⁰

(2.2) การรัฐประหารในเดือนธันวาคม

ในช่วงเวลากลางเดือนธันวาคม 2503 ลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิ หนอสวัน และเจ้าบุญอุ้ม ๗ จำปาศักดิ์ ซึ่งได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกาจนมีพลานุภาพที่กล้าแข็งได้ก่อการรัฐประหารซ้ำขึ้นมาอีก โดยเข้ายึดเวียงจันทน์ไว้ได้เป็นผลสำเร็จ พร้อมกับตั้งรัฐบาลที่สนับสนุนตะวันตกขึ้นอีกครั้งหนึ่งคราวนี้ให้เจ้าบุญอุ้มเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนเจ้าสุวรมณูมาหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ที่พนมเปญประเทศเขมร และรอยเอกกองแลหนีไปเข้ากับฝ่ายขบวนการปะเทดลาว การรัฐประหารครั้งนี้เห็นได้ทำให้ความแตกแยกภายในลาวยังคงทวีความรุนแรงต่อไปในสภาพที่ค่อนข้างจะเรื้อรัง ทั้งนี้ก็เพราะว่าลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมียังไม่สามารถจะเอาชนะเด็ดขาดเหนือฝ่ายซ้าย คือขบวนการปะเทดลาวและรอยเอกกองแลได้ การสู้รบอย่างหนักยังคงดำเนินต่อไป แต่อย่างไรก็ดี ความสำเร็จในการรัฐประหารของนายพลภูมิในครั้งนี้ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา ได้ทำให้รัฐบาลไทยซึ่งหนุนหลังนายพลภูมิอยู่เช่นกันรู้สึกพอใจและมีทัศนคติที่ดีต่อสหรัฐอเมริกามากขึ้น ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านี้พลภูมิจะกระทำรัฐประหาร คือในเดือนพฤศจิกายน แม้สหรัฐอเมริกาจะงดให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ฝ่ายเวียงจันทน์มาให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสุวรมณฑล (นายพลภูมิ) ด้านเดียว

²⁰ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, pp. 172-173.

แล้วก็ตาม แต่สหรัฐอเมริกาก็ยังคงแสดงความเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้นที่จะจัดการอะไรลงไป (ในทัศนะของผู้นำของไทย) เมื่อฝ่ายเวียงจันทน์หันไปเปิดความสัมพันธ์รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำของไทยจึงดำเนินนโยบายเสมือนเป็นการประชดท่าที่อื่นเฉื่อยชาของสหรัฐอเมริกาโดยการเรียกทูตโซเวียตประจำประเทศไทยเข้าพบเพื่อปรึกษาหารือถึงเรื่องการทำความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับสหภาพโซเวียตในเรื่องการขยายความสัมพันธ์ทางการค้า และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสอง²¹ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจไม่น้อยในการกระทำของไทยครั้งนี้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ในตอนนั้นว่า รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ได้แสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตรนักกับสหภาพโซเวียต ดังจะเห็นได้จากท่าทีที่เพิ่งจะปฏิเสธการที่สหภาพโซเวียตจะขอใช้ดินแดนของไทยเป็นทางผ่านของสินค้าและเครื่องอุปโภคบริโภคเข้าไปยังเวียงจันทน์ การดำเนินวิเทโศบายของจอมพลสฤษดิ์ครั้งนี้จึงน่าจะเป็นการประชดประชันสหรัฐอเมริกาเสียมากกว่าต้องการจะขยายความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตอย่างจริงจัง (ซึ่งก็ปรากฏผลต่อมาว่า การเจรจากับโซเวียตของไทยนั้นมิได้บังเกิดผลก้าวหน้าไปมากนัก) เราอาจกล่าวได้ว่า นโยบายประชดดังกล่าวของไทยใช้ได้ผลทีเดียว เพราะสหรัฐอเมริกาได้หันมาคล้อยตามการดำเนินนโยบายสนับสนุนฝ่ายนายพลภูมิ หนองสรวง ผู้นำลาวฝ่ายขวาอย่างแข็งขัน ในระยะต้นเดือนธันวาคม 2503 โดยเฉพาะการให้ความสนับสนุนในด้านกำลังอาวุธของสหรัฐอเมริกามีส่วนเอื้ออำนวยอยู่มากต่อความสำเร็จในการทำรัฐประหารของลาวฝ่ายขวา²²

อนึ่ง นอกจากรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์จะใช้กลยุทธ์ในการดำเนินนโยบายประชดสหรัฐอเมริกา (หรือปลุกสหรัฐอเมริกาให้ตื่นตัวมากขึ้นต่อเหตุการณ์ในลาว) แล้วจอมพลสฤษดิ์ยังพยายามวิ่งเต้นที่จะให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานขององค์การ ส.ป.อ. (ซึ่งถูกผู้นำของไทยกล่าวหาว่าอ่อนแอและเฉื่อยชาเช่นกันในกรณีเรื่องลาว) ด้วย โดยที่เมื่อมีการประชุมคณะที่ปรึกษาทางทหารขององค์การ ส.ป.อ. ที่กรุงเทพฯ ในเดือน

²¹ *Ibid.*, pp. 177-178.

²² *Ibid.*, p. 175.

กันยายน 2503 นั้น ทางฝ่ายไทยได้ตั้งข้อเรียกร้องว่า หากองค์การ ส.ป.อ. ไม่สามารถ
 ดำเนินมาตรการในการคุ้มครองป้องกันสภาพการเมืองภายในลาวที่กำลังทรุดลงทุกทีได้แล้ว
 ประเทศไทยก็จะขอแก้ไขกฎเกณฑ์บางข้อขององค์การ ส.ป.อ. เพื่อให้ชาติสมาชิกของ
 ส.ป.อ. มีสิทธิที่จะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้นกว่าเดิม ข้อ
 เรียกร้องดังกล่าวของไทยเท่ากับเป็นการแก้ลำอังกฤษและฝรั่งเศสโดยตรง ซึ่งสองประเทศ
 นี้พยายามที่จะปกป้องรัฐบาลลาวฝ่ายเวียงจันทน์ (เป็นกลาง) โดยพยายามชักชวนและคัด-
 ค้านข้อเสนอที่จะให้องค์การ ส.ป.อ. เข้าไปปฏิบัติการในลาว ซึ่งทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส
 เกรงว่าจะเป็นการล้มล้างรัฐบาลของเจ้าสุวรรณหงษา อย่างไรก็ตาม การอภิปรายเกี่ยวกับ
 ข้อเรียกร้องของไทยในองค์การ ส.ป.อ. คราวนี้ได้ถูกพักไว้เป็นการชั่วคราว เมื่อลาวฝ่าย
 ขวาของนายพลภูมิสามารถโค่นฝ่ายเวียงจันทน์ได้สำเร็จ ข้อเรียกร้องของไทยจึงถูกพักไว้
 ก่อนทราบเท่าที่สถานการณ์ในลาวยังไม่รุนแรงขึ้นมาอีก²³

(3) พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961)

เหตุการณ์ในลาวในตอนต้นปี พ.ศ. 2504 นั้น การสู้รบยังคงดำเนิน
 ต่อไป แม้ว่าเวียงจันทน์จะตกอยู่ภายใต้การยึดครองของลาวฝ่ายขวาและได้มีการตั้งรัฐบาล
 ชุติใหม่ขึ้นมาแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะสหภาพโซเวียตได้ให้ความสนับสนุนในด้านขนส่ง
 อากาศทางอากาศ (airlift) ให้แก่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวและฝ่ายเป็นกลางของกองแล
 เพื่อรับชิงเอาเวียงจันทน์กลับคืนมา ขณะเดียวกันสหภาพโซเวียตก็ยังคงให้การรับรองรัฐบาล
 พลัดถิ่นของเจ้าสุวรรณหงษาที่พนมเปญว่าเป็นรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมายของลาวเพียงรัฐบาล
 เดียว ในขณะที่ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาซึ่งลังเลไม่สู้จะเต็มใจนักที่จะให้การรับรองรัฐบาล
 ชุติใหม่ซึ่งนำโดยเจ้าบุญอุ้ม เพราะสหรัฐอเมริกามีความรู้สึกตะขิดตะขวงใจว่ารัฐบาลของ
 เจ้าบุญอุ้มนั้นยังไม่ใช่รัฐบาลที่ถูกคองตามกฎหมายอย่างสมบูรณ์ จนกว่ารัฐบาลชุติใหม่นี้จะได้
 รับการรับรองจากรัฐสภาของลาวและสมเด็จพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ของลาวเสียก่อน²⁴

²³Ibid., p. 179.

²⁴Ibid., p. 176.

และอาจเป็นเพราะสาเหตุดังกล่าวนี้ประการหนึ่งกระมังที่ทำให้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจที่จะไม่
 เลี่ยงต่อการขยายสงครามในลาวโดยการส่งทหารอเมริกันเข้าไปช่วยลาวฝ่ายขวา เช่นเดียวกับ
 กับที่สหภาพโซเวียตช่วยค้ำลาวฝ่ายซ้ายและฝ่ายเป็นกลางบ้าง แต่สหรัฐอเมริกา
 กลับเลือกที่จะใช้วิธีเจรจาทำความตกลงในเหตุการณ์ดังกล่าวโดยสันติวิธี ซึ่งการตัดสินใจ
 ของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวได้กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของคณะผู้นำของไทยเป็นอย่างมาก
 ทั้งนี้เพราะได้ทำให้คณะผู้นำของไทยเกรงไปว่าในเมื่อสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นความหวังอย่าง
 เต็มเปี่ยมของไทยว่าจะช่วยพิทักษ์ความมั่นคง ปกป้องภัยให้แก่เอเชียอาคเนย์ ไม่กล้าเสี่ยงที่
 จะทำสงครามเพื่อปกป้องลาวไว้มิให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว อะไรเล่าจะมาเป็นเครื่อง
 ประกันได้ว่าสหรัฐอเมริกาจะกล้าเสี่ยงทำสงครามป้องกันประเทศไทย ถ้าหากว่าไทยต้อง
 ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับลาวบ้าง คือถูกภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์อย่างหนักทั้งในและนอก
 ประเทศ²⁵

อย่างไรก็ตาม ในระยะต้นปี 2504 นี้ ไทยเราก็มิได้แสดงความรู้สึก
 เป็นกังวลดังกล่าวออกมาให้เห็นเด่นชัด เรายังคงร่วมมือร่วมใจกับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี
 ดังเช่นในการประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ. ในตอนต้นเดือนมกราคม 2504 ไทยก็ร่วมมือกับ
 สหรัฐอเมริกาและภาคีชาติอื่นในวงวนให้มีการแก้ปัญหาลาวโดยสันติวิธี รวมทั้งร่วมมือให้
 ความสนับสนุนการส่งคณะผู้สังเกตการณ์ขององค์การ ส.ป.อ. เข้าไปศึกษาสภาพการรุกราน
 บ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวตามที่รัฐบาลของเจ้าบุญทุ่มขอร้อง ซึ่งก็เป็นที่น่าเสียดาย
 ว่า ข้อเสนอดังกล่าวต้องตกไปอีกเพราะสองมหาอำนาจยุโรปซึ่งเป็นภาคี ส.ป.อ. เช่นกัน
 คือ อังกฤษและฝรั่งเศสได้คัดค้านข้อเสนอดังกล่าวอีกตามเคย²⁶ นับว่าเป็นการแสดงให้เห็น
 ถึงจุดอ่อนขององค์การ ส.ป.อ. ที่ไม่อาจจะปฏิบัติภารกิจใด ๆ ในลาวได้อีกครั้งหนึ่ง

วิกฤตการณ์ในลาวตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงสิ้นเดือนมีนาคม 2504
 ยิ่งทรุดหนักลงในเดือนพฤษภาคมการปะทะลาวนิยมคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายมีชัยเหนือฝ่ายนายพล

²⁵ *Ibid.*, pp. 182-183.

²⁶ Corrine Phuangkasem, *op. cit.*, p. 34.

ภูมิในแทบทุกสมรภูมิ ทำความวิตกกังวลให้กับรัฐบาลไทยมากด้วยกลัวว่าคอมมิวนิสต์จะยึดลาวได้ทั้งประเทศ จึงได้พยายามเรียกร้องอีกครั้งหนึ่งในระหว่างการประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ. ในตอนปลายเดือนมีนาคมของปี ค.ศ. 1961. เข้าแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือรัฐบาลของเจ้าบุญทุ่มและนายพลภูมิ และในคำกล่าวตอนหนึ่งของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในพิธีเปิดการประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ. ในครั้งนี้ (27 มีนาคม 2504) ได้เตือนบรรดามนตรีของชาติภาคี ส.ป.อ. ทั้งหลายให้ตระหนักว่า เคียนเบียนฟูครั้งที่สองที่เคยเกิดขึ้นในเวียดนามนั้น อาจจะเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยขึ้นในภูมิภาคนี้ได้อีก หากฝ่ายโลกเสรียังมีแตกแยกกันอยู่ และการทำงานของ ส.ป.อ. ยังเฉื่อยชาอยู่จะเป็นผลให้ราชอาณาจักรลาวจะต้องสูญเสียหรือถูกแบ่งแยกในอนาคตอันใกล้แน่ ๆ²⁷

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจอมพลสฤษดิ์จะกล่าวปลุกระดมจิตใจของมวลสมาชิก ส.ป.อ. ให้ตระหนักถึงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่กำลังเกิดอยู่กับลาวอย่างมากมายในขณะนั้น แต่องค์การ ส.ป.อ. ก็ยังไม่อาจปฏิบัติภารกิจใด ๆ ได้อีกเช่นเคย ทำความผิดหวังให้กับผู้นำของไทยเป็นครั้งที่สองติด ๆ กัน (ในปี 2504) หลังจากผิดหวังมาแล้วจากการประชุมมนตรี ส.ป.อ. ในเดือนมกราคม ซึ่งภาคีสมาชิกบางประเทศได้ทำการคัดค้านจนองค์การ ส.ป.อ. ไม่อาจส่งคณะผู้สังเกตการณ์มายังลาวได้ จากสภาพการณ์ดังกล่าวได้เริ่มทำให้คณะผู้นำของไทยในระยะปลายเดือนมีนาคม 2504 นั้นไม่อยากจะหวังอะไรจากองค์การ ส.ป.อ. มากนัก แต่หันกลับมาพิจารณาบทบาทของสหรัฐอเมริกาซึ่งเปลี่ยนประธานาธิบดีคนใหม่จากไอซ์เซนเฮอว์เป็นเคนเนดี (เดือนมกราคม 2504) เพื่อหวังยึดเป็นที่พึ่งของไทยแทนที่องค์การ ส.ป.อ. ในการเข้าไปจัดการกับวิกฤตการณ์ในลาวต่อไป

สำหรับสหรัฐอเมริกานั้นภายหลังจากเปลี่ยนตัวประธานาธิบดีในเดือนมกราคม 2504 แล้ว ต่อมาประมาณปลายเดือนมีนาคม นายจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ประธานาธิบดีคนใหม่ได้ประกาศแนวนโยบายใหม่ของสหรัฐอเมริกาต่อกรณี

²⁷ ความละเอียดเพิ่มเติมได้จากประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารฯ, เรื่องเดิม, หน้า 459-460.

ลาวว่า สหรัฐอเมริกาต้องการที่จะเห็นลาวมีสันติภาพ เป็นอิสระ และไม่ผูกพันกับฝ่ายใด
 ตลอดจนไม่ทำตัวให้มีลักษณะคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วย สันติภาพ
 ในลาวจะไม่บังเกิดผลเสีย ทราบโคทที่คอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศ คือ เวียดนามเหนือ
 ยังไม่ยุติการสนับสนุนช่วยเหลือในการบ่อนทำลายภายในชาติของลาว หากยังมีสภาพการณ์
 เช่นนี้แล้วความเป็นกลางที่แท้จริงของลาวก็ยากที่จะเกิดขึ้น²⁸ และเพื่อแสดงให้ฝ่ายคอม-
 มิวนิสต์เห็นว่าสหรัฐอเมริกานั้นต้องการเจรจาตกลงเรื่องของลาวโดยสันติวิธี แทนฝ่าย
 ตรงข้ามยังละเมิดกฎเกณฑ์อยู่ สหรัฐอเมริกาก็มีมาตรการบังคับและป้องกันด้วย ฉะนั้นใน
 ตอนประมาณปลายเดือนมีนาคม 2504 (ภายหลังจากเคนเนดีออกแถลงนโยบายของสหรัฐ-
 อเมริกาต่อลาวได้ไม่กี่วัน) ประธานาธิบดีเคนเนดีก็สั่งให้กำลังของตนในแถบมหาสมุทร
 แปซิฟิกเตรียมพร้อม และในเดือนต่อมา (เมษายน) ก็ได้จัดส่งหน่วยนาวิกโยธินอเมริกัน
 ประมาณ 250 คน²⁹ มายังจังหวัดอุตรธานีซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ
 ไทยใกล้กับพรมแดนติดต่อกับลาว เพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยกำลังของฝ่ายขวาในลาว (ซึ่งกำลังเข้า
 เต็มทน) ในด้านการส่งกำลังสนับสนุนด้วยเฮลิคอปเตอร์ แต่จุดประสงค์ใหญ่จริง ๆ ของการ
 ส่งกองกำลังนี้เข้ามา ก็เพื่อที่จะเตือนสำคัญมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกคืบหน้าต่อไปในลาว และ
 เข้ามาใกล้ประเทศไทยจนเกินไป³⁰

จากบทบาทและท่าทีของรัฐบาลอเมริกันชุดใหม่ในการดำเนินแนวนโยบายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับลาวนี้ ได้ช่วยทำให้ทัศนคติและความไม่สบายใจของผู้นำรัฐบาลไทย
 (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) ที่มีอยู่ในระยะ 2 เดือนแรกของปี 2504 ที่กล่าวว่าสหรัฐอเมริกา
 ไม่กล้าเสี่ยงทำสงครามป้องกันลาวอันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทยใน

²⁸ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 188, 195.

²⁹ *Ibid.*, p. 189.

³⁰ ทุกรายละเอียดเพิ่มเติมจาก ถนัด คอมันตร์, "ปัญหาทหารต่างด้าวในประเทศไทย
 ไทย และนโยบายต่างประเทศของไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 5 (พฤษภาคม, 2516),
 28-29.

อนาคตนั้นเริ่มจะบรรเทาและอ่อนคลายลง เพราะพฤติกรรมของรัฐบาลชุดใหม่ของสหรัฐอเมริกาที่แสดงออกในเดือนมีนาคมนี้เป็นเสมือนการบอกให้รู้เป็นนัย ๆ แล้วว่าสหรัฐอเมริกากำลังเริ่มตระหนักเห็นความสำคัญของวิกฤติการณ์ในลาวบ้างแล้ว สหรัฐอเมริกาจึงกลายเป็นความหวังอันใหม่ของไทยแทนความหวังอันเดิม คือองค์การ ส.ป.อ. ซึ่งไม่สามารถดำเนินการอย่างใดในกรณีของลาวได้ เพราะสาเหตุซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

ผู้เขียนจะขอย้อนกลับมากล่าวถึงผลการประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ. เมื่อตอนปลายเดือนมีนาคม 2504 อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลที่ออกมาได้แสดงให้เห็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกว่า แม้สหรัฐอเมริกาจะเริ่มเสียงแข็งขึ้นมาและแสดงท่าทีเอาจริงเอาจังต่อการดำเนินนโยบายของตนในลาวมากขึ้นก็ตาม แต่องค์การ ส.ป.อ. ก็ยังคงแสดงความอ่อนแออยู่เหมือนเดิม อันเนื่องมาจากความเห็นของประเทศภาคีต่าง ๆ ยังไม่อาจประสานกันได้ กล่าวคือ ไทย ฟิลิปปินส์ และปากีสถาน เห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะให้มีการแทรกแซงโดยกำลังคนและอาวุธขององค์การ ส.ป.อ. ในลาว ส่วนฝรั่งเศสได้คัดค้านไม่เห็นด้วยเพราะต้องการจะให้รัฐบาลของเจ้าสุวรมณูมากลับมาปกครองลาวอีก สำหรับอังกฤษนั้นอยู่ในระหว่างการตัดสินใจเพราะกำลังรอคำตอบจากสหภาพโซเวียตว่าเห็นด้วยหรือไม่กับขอเสนอและคำชักชวนของอังกฤษที่ขอให้สหภาพโซเวียตมาร่วมเป็นพันธมิตรกับอังกฤษในการจัดให้มีการหยุดยิงกันในลาวเสียก่อนก่อนที่จะเจรจาต่อไปในเรื่องอื่น ๆ สำหรับการให้กำลังทหารของภาคี ส.ป.อ. เข้าแทรกแซงในลาวนั้นอังกฤษเห็นว่าควรจะเป็นวิธีสุดท้ายเมื่อไม่มีทางเลือกที่ดีกว่านี้แล้ว³¹ ซึ่งความเห็นของอังกฤษนี้เราจะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อเหตุการณ์ในลาวในช่วงเวลาตอนนั้นพอดี คือต้องการให้การสู้รบยุติลงก่อนอื่นใดทั้งหมด แล้วจึงเจรจาทกลงกันโดยสันติวิธี นโยบายของสหรัฐอเมริกายังแผมท้ายด้วยการแสดงท่าทีเอาจริงเอาจังทั้งในคำพูด (เดือนฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้หยุดยิงอย่างจริงจัง) และในคำปฏิบัติ (การส่งเตรียมพร้อมและการส่งนาวิกโยธินมาตั้งมั่นในประเทศไทย)

³¹ Corrine Phuangkasem, *loc. cit.*

ในที่สุดผลสรุปการประชุมคณะมนตรี ส.ป.อ. ในครั้งนี้ก็ออกมาในลักษณะมีเงื่อนไขว่า องค์การ ส.ป.อ. อาจจะดำเนินการอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งถ้าฝ่ายขบวนการประเทศลาวยังขึ้นไม่ยอมตกลงหยุดยิง³² ซึ่งคำประกาศขององค์การ ส.ป.อ. ดังกล่าวมีแนวโน้มไปตามแนวความคิดของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษอยู่มากทีเดียว และได้ช่วยทำให้ผู้นำของรัฐบาลไทยซึ่งกำลังกลับมานิยมชมชอบสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่งในขณะนั้นรู้สึกสบายใจขึ้น แม้จะผิดหวังอยู่บ้างที่องค์การ ส.ป.อ. ไม่อาจปฏิบัติการตามข้อเสนอของฝ่ายไทยได้ก็ตาม และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาพันธมิตร ตลอดจนสภาพความเป็นจริงในขณะนั้นได้ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำของไทยเริ่มจะเห็นด้วยกับข้อเสนอของอังกฤษที่จะให้การหยุดยิงมีขึ้นในลาวเสียก่อน โดยตั้งสหภาพโซเวียตเข้ามาร่วมมือด้วยเพื่อการยุติสงคราม อย่างไรก็ตาม ผู้นำของไทยก็ยังออกที่จะหวาดวิตกไม่ได้ว่า การเจรจาตกลงหยุดยิงดังกล่าวอาจจะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลสมชชุกีใหม่ของลาวซึ่งรวมเอาฝ่ายขบวนการประเทศลาวนิยมคอมมิวนิสต์เข้าไว้ด้วย อันเป็นสิ่งที่ไทยไม่พึงปรารถนา เพราะผู้นำของไทยยังคงฝังใจเชื่ออยู่ตลอดเวลว่า ถ้ามีฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาร่วมด้วยแล้วยอมจะทำให้เจ้าสุวรรณภูมิซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีที่ค่อนข้างจะอ่อนแออยู่แล้วต้องกลายเป็นลูกไล่หรือตกเป็นเบี้ยล่างของฝ่ายขบวนการประเทศลาวไปโดยปริยาย ซึ่งยอมจะทำให้รัฐบาลสมชของลาวไม่อาจที่จะรักษาความเป็นกลางที่แท้จริงไว้ได้³³ (ความระแวงของผู้นำไทยยังมีมากขึ้นเมื่อทราบว่าสหภาพโซเวียตได้ยื่นยันไปในหนังสือตอนที่มิไปถึงรัฐบาลอังกฤษว่า เจ้าสุวรรณภูมิต่านั้นที่จะได้รับการยอมรับจากโซเวียตว่าเป็นผู้นำรัฐบาลที่ถูกตั้งตามกฎหมายของลาว ซึ่งขัดกับความต้องการของไทยที่ต้องการให้รัฐบาลสมชชุกีที่จะตั้งขึ้นมาใหม่นั้นำโดยเจ้าบุญอุ้มและนายพลภูมิ)³⁴ ดังนั้นหนทางเลือกทางเดียวของผู้นำไทยในขณะนั้นก็คือ การตั้งเงื่อนไซ

³² Ibid.

³³ Ibid., p. 35.

³⁴ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 196, 198.

ว่าประเทศไทยจะยอมรับเฉพาะรัฐบาลสมที่ตั้งขึ้นมาโดยไม่มีลาวคอมมิวนิสต์เข้าร่วมด้วย
เท่านั้น³⁵

ในขณะที่การเจรจาเพื่อตกลงหยุดยิงในลาวยังอยู่ในภาวะชะงักงัน
เพราะเผชิญกับอุปสรรคจากเงื่อนไขและความเห็นที่แตกต่างกันของชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
นั้น สภาพการสู้รบในลาวก็ยังคงดำเนินต่อไป และทวีความรุนแรงมากขึ้นโดยฝ่ายขบวนการ
ประเทศลาวเป็นฝ่ายได้เปรียบ โดยในวันที่ 20 เมษายน 2504 นั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกประชิด
แม่น้ำโขงคึกคักพรมแดนไทยเข้ามามากโดยอยู่ห่างจากเมืองท่าแขกเพียง 10 ไมล์ จอมพล
สฤษดิ์ถึงกับประกาศว่า ถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์โจมตีท่าแขกก็เท่ากับเป็นการคุกคามต่อความมั่นคง
ของไทยโดยตรง ไทยก็จะดำเนินการใช้กำลังทหารที่เตรียมพร้อมอยู่แล้ว เขาปฏิบัติการต่อต้าน
ทันทีโดยจะไม่รอฟังเสียงของภาคีองค์การ ส.ป.อ. อีกต่อไปแล้ว ในสภาวะการณ์เช่นนี้จะ
มีก็แต่สหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่มีพยานภาพพอจะช่วยป้องกันไทย และช่วยรักษาเอกราชของลาว
ให้พ้นจากการครอบงำของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ แต่ดูเหมือนว่าโชคจะไม่เข้าข้างไทยเพราะ
ปรากฏว่าสหรัฐอเมริกาซึ่งทำที่ท่าท่าเขาจริงเอาจังในวิกฤตการณ์ในลาวตอนปลายเดือนมีนาคม
นั้น พอมามีในเดือนเมษายนนี้ได้เกิดวิกฤตการณ์ในคิวบาซึ่งใกล้บ้านของสหรัฐอเมริกา และ
กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาโดยตรงเช่นกัน ทำให้ประธานาธิบดีเคนเนดี
พะวัคพะวงไม่กล้าเสี่ยงต่อการที่จะต้องมาทำสงครามใหญ่ในลาวอีก แต่กลับเลือกวิธีขอเปิด
เจรจากับสหภาพโซเวียต อันเป็นการสนับสนุนแนวความคิดของอังกฤษในการยุติการสู้รบใน
ลาว โดยการเชิญประเทศต่าง ๆ (14 ชาติ) มาเจรจากันที่เจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์
อีกครั้งหนึ่ง (หลังจากในปี พ.ศ. 2497 ได้เคยมีการเจรจาทกลงปัญหาอินโดจีนที่เมืองนี้มา
แล้ว) เพื่อหาความตกลงในปัญหาลาว³⁶ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เป็นการหลีกเลี่ยงการปะทะ
กันด้วยกำลังระหว่างชาติมหาอำนาจด้วยกันอีกด้วย

³⁵ Ibid., p. 199.

³⁶ Ibid., pp. 200-201.

การตัดสินใจของผู้นำรัฐบาลอเมริกันในลักษณะดังกล่าวทำให้จอมพล
สฤษดิ์ผู้นำของไทยเริ่มจะไม่พอใจสหรัฐอเมริกาอีกที่เห็นวิกฤตการณ์ทวีความสำคัญกว่าวิกฤตการณ์
ในลาว และสหรัฐอเมริกาทำเสมือนว่าได้เปลี่ยนแนวความคิดเดิมที่จะรักษาลาวไว้เป็นแนว
ป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เสียแล้ว³⁷ ความรู้สึกที่เคย
หวาดวิตกว่าถ้าไทยมีสภาพเช่นลาวบ้างแล้วสหรัฐอเมริกาจะคุ้มครองเราหรือไม่นั้นได้กลับมา
สู่จิตใจของผู้นำรัฐบาลไทยอีกครั้งหนึ่ง ความวิตกกังวลดังกล่าวทำให้ประเทศไทยรีรอไม่
ตอบรับคำเชิญเข้าร่วมประชุมที่เจนีวาจากอังกฤษและสหภาพโซเวียต (ซึ่งส่งคำเชิญไปยัง
12 ประเทศ³⁸ ในตอนปลายเดือนเมษายน) ในทันทีทันใด ตราบจนกระทั่งเอกอัครราชทูตของ
อังกฤษและของสหภาพโซเวียตประจำประเทศไทยเอาสำเนาข้อตกลงหยุดยิงในลาวให้รัฐบาล
ไทยดูจนแน่ใจแล้ว ไทยจึงตอบตกลงจะเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว (ซึ่งจะเริ่มประมาณกลาง
เดือนพฤษภาคม 2504) โดยตั้งเงื่อนไขไว้ 2 ประการ คือ³⁹

1) ข้อตกลงหยุดยิงจะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุกฝ่ายในไม่ช้า และ
ต้องเป็นการหยุดยิงที่ถาวรด้วย

2) รัฐบาลผสมของลาวที่จะจัดตั้งขึ้นจะต้องไม่มีฝ่ายขบวนการปะเทดลาว
ร่วมอยู่ด้วย เพราะไทยเชื่อว่าถ้ายอมให้ลาวฝ่ายซ้ายเข้าร่วมด้วยแล้วมันจะกลายเป็นพื้นฐาน
อย่างดีในการครอบครองลาวทั้งประเทศของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในโอกาสข้างหน้า

อนึ่ง ประเทศไทยได้ทำตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นนี้จริง ๆ เมื่อได้
เป็นที่ประจักษ์ว่า ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวยังคงจะเปิดข้อตกลงหยุดยิงและขยายการรุกรานใน
ลาวหนักมือยิ่งขึ้นในระยะปลายเดือนเมษายน 2504 ทำให้ไทยประกาศว่าจะไม่ยอมเข้าร่วม

³⁷ ไซริส, 25 เมษายน 2501, หน้า 1-2.

³⁸ 12 ประเทศที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมในปัญหาลาวที่เจนีวา ร่วมกับอังกฤษและ
สหภาพโซเวียต ได้แก่ กัมพูชา (เขมร) แคนาดา ไทย ฝรั่งเศส พม่า ลาว สหรัฐอเมริกา
สาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์) เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ โปแลนด์ และอินเดีย.

³⁹ คุ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 210.

ประชุมที่เจนีวา ตราบใดที่ยังไม่มีการหยุดยิงที่แท้จริง เกิดขึ้นในลาวและตราบเท่าที่ยังมีการ
แอบสนับสนุนกันกำลังอาวุธแก่ฝ่ายขบวนการประเทศลาวอยู่⁴⁰

อย่างไรก็ตาม ในตอนต้นเดือนพฤษภาคม 2504 ฝ่ายขบวนการประเทศ
ลาวก็ตกลงยอมรับการหยุดยิงภายหลังจากยึดพื้นที่ไว้ได้มากพอที่จะเป็นข้อได้เปรียบในการ
ต่อรองบนโต๊ะเจรจาแล้ว แต่ทางฝ่ายไทยก็ยังไม่วายที่จะตั้งเงื่อนไขเพิ่มเติมขึ้นมาอีกในที่
ประชุมเจนีวา กล่าวคือ ไทยได้เสนอต่อที่ประชุมให้เพิ่มจำนวนประเทศผู้เข้าร่วมประชุม
จาก 14 ประเทศ เป็น 16 ประเทศ คือขอให้เพิ่มสหพันธรัฐมลายา และอินโดนีเซีย เข้า
มาอีก 2 ประเทศ เพื่อให้มาดวงศุลย์การออกเสียง (vote) กับประเทศผู้เข้าร่วมประชุม
เดิมที่ส่วนใหญ่เป็นประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์และประเทศเป็นกลางซึ่งสนับสนุนฝ่ายเจ้า-
สุวรรณาและ ขบวนการประเทศลาว ทั้งนี้เพราะทางฝ่ายไทยเกรงว่าอิทธิพลของฝ่าย
คอมมิวนิสต์จะเข้ามาครอบงำการประชุมครั้งนี้ นอกจากนั้นฝ่ายไทยยังตั้งแง่ต่อไปว่าจะ
พยายามคัดค้านข้อตกลงใด ๆ ซึ่งมีฝ่ายขบวนการประเทศลาวร่วมอยู่ด้วย (จอมพลสฤษดิ์ผู้นำ
ของไทยได้เคยเสนอขอให้พระเจ้ามหาชีวิตของลาวทรงจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น แล้วส่งผู้แทน
จากรัฐบาลที่แต่งตั้งดังกล่าว เข้าร่วมประชุมที่เจนีวาในครั้งนี้นี้ด้วย)⁴¹

ในตอนกลางเดือนพฤษภาคม 2504 นี้เองที่ประเทศไทยได้มีโอกาส
ต้อนรับการมาเยือนของรองประธานาธิบดีคืออเมริกัน นายลินคอล์น บี. จอห์นสัน (Lyndon B.
Johnson) ซึ่งพอจะสรุปผลของการมาเยือนของบุคคลสำคัญชาวอเมริกันผู้นี้ได้ว่า ผู้นำของ
ไทยได้พยายามที่จะเรียกร้องเอาความมั่นคงและสร้างความเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา พยายาม
ที่จะให้สหรัฐอเมริกาที่หันคิเรือ่งลาว เหมือนกับทัศนคติของตัวผู้นำไทย เช่นการเสนอให้มี
การตั้งรัฐบาลผสมที่ไม่มีฝ่ายคอมมิวนิสต์ขบวนการประเทศลาวร่วมอยู่ด้วย เป็นต้น ทว่านาย
จอห์นสันก็ได้พยายามที่จะบ่ายเบี่ยงข้อผูกพันดังกล่าว โดยเลี่ยงไปเสนอที่จะให้ความช่วยเหลือ

⁴⁰ ดูเพิ่มเติมจากแถลงการณ์ของนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย
ตามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ The Bangkok World, April 29, 1961, p. 1, 14.

⁴¹ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 211.

ทางทหารและทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยให้มากขึ้นเพื่อสร้างความแข็งแกร่งไว้ต่อสู้กับภัย
รุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ และรองประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาก็ยังคงยืนยันด้วยว่า
สหรัฐอเมริกาจะยังคงช่วยคุ้มครองป้องกันประเทศไทยให้พ้นจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์
อย่างเข้มแข็งต่อไป

มีข้อที่น่าสังเกตคือ ในแถลงการณ์ร่วมระหว่างรัฐบาลประเทศของ
ประเทศทั้งสองนั้นไม่มีตอนใดที่กล่าวถึงราชอาณาจักรลาวเลย คงบอกแต่เพียงว่าทั้งจอห์นสัน
และจอมพลสฤษดิ์จะร่วมมือกันสร้างสันติภาพขึ้นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และสหรัฐอเมริกา
จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในการต่อต้านการรุกรานบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ตาม
พันธกรณีที่มีต่อกันในฐานะที่ทั้งสองประเทศ (ไทย และสหรัฐอเมริกา) เป็นภาคี ส.ป.อ.
ด้วยกัน⁴² อนึ่ง ในการเดินทางมาเยือนประเทศไทยของรองประธานาธิบดีจอห์นสันในครั้ง
นี้ ได้มีข่าวลือกันว่าจอห์นสันยื่นข้อเสนอต่อจอมพลสฤษดิ์ขอเข้ามาตั้งฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย
ซึ่งข่าวลือดังกล่าวได้รับการปฏิเสธจากจอมพลสฤษดิ์ว่าไม่เป็นความจริงแต่ประการใด
โดยจอมพลสฤษดิ์ได้แถลงต่อผู้สื่อข่าวหนึ่งสื่อพิมพ์ฉบับหนึ่งว่าประเทศไทยยินดีที่จะสนับสนุนให้
มีการส่งกองกำลังขององค์การ ส.ป.อ. เข้าไปในลาว ถ้าการประชุมที่เจนีวาประสบความสำเร็จ
ล้มเหลว แต่ไม่ต้องการให้มีฐานทัพของต่างชาติในประเทศไทย⁴³

นอกจากข่าวลือเรื่องสหรัฐอเมริกาขอเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย
แล้ว ยังมีข่าวอีกชิ้นหนึ่งบอกว่า คณะผู้นำของไทยกำลังพิจารณาจะเปลี่ยนแปลงแนวการดำเนิน
นโยบายต่างประเทศของไทยเสียใหม่จากแบบเดิมที่ผูกพันกับฝ่ายตะวันตกไปสู่รูปแบบที่เป็น
กลาง ทั้งนี้เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากความอ่อนแอและเฉื่อยชาขององค์การ ส.ป.อ.
และสหรัฐอเมริกา ในกรณีเหตุการณ์ในลาว นโยบายใหม่ที่ไทยจะนำมาใช้นี้จะมีลักษณะที่
เป็นแบบของไทยโดยเฉพาะ (Thaism) โดยจะออกมาในรูปของการปรับปรุงความสัมพันธ์
ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้โซเวียตเป็นเสมือนคู่

⁴²Ibid., p. 212.

⁴³The Bangkok Post, May 31, 1961, p. 1.

ต่อต้าน (counter balance) กับอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ยิ่งกว่านั้นยังมีการพิจารณาเกี่ยวกับว่าประเทศไทยควรจะถอนตัวออกจากการเป็นภาคีสมาชิกขององค์การ ส.ป.อ. หรือไม่ด้วย⁴⁴ ชาวเรือการจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศของไทยนี้ก็เช่นเดียวกับชาวสื่อจีนแรกที่ได้รับการปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริงจากคณะรัฐบาลของไทย

บรรยากาศของการประชุมที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนมิถุนายน 2504 นั้น เป็นสภาพที่สร้างความวุ่นใจให้กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทยเป็นอย่างมาก เมื่อได้ประจักษ์ว่าเริ่มแรกทีเดียว ข้อเสนอของไทยที่ขอให้เพิ่มสหพันธรัฐมลายาและอินโดนีเซียเข้าร่วมประชุมอีก 2 ประเทศนั้นต้องเป็นอันตกไป นอกจากนั้นการประชุมยังทำท่าจะส่งผลออกมาในรูปแบบที่จะให้มีการตั้งรัฐบาลผสมที่มีคนของ ฝ่ายขบวนการประเทศลาวรวมอยู่ด้วยหลายตำแหน่งในคณะรัฐบาล สิ่งทีคณะผู้นำของไทยวิตก วิจัยกันมากก็คือ ถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์ขบวนการประเทศลาวสามารถรวมตัวกับฝ่ายเจ้าสุวรรณหงษ์มาบีบฝ่ายขวาของภูมิ - บุญคุ้ม ในคณะรัฐบาลผสมให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายนั้นได้แล้ว ลาวทั้งประเทศก็อาจจะต้องกลายเป็นบริวารของคอมมิวนิสต์ไปอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์ขบวนการประเทศลาวสามารถยึดพื้นที่บริเวณที่ใกล้ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยไว้ได้แล้วด้วย ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยมากยิ่งขึ้น หากลาวมีรัฐบาลผสมที่เอียงซ้าย (ตามรายงานข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันฉบับประจำวันที่ 14 และ 29 มิถุนายน 2504 นั้น คณะผู้แทนของไทยในการประชุมปัญหาลาวที่เจนีวาได้ประท้วงโดยถอนตัวออกจากการประชุม 14 ประเทศดังกล่าว เพราะไม่เห็นด้วยกับการอนุญาตให้เจ้าสุวรรณหงษ์มาบีบฝ่ายรัฐบาลพลัดถิ่นของลาว และเจ้าสุภานุวงศ์หัวหน้าขบวนการประเทศลาวเข้าร่วมประชุมด้วย เนื่องจากทางฝ่ายไทยถือว่าควรจะให้ผู้แทนของรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย คือรัฐบาลเจ้าบุญคุ้ม เท่านั้นที่มีสิทธิเข้าร่วมประชุมในนามของประเทศลาวเพียงคณะเดียว อย่างไรก็ตาม

⁴⁴Corrine Phuangkasem, *loc. cit.*

เมื่อการประชุมไม่บังเกิดผล คณะผู้แทนของไทยก็กลับเข้าร่วมประชุมใหม่ในตอนปลายเดือน มิถุนายน 2504 นั้นเอง)⁴⁵

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามที่จะบรรเทาความวิตกกังวลเกี่ยวกับ สถานการณ์ในลาว และการประชุมที่เจนีวา โดยหันกลับมาเพ่งเล็งบทบาทขององค์การ ส.ป.อ. อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ เนื่องในโอกาสวันครบรอบปีที่ 7 แห่งการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 8 กันยายน 2504 นั้น จอมพลสฤษดิ์ได้กล่าวคำปราศรัยกล่าวหาองค์การ ส.ป.อ. ว่าที่ต้อง อ่อนแอลงก็เพราะขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่มวลภาคีสมาชิก แต่องค์การนี้ก็ยังไม่ควรที่จะเลิกล้มไปเสียทีเดียว แต่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความคิด ความหวัง ความมุ่งมาตปรารถนาไปในทางเดียวกัน มีผลประโยชน์และส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในอันที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและสวัสดิภาพใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งจะเสียสละร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างป้อมปราการอันแข็งแกร่ง สำหรับป้องกันต่อภัยอันตรายที่คาดว่าจะมีมา เปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ให้เหมาะสมและ ได้ประโยชน์ยิ่งกว่าที่เป็นมาแล้ว⁴⁶ อนึ่ง สำหรับวิธีการใหม่ขององค์การ ส.ป.อ. ที่จอมพล สฤษดิ์เสนอให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขก็คือ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการออกเสียงของภาคีสมาชิก โดย จอมพลสฤษดิ์ เสนอขอให้เปลี่ยนจากแบบการตัดสินใจด้วยมติเอกฉันท์ของภาคีสมาชิกทั้งหมด (unanimous) มาเป็นแบบใช้เสียงข้างมาก (majority) ขรรมคา และยังเสนอให้มีการเพิ่มอำนาจการบริหารงานแก่ตัวเลขาธิการ ส.ป.อ. ให้มากขึ้นกว่าเดิม⁴⁷

⁴⁵ ดูเพิ่มเติมได้ใน สยามรัฐ (รายวัน), 14 มิถุนายน 2504, หน้า 1 และ 29 มิถุนายน 2504, หน้า 1.

⁴⁶ ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารฯ, เรื่องเดิม, หน้า 608.

⁴⁷ Corrine Phuangkasem, op. cit., p. 36.

(4) พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962)

ในระยะต้นปีใหม่นี้รัฐบาลไทยก็ยังคงวิตกกังวลอยู่ เพราะปัจจัยภายนอกคือวิกฤติการณ์ในลาวยังคงคุกรุ่นตลอดเวลา แม้ว่าการประชุมที่เจนีวาจะได้เริ่มมาแล้วก็ตาม ประกอบกับปัจจัยภายในคือการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ทวีความรุนแรงขึ้น

ในเดือนกุมภาพันธ์ขณะที่ลาวทั้งสามฝ่ายยังตกลงกันไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงที่สำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาลผสมที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ว่าควรจะตกอยู่กับฝ่ายใดนั้น ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็เคลื่อนกำลังเข้าประชิดเมืองน้ำท่าทางภาคเหนือของลาว ทำเอาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทยต้องสั่งเตรียมพร้อมและสั่งเคลื่อนกำลังทัพไทยไปยังชายแดนบริเวณจุดยุทธศาสตร์ที่ติดต่อกับดินแดนลาว (จอมพลสฤษดิ์มีความเห็นว่า ถ้าเมืองน้ำท่าซึ่งอยู่ใกล้พรมแดนไทยแตกก็อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทยได้) การเคลื่อนย้ายกำลังทัพของไทยครั้งนี้ได้กระทำโดยปกปิดไม่ยอมปรึกษากับผู้ใดทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือภาคีสมาชิกอื่น ๆ ขององค์การ ส.ป.อ. เพราะในทัศนะของคณะผู้นำไทยในขณะนั้นถือว่าสถานการณ์กำลังเข้าขั้นวิกฤตอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทย ต้องรีบตัดสินใจโดยรวดเร็วฉับพลันจะมีรอชกช้าไม่ได้⁴⁸

อนึ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ศกเดียวกันนี้เอง นายโรเบิร์ต เคนเนดี (Robert Kennedy) ซึ่งดำรงตำแหน่ง Attorney General ของสหรัฐอเมริกา และเป็นน้องชายของประธานาธิบดีเคนเนดี ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์จึงได้ถือโอกาสนี้ถามทัศนะของรัฐบาลอเมริกัน (ผ่านทางโรเบิร์ต เคนเนดี) ว่าเตรียมการจะช่วยเหลือไทยอย่างไร หากไทยต้องตกอยู่ในอันตรายแบบเดียวกับลาว ซึ่งโรเบิร์ต เคนเนดี ก็กล่าวยืนยันว่า สหรัฐอเมริกายังคงยึดมั่นในความผูกพันที่มีอยู่ในการป้องกันประเทศไทย แต่คนไทยเองจะต้องช่วยกันป้องกันตนเองด้วย⁴⁹

⁴⁸ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 227.

⁴⁹ Thailand's Foreign Affairs Bulletin, February-March 1962, p. 67.

อย่างไรก็ดี ในตอนประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2505 นั้น นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้รับเชิญจากรัฐบาลอเมริกัน ให้เดินทางไปยังกรุงวอชิงตันเพื่อเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกับประธานาธิบดีเคนเนดี และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลอเมริกัน ในเรื่องเกี่ยวกับหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยของไทย การประชุมปรึกษาหารือกันดังกล่าวได้เริ่มขึ้นเมื่อวันศุกร์ที่ 2 มีนาคม 2505 โดยเป็นการเจรจาระหว่างนายถนัด คอมันตร์ กับรองประธานาธิบดีจอห์นสัน และนายคีน รัสค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เรื่องที่เจรจาทันทีคือความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา รวมทั้งปัญหาสันติภาพและความปลอดภัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁵⁰

ผลของการปรึกษาหารือกันในครั้งนี้ปรากฏว่า หลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายถนัด คอมันตร์ และคณะได้พบปะหารือกับประธานาธิบดีเคนเนดี และบุคคลชั้นนำในคณะรัฐบาลอเมริกันเป็นเวลาเกือบ 5 วันแล้ว ต่อมาในวันที่ 6 มีนาคม 2505 นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย และนายคีน รัสค์ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ก็ได้ออกแถลงการร่วม (joint communique) ภาษามือหนึ่ง (เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ข้อตกลงถนัด - รัสค์" หรือ "Thanat - Rusk Agreement") มีข้อความรวม 7 ข้อด้วยกัน ซึ่งอาจจะสรุปเป็นใจความสำคัญ ๆ ออกมาได้ 4 ข้อ คือ⁵¹

1) ความหนักแน่นในแถลงการร่วมฉบับนี้สร้างความมั่นใจให้แก่ประเทศไทยว่าจะไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวในกรณีที่ถูกรุกราน แต่ไทยจะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน

2) สหรัฐอเมริกาได้แสดงออกซึ่งท่าทีที่เป็นมิตรที่หนักแน่น โดยให้คำมั่นที่จะร่วมกับรัฐบาลและประชาชนชาวไทยในอันที่จะธำรงรักษาสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

⁵⁰ สยามรัฐ (รายวัน), 4 มีนาคม 2505, หน้า 1.

⁵¹ ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เล่ม 2 พ.ศ. 2505 - 2506, เรื่องเดิม, หน้า 586. และ สยามรัฐ (รายวัน), 8 มีนาคม 2505, หน้า 1.

ออกเสียงได้ และจะช่วยต่อต้านภัยรุกรานและการคุกคามที่จะมีต่อประเทศไทยตามพันธกรณีภายใต้สนธิสัญญา ส.ป.อ. ทั้งนี้โดยมีต้องรอความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์และการร่วมมือของประเทศภาคีอื่น ๆ

3) ในกรณีที่ฝ่ายศัตรูมิได้ทำการรุกรานโดยเปิดเผยต่อประเทศไทย แต่ใช้วิธีการแทรกซึมบ่อนทำลายแทน สหรัฐอเมริกาก็ได้แสดงเจตนาอันชัดแจ้งที่จะสนับสนุนเกื้อกูลการปฏิบัติการต่อต้านของไทย เช่นที่สหรัฐอเมริกากำลังกระทำอยู่ในเวียดนามใต้ในขณะนี้

4) รัฐบาลอเมริกันยังได้แสดงเจตจำนงที่จะช่วยเหลือประเทศไทยในการสร้างสรรค์กำลังทางเศรษฐกิจและการทหารของชาติให้ก้าวหน้าและเข้มแข็งขึ้นอีกด้วย

แถลงการณ์ร่วมฉันท - รัสค์ (6 มีนาคม 2505) นี้ อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนช่วยทำให้ความนิยมชมชอบและความเชื่อมั่นที่ไทยมีต่อสหรัฐอเมริกากลับเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง จอมพลสฤษดิ์ได้กล่าวขอบคุณไมตรีจิตและความหวังดีของสหรัฐอเมริกาในนามของรัฐบาลและประชาชนชาวไทย (ประธานาธิบดีเคนเนดีได้มีสาส์นส่วนตัวยืนยันแถลงการณ์ร่วมฉบับนี้มาถึงจอมพลสฤษดิ์ ๓๓ รัชต์ ด้วย) และยังคงกล่าวชมด้วยว่าสหรัฐอเมริกานั้นคือมิตรที่แท้จริงของไทย⁵² นอกจากนั้นแถลงการณ์ร่วมฉบับนี้ยังกลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของคณะผู้นำของไทยต่อปัญหาทางการเมืองภายในประเทศลาว กล่าวคือ เป็นผลให้ประเทศไทยต้องคล้อยตามแบบแผนและนโยบายของสหรัฐอเมริกาในอันที่จะจัดการให้ลาวมีรัฐบาลผสมของลาวทั้งสามฝ่าย (ซึ่งรวมขบวนการปะเทดลาวด้วย) โดยมีเจ้าสุวรรณภูมิเป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการมหาดไทยไปด้วยในขณะเดียวกัน (ก่อนหน้านี้ไทยเคยคัดค้านไม่เห็นด้วยกับรูปแบบของรัฐบาลผสมลาวในลักษณะดังกล่าว)⁵³

⁵²Corrine Phuangkasem, op. cit., p. 36.

⁵³Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 233.

อย่างไรก็ดี ยังมีอีกปัจจัยหนึ่ง (นอกเหนือไปจากแถลงการณ์ร่วมนัก - รัศค) ที่อาจกล่าวได้ว่า มีส่วนช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของไทยในลาวด้วย ปัจจัย ดังกล่าวก็คือฝีมือและความสามารถในการดำเนินงานของนายอเวอ์เรล แฮริแมน (Averell Harriman) ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศฝ่ายกิจการตะวันออกของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลไทยและรัฐบาลลาว เมื่อประมาณปลาย เดือนมีนาคม 2505 กล่าวกันว่า นายแฮริแมนปฏิบัติงานได้ดีมาก สามารถทำให้ลาวทั้งสาม ฝ่ายหันมาเจรจากันได้จนมีการตกลงหยุดยิงเกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้นเขายังสามารถทำให้จอมพล สฤษดิ์ผู้นำของไทยเชื่อว่า เจ้าสุวรณภุมมาซึ่งจะเป็นผู้นำรัฐบาลผสมของลาวนั้นมิได้ถูกอิทธิพล ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ครอบงำ ดังที่จอมพลสฤษดิ์เคยตั้งใจเชื่อมา นายแฮริแมนยังสามารถ สร้างความสบายใจและประทับใจได้ยังเกิดแก่ผู้นำของไทยด้วยโดยบอกว่า สหรัฐอเมริกานั้น ไม่ต้องการจะเห็นลาวตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และการที่สหรัฐอเมริกาต้อง เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในลาวนั้นก็เพราะเห็นว่า เป็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศ ไทย อันเป็นพันธมิตรที่สหรัฐอเมริกาจะต้องให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่⁵⁴ ความสามารถ ดังกล่าวของนายแฮริแมนเป็นผลทำให้ท่าทีของจอมพลสฤษดิ์ที่มีต่อรัฐบาลผสมของลาว เปลี่ยน- แปลงไปจากเดิม กล่าวคือ จอมพลสฤษดิ์ได้แถลงว่า รัฐบาลไทยพร้อมที่จะให้การสนับสนุน รัฐบาลผสมของเจ้าสุวรณภุมมา และวิธีการแก้ปัญหาลาวของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษด้วย แต่ทั้งนี้รัฐบาลผสมของเจ้าสุวรณภุมมาจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข 3 ข้อต่อไปนี้ (ซึ่งไทยตั้งไว้) เสียก่อนถึงจะได้รับความสนับสนุนจากไทย เงื่อนไขดังกล่าวคือ⁵⁵

- 1) รัฐบาลผสมของลาวจะต้องดำเนินนโยบายเป็นกลางอย่างแท้จริง และเป็นอิสระไม่อยู่ใต้อาณัติของฝ่ายใด
- 2) นโยบายเป็นกลางของลาวจะต้องยืนยงอยู่ตลอดไป

⁵⁴ Ibid., p. 234.

⁵⁵ Ibid.

3) ลาวทั้งสามฝ่ายจะต้องสามัคคีกัน ไม่แก่งแย่งอำนาจกันอันอาจจะนำไปสู่การที่ลาวทั้งประเทศถูกรวมครอบงำโดยคอมมิวนิสต์

แม้ว่าท่าทีของรัฐบาลไทย เริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปสู่การสนับสนุนตามแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในการจัดการยุติวิกฤติการณ์ในลาว โดยการประชุมรอม-ชอมกันที่เจนีวาก็ตาม แต่เหตุการณ์ในลาวในเดือนเมษายน 2505 ก็ยังคงเลวร้ายอยู่ เนื่องจากลาวฝ่ายขวาของเจ้าบุญอุ้มและนายพลภูมิยังไม่ยอมเข้าร่วมในคณะรัฐบาลผสมที่จะจัดตั้งขึ้น ขณะเดียวกันที่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวและเวียคมินห์พยายามที่จะเข้ายึดเมืองนำทาให้ได้

ในตอนประมาณปลายเดือนเมษายนนั้นเอง คณะผู้แทนลาวฝ่ายขวา นำโดยเจ้าบุญอุ้มและนายพลภูมิได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์เพื่อจะมาขอความเห็นใจและขอให้รัฐบาลไทยให้ความสนับสนุนในการที่ลาวฝ่ายขวาจะไม่ยอมร่วมมือกับฝ่ายเจ้าสุวรรณภูมิและขบวนการปะเทดลาวจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น เพราะลาวฝ่ายขวาซึ่งเป็นรัฐบาลอยู่ที่เวียงจันทน์ขณะนั้นแน่ใจว่าหากลาวจะมีรัฐบาลผสมขึ้นในลักษณะที่รวมเอาฝ่ายปะเทดลาวเข้ามาด้วยแล้ว ไม่เร็วก็ช้าลาวทั้งประเทศก็จะตกอยู่ในครอบครองของคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด⁵⁶ อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ผู้นำของไทยแทนที่จะให้ความสนับสนุนคำขอร้องของลาวฝ่ายขวา กลับพยายามชักนำเจ้าบุญอุ้มและนายพลภูมิให้คล้อยตามแนวทางปฏิบัติของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นเสียอีก นอกจากนั้นก่อนที่คณะผู้แทนลาวชุดนี้จะเดินทางกลับ รัฐบาลไทยยังคงได้แสดงไมตรีจิตโดยการมอบข้าวสารประมาณ 1,000 ตัน และวัสดุก่อสร้างให้แก่รัฐบาลของเจ้าบุญอุ้มด้วย⁵⁷

พฤติกรรมที่รัฐบาลไทยแสดงต่อคณะผู้แทนลาวฝ่ายขวาที่เดินทางมาเยือนเพื่อขอความเห็นใจและการสนับสนุนจากไทยในการจัดขบวนการจัดตั้งรัฐบาลผสม ซึ่งปรากฏว่าท่าทีของไทยกลับเปลี่ยนไปในลักษณะที่กล่าวมาแล้วนั้น ยิ่งความแปลกใจและเป็นพิศวง

⁵⁶ สยามรัฐ (รายวัน), 25 เมษายน 2515, หน้า 3.

⁵⁷ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 238.

วิจารณ์กันมากในประเทศไทยขณะนั้นว่า นโยบายที่แน่นอนของไทยต่อวิกฤตการณ์ในลาวนั้นเป็นอย่างไรกันแน่ ทั้งนี้เพราะแต่ไหนแต่ไรมานับตั้งแต่เกิดจลาจลและสงครามกลางเมืองอย่างรุนแรงขึ้นในลาวตั้งแต่ปลายปี 2503 เป็นต้นมานั้น รัฐบาลไทยได้ให้ความสนับสนุนรัฐบาลลาวที่เวียงจันทน์ของเจ้าบุญอุ่มอย่างหนักแน่นและมั่นคง เพราะถือว่าเป็นรัฐบาลที่ในเวลาต่อมาได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา และได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระเจ้ามหาชีวิตของลาวแล้วด้วย ประกอบกับความเชื่อที่ว่าเจ้าสุภานุวงศ์หัวหน้าขบวนการประเทศลาวเป็นผู้นิยมและฝักใฝ่อยู่กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเจ้าสุวรรณหงษ์ซึ่งตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ที่พนมเปญนั้นก็เป็นทั้งกบฏและเป็นเบี่ยงกลางของฝ่ายคอมมิวนิสต์ด้วย ยิ่งกว่านั้นไทยก็ยังคิดว่าการตั้งรัฐบาลผสมที่มีฝ่ายขบวนการประเทศลาวเข้าร่วมด้วยนั้นจะทำให้ลาวกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไป แต่พอมาในต้นปี 2505 นี้กลับปรากฏว่ารัฐบาลไทยได้เปลี่ยนความคิดไปอย่างตรงกันข้ามเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดความสงสัยกันขึ้นว่า รัฐบาลไทยแต่เดิมมานั้นมีนโยบายแน่นอนในปัญหาลาวหรือเปล่า หรือเพิ่งจะมีในครั้งนี้ หรือว่ายังไม่มีเลย ซึ่งในบทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (รายวัน) ฉบับประจำวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2505 ภายใต้วีธีชื่อเรื่อง "รัฐบาลไทยกับปัญหาลาว" ได้กล่าววิจารณ์ในเชิงเสนอแนะไว้ตอนหนึ่งว่า

...หากไทยมีนโยบายแน่นอนเกี่ยวกับปัญหาลาว การที่จะเปลี่ยนนโยบายอย่างปุบปับเช่นนี้เป็นที่น่าสงสัยนัก เมื่อเหตุการณ์กลับกลายเป็นเช่นนี้ ความมุ่งหมายของเจ้าบุญอุ่มที่จะมาขอความเห็นใจ และความสนับสนุนจากรัฐบาลไทยก็จะไร่นวล รัฐบาลไทยน่าจะดูแลจุดที่เปลี่ยนท่าทีหรือนโยบาย หรือการแสดงท่าทีเช่นนี้ให้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้นว่าเป็นเพราะอะไร เพื่อศักดิ์ศรีและการสร้างศรัทธาให้แก่รัฐบาลเอง...⁵⁸

อนึ่ง ในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (รายวัน) เช่นกัน แต่เป็นฉบับประจำวันที่ 29 เมษายน 2505 ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายของไทยต่อปัญหาลาวเพิ่มเติมพอจะสรุปความได้ว่า แม้รัฐบาลไทยจะยืนยันว่าจะไม่เข้าไป

⁵⁸ สยามรัฐ (รายวัน), 27 เมษายน 2505, หน้า 3.

เกี่ยวข้องกับแทรกแซงกับการตั้งรัฐบาลผสมในลาว เพราะถือว่าเป็นเรื่องภายในของลาวโดยเฉพาะ แต่สิ่งที่น่าจะได้ถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงในท่าทีและนโยบายของรัฐบาลไทยนั้น อยู่ตรงที่โฆษกของรัฐบาลไทยได้แถลงว่า รัฐบาลไทยจะสนับสนุนการตั้งรัฐบาลผสมในลาว ซึ่งมีเจ้าสุวัชรภูมิมาเป็นผู้นำทางหาก ซึ่งทั้งนี้เพราะว่าเดิมทีรัฐบาลไทยเคยแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยว่ารัฐบาลผสมในลาวภายใต้การนำของเจ้าสุวัชรภูมิจะสามารถแก้ไขปัญหายุ้งยากในลาวให้ยุติลงได้ เนื่องจากเจ้าสุวัชรภูมิแสดงให้เห็นความอ่อนแอเมื่อคราวที่เป็นนายกรัฐมนตรีของลาวครั้งแรกเมื่อ 4 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2501) เพราะไม่สามารถชักนำเจ้าสุภานุวงศ์ผู้นองซึ่ง เป็นหัวหน้าขบวนการปะเทดลาวให้เข้ามาปรองดองร่วมกันได้อย่างสนิทใจ และยังฝ่ายขบวนการปะเทดลาวกล้าแข็งขึ้นเพราะได้รับความช่วยเหลือจากคอมมิวนิสต์นอกประเทศอย่างแจ่มชัดแล้ว เจ้าสุวัชรภูมียิ่งจะควบคุมได้ยาก บทบรรณาธิการของสยามรัฐกล่าวต่อไปว่า ถึงเจ้าสุวัชรภูมิในฐานะที่จะเป็นผู้นำคณะรัฐบาลผสมจะประกาศให้ลาวเป็นกลางได้ก็ตาม แต่การที่จะให้ลาวเป็นกลางจริง ๆ ไม่ถูกบีบให้เอียงไปทางคอมมิวนิสต์เพราะการกระทำของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวและจากคอมมิวนิสต์นอกประเทศนั้น เป็นสิ่งที่เหลือวิสัย อย่างมากที่สุดเท่าที่เจ้าสุวัชรภูมิจะทำได้ก็คือ เป็นกลางแบบเอียงทางฝ่ายคอมมิวนิสต์แบบที่หลายประเทศในตะวันออกกลางและแอฟริกาเป็นอยู่ ฉะนั้นการที่รัฐบาลไทยเปลี่ยนท่าทีอย่างปัจจุบันทันด่วนสนับสนุนทัศนะของสหรัฐอเมริกาเช่นนั้นทั้ง ๆ ที่ได้เคยคัดค้านอย่างแข็งแรงมาก่อนถึง เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยากขึ้นไปอีก⁵⁹

สำหรับเหตุการณ์ในลาวในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 นั้นท่าทีว่าจะเลวร้ายยิ่งขึ้นในเมื่อฝ่ายขบวนการปะเทดลาวและเวียตนามเหนือ (เวียตมินท์) สามารถเข้ายึดเมืองน้ำทาและบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ติดพรมแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน) ของลาวไว้ได้ กำลังของลาวฝ่ายขวาถูกตีแตกถอยร่นลงมาทางใต้อย่างไม่เป็นขบวนมาอยู่แถบบริเวณชายแดนไทย และกำลังบางส่วนของรัฐบาลลาว (ลาวฝ่ายขวา) ยังหนีข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาในเขตดินแดนไทย (ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย) ด้วยลักษณะการเช่นนี้

⁵⁹ สยามรัฐ (รายวัน), 29 เมษายน 2505, หน้า 3.

ทำให้รัฐบาลไทยเชื่อว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ทำลายข้อตกลงหยุดยิงเสียแล้วและไม่ต้องการที่จะเจรจากับปัญหาทางการเมืองโดยสันติวิธีอีกต่อไป ขณะเดียวกันผู้นำของไทยก็มีความวิตกกังวลต่อสภาพการณ์ดังกล่าวมาก เพราะการที่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาว (ซึ่งลาวฝ่ายขวา กล่าวหาว่าได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน) สามารถยึดบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาวไว้แทบทั้งหมดนั้น เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของไทยอย่างยิ่ง เพราะเท่ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ปูทางไว้เรียบร้อยแล้วก่อนจะเคลื่อนกำลังบุกทดลองมายังบริเวณทิวเขาพนมดงรักเหนือของประเทศไทย รัฐบาลไทยได้ทำการร้องเรียนไปยังสหรัฐอเมริกาและสอบถามทางรัฐบาลอเมริกันว่าได้เตรียมมาตรการอะไรไว้บ้างในการต่อสู้ป้องกันลาวและป้องกันมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกคืบหน้าเข้ามาใกล้ทิวเขาพนมดงรัก ซึ่งในวันที่ 8 พฤษภาคม 2505 นั้นเอง รัฐบาลอเมริกันจึงได้ส่งนายแมคนามารา (Mc. Namara) รัฐมนตรีว่าการกลาโหมของสหรัฐอเมริกา และนายพลเลมนิทเซอร์ (Lemnitzer) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะเสนาธิการผสม เดินทางเข้ามาปรึกษาหารือกับผู้นำของไทย และในสัปดาห์นั้นเองก็มีข้อตกลงระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศเพื่อจัดตั้งฐานทัพอเมริกันขึ้นในประเทศไทย⁶⁰

ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2505 หน่วยนาวิกโยธินอเมริกันประมาณ 4,800 คนก็เดินทางมาถึงประเทศไทย จากนั้นก็เคลื่อนกำลังไปประจำอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยซึ่งตั้งอยู่ห่างจากพนมดงรักกับลาวเพียง 25 ไมล์เท่านั้น อนึ่งว่าที่จริงแล้วสหรัฐอเมริกามีกำลังทหารของตนตกค้างอยู่ในประเทศไทยบ้างแล้วเป็นจำนวนประมาณเกือบพันคนซึ่ง เป็นทหารที่มาร่วมการซ้อมรบขององค์การ ส.ป.อ. ตั้งแต่เดือนเมษายน 2505 แต่กำลังทหารอเมริกันเหล่านี้ยังไม่เดินทางกลับสหรัฐอเมริกาทันทีที่เสร็จสิ้นการฝึกซ้อม ยังคงพักอยู่ที่โคราช (จังหวัดนครราชสีมา) ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานการณ์อันไม่แน่ใจในปะเทศลาว อย่างไรก็ตาม กำลังทหารอเมริกันในประเทศไทยซึ่งรวมทั้งที่ตกค้างอยู่และที่ส่งเข้ามาใหม่ (ตอนกลางเดือนพฤษภาคม 2505) ได้ทวีจำนวน

⁶⁰ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 239.

ขึ้นถึงประมาณกว่า 5,000 คน⁶¹ เพราะสหรัฐอเมริกาได้ส่งกำลังจากฮาวายรวมทั้งหน่วยทหารช่างและทหารอากาศเข้ามาสมทบอีก บทบาทของสหรัฐอเมริกาในการส่งกำลังทหารเข้ามาในประเทศไทยครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าทำให้ทัศนคติและความเชื่อมั่นในพลาณภาพของสหรัฐอเมริกาในสายตาของคณะผู้นำไทยเพิ่มพูนยิ่งขึ้น และยังเป็นผลพลอยให้คณะผู้นำของไทยมีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทขององค์การ ส.ป.อ. ด้วยเช่นกัน เนื่องจากว่าหลังจากสหรัฐอเมริกาส่งทหารเข้ามายังประเทศไทยไม่นานนัก อังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นภาคี ส.ป.อ. ทั้งสิ้นก็ตัดสินใจที่จะจัดส่งกำลังทหารของตนเข้ามาช่วยคุ้มครองประเทศไทยด้วยเช่นกัน แมว่าจะเป็นการช่วยกันเป็นจำนวนน้อยก็ตาม⁶²

ผลจากบทบาทและความเคลื่อนไหวของฝ่ายตะวันตกหรืออักษิณหนึ่ง การตัดสินใจของภาคี ส.ป.อ. (บางประเทศ) ในอันที่จะช่วยปกป้องชายแดนของประเทศไทยในครั้งนี้สามารถหยุดการรุกคืบหน้าของฝ่ายลาวแดงและเวียตมินห์ไว้ได้ไม่ให้ออกคืบหน้ามาสู่อบริเวณริมแม่น้ำโขงซึ่งประชิดพรมแดนไทย ขณะเดียวกันก็เป็นการบีบบังคับฝ่ายลาวแดงหรือขบวนการปะเทดลาวต้องหันกลับมาสู่โต๊ะเจรจาอีกครั้งหนึ่ง

อนึ่ง ก่อนหน้าที่สหรัฐอเมริกาจะส่งกองกำลังเข้ามายังประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2505 ซึ่งแจ้งถึงเหตุผลที่ยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย สรุปประเด็นสำคัญ ๆ ได้ 2 ประการ คือ

(1) ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวซึ่งมีคอมมิวนิสต์หนุนหลังอยู่เป็นจำนวนมากได้ดำเนินการขยายอิทธิพลตามแผนที่ได้มีการเตรียมกันมาก่อน โดยเข้ายึดเมืองสิงห์และเมืองน้ำทา อันเท่าเทียมเป็นการละเมิดการหยุดยิงอย่างเห็นได้ชัด

(2) ขบวนการปะเทดลาวนิยมคอมมิวนิสต์ดังกล่าวยังตั้งหัวหอกรุกคืบหน้าตรงเข้ามายังพรมแดนของไทย ซึ่งย่อมถือว่าเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid., p. 240.

ฉะนั้นกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาจึงต้องเข้ามาตั้งมั่นในประเทศไทยในฐานะที่มีพันธกรณี
ต่อกันตามสนธิสัญญา ส.ป.อ. พร้อมด้วยวัตถุประสงค์ที่จะร่วมมือกับกองกำลังของประเทศไทย
ในการป้องกันและรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของประเทศไทย⁶³

ส่วนทางฝ่ายสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีเคนเนดีได้ออกแถลงการณ์
ในวันเดียวกันกับไทยมีข้อความคล้าย ๆ กัน ทั้งนี้ได้ย้ำในสาระสำคัญว่า กำลังทั้งทางบกและ
อากาศที่สหรัฐอเมริกาส่งมายังประเทศไทยนั้นเป็นการมาช่วยประเทศไทยในการป้องกันบูรณ-
ภาพแห่งเขตแดนของไทยซึ่งเป็นประเทศผู้รักสันติ อีกทั้งการกระทำดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา
ยังเป็นการปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติและความผูกพันที่สหรัฐอเมริกามีอยู่กับประเทศไทย
ในองค์การ ส.ป.อ. นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังแถลงออกมาด้วยว่านโยบายของตนในลาว
นั้นจะยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ยังคงสนับสนุนให้มีการเจรจาและการตกลงหยุดยิงกัน
อย่างแท้จริงเสียที ตลอดจนแนวทางในการจัดตั้งรัฐบาลผสมในลาวก็ยังคงยืนยันสนับสนุนตาม
เดิม ทั้งนี้เพื่อทำให้สหภาพโซเวียตพอใจขึ้น ขณะเดียวกันการส่งกำลังเข้ามายังประเทศไทย
ครั้งนี้ก็เป็น การเตือนสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียตนามเหนือที่กล่าวกันว่าแอบเข้ามาปฏิบัติ
การทางทหารในลาวให้พึงสังวรเอาไว้อย่าง⁶⁴

สถานการณ์ในลาวในเดือนมิถุนายน 2505 ภายหลังจากที่ฝ่ายขบวนการ
ปะเทดลาวตกลงเจรจาและหยุดการขยายอิทธิพลลงแล้วก็เริ่มผ่อนคลาย ประกอบกับการที่ได้
มีการพบปะเจรจากันระหว่างประธานาธิบดีเคนเนดีแห่งสหรัฐอเมริกากับนายคริสตอเฟอร์ นายก
รัฐมนตรีโซเวียต ที่กรุงเวียนนาในตอนต้นเดือนมิถุนายน และทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์
ร่วมแสดงความต้องการให้ลาวเป็นกลางอย่างแท้จริง พร้อมทั้งยอมรับการหยุดยิงที่มีประสิทธิ-
ภาพ และแล้วในวันที่ 12 มิถุนายน 2505⁶⁵ ลาวทั้งสามฝ่าย (เจ้าสุวรรณหงษา, เจ้าสุภา-

⁶³Thailand's Foreign Affairs Bulletin, April - May, 1962, pp. 29-30.

⁶⁴Department of State Bulletin, June 4, 1962, pp. 904-905. in Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 241.

⁶⁵Ibid., p. 242.

นุงค์ และเจ้าบุญอ้อม) ก็ร่วมกันลงนามในการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้โดยมีเจ้าสุวรรณา (ลาวฝ่ายเป็นกลาง) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (และลาวฝ่ายเป็นกลางก็เข้าครองตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม และรัฐมนตรีมหาดไทยไว้ด้วย) อนึ่ง ก่อนหน้าที่ทั้งสามฝ่ายจะรวมลงนามกันได้ก็ถือหลักให้ลือพอสสมควรในเมื่อลาวฝ่ายขวาของเจ้าบุญอ้อมและนายพลภูมิทำท่าอีกเขื่อนจะไม่ยอมเข้าร่วมประชุมตกลงด้วย แต่ในที่สุดก็ตกลงเข้าร่วมประชุมเพราะผลจากการพ่ายแพ้ของลาวฝ่ายขวาที่เมืองน้ำทาและการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา

การที่ลาวสามฝ่ายสามารถตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นเป็นผลสำเร็จครั้งนี้ ทำให้ความพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมาก แม้กระนั้นก็ตามในความรู้สึกของรัฐบาลไทยกลับไม่ยินดียินร้ายกับรัฐบาลผสมของลาวชุดนี้ก็ เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ยังไม่ค่อยจะแน่ใจว่าเจ้าสุวรรณาจะมีความเข้มแข็งพอที่จะเผชิญกับการคุกคามของฝ่ายขวาในประเทศลาวผู้ชอบใช้กำลังไหวหรือไม่ ขณะเดียวกันสื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยขณะนั้นก็ควักภาควิชาการรัฐบาลผสมของลาวชุดนี้เป็นการใหญ่ ดังเช่น

- บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (รายวัน) ฉบับประจำวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2505 กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การมีรัฐบาลผสมขึ้นมาในลาวครั้งนี้อาจเป็นเพียงการพักรบชั่วคราวหรืออีกนัยหนึ่ง ข้อตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมของลาวชุดนี้เป็นเพียงข้อตกลงสงบศึกชั่วคราวเท่านั้น สงครามกลางเมืองในลาวยังไม่สิ้นสุด และการคุกคามต่อประเทศเพื่อนบ้านก็จะยังคงมีอยู่ต่อไป⁶⁶

- บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สารเสรี (กระบอกเสียงของรัฐบาลไทย) ฉบับประจำวันที่ 14 มิถุนายน 2505 เช่นกัน ได้เรียกร้องให้เจ้าสุวรรณาและเจ้าสุภานุวงศ์จัดการให้ทหารจีน (คอมมิวนิสต์) และเวียคนามเหนือที่ยังแอบแฝงอยู่ในดินแดนลาวถอนตัวออกไปเสียด้วย⁶⁷

⁶⁶ สยามรัฐ (รายวัน), 14 มิถุนายน, 2505, หน้า 3.

⁶⁷ สารเสรี, 14 มิถุนายน, 2505, หน้า 3.

อย่างไรก็ดี ไทยเราก็คงโต้ตอบกลับมาเช่นกัน ในตอนปลายเดือน มิถุนายน เมื่อรัฐมนตรีแถลงข่าวของลาว (ซึ่งเป็นคนของขบวนการปะเทดลาว) ก็ได้แถลง โจมตีว่า ทหารอเมริกันในประเทศไทยนั้นก็เป็นการรับประกันความมั่นคงปลอดภัยของราชอาณาจักร ลาวเช่นกัน ทำเอาสหรัฐอเมริกาต้องรีบจัดการถอนกำลังนาวิกโยธินของตนกลับไปประมาณ ครึ่งหนึ่งของที่มีอยู่ เลยเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันมากในประเทศไทยตอนนั้น (ประมาณต้น เดือนกรกฎาคม 2505) เป็นทำนองว่า สหรัฐอเมริกาเอาใจลาว เห็นรัฐบาลผสมของลาว สำคัญกว่าความมั่นคงของไทย⁶⁸

ในเดือนมิถุนายน (ประมาณปลายเดือน พ.ศ. 2505) นี้เอง รัฐบาล ผสมของลาวได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียตนามเหนือ (เดิมเปิดความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตอยู่แล้ว) ซึ่งข่าวนี้ได้ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมาก ในประเทศไทยว่า เราควรจะแสดงท่าทีคัดค้านการกระทำของรัฐบาลลาวในครั้งนี้อย่างไรหรือไม่ สำหรับทัศนะของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ภายในประเทศ เช่น สารเสรี ฉบับประจำวันที่ 30 มิถุนายน 2505 บอกว่า ไทยควรจะเป็นตัวของตัวเองและมีความเป็นจริงในการตัดสินใจ ด้วยตัวเองเสียบ้าง ไม่ควรที่จะเดินตามหลังแผนนโยบายของสหรัฐอเมริกาจนเกินไปนัก เพราะ ได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าสหรัฐอเมริกานั้นไม่ค่อยจะสนใจนักว่าคอมมิวนิสต์กำลังจะครอบงำ ลาวอย่างไร และไม่สนใจเลยว่าเมื่อครอบครองลาวได้แล้วคอมมิวนิสต์จะครอบครองไทยต่อ จากลาวหรือไม่ สหรัฐอเมริกาทำเสมือนพยายามกวาดขยะออกไปให้พ้นจากลาว โดยไม่ สนใจว่าขยะกองนั้นจะไปกองอยู่หน้าบ้านใครหรือไม่⁶⁹

การที่สื่อมวลชนของไทยในระยะปลายมิถุนายน - ต้นกรกฎาคม 2505 ได้ทำการวิพากษ์วิจารณ์ทำนองประชดประชันสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่งนั้น ผู้เขียนเห็นว่าอาจ จะเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริการู้สึกกระหมกกระเทือนต่อการเรียกร้องของรัฐบาลผสมของ ลาวที่เรียกร้องให้ถอนทหารอเมริกันออกไปจากประเทศไทย จนทำให้สหรัฐอเมริกาเตรียม

⁶⁸ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 245.

⁶⁹ สารเสรี, 30 มิถุนายน 2505, หน้า 3.

การถอนนาวิกโยธินออกไปครั้งหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้ว อันเป็นการแสดงให้เห็นท่าทีที่อ่อนไหว (sensitive) ของสหรัฐอเมริกาที่พยายามเอาใจรัฐบาลผสมของลาวเข้าไว้ก่อน โดยไม่สนใจว่าไทยซึ่งเป็นพันธมิตรของตนจะรู้สึกอย่างไร และการกระทำของตุนั้นจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยประการใดหรือไม่

อย่างไรก็ดี ในขณะที่คณะผู้นำของไทยเริ่มจะไม่พอใจท่าทีของสหรัฐอเมริกา และเริ่มจะไม่แน่ใจว่าเจ้าสุวรรณภูมิมาตุจะขึ้นมาเป็นผู้นำคนใหม่ในลาวจะมีความเข้มแข็งเพียงใดหรือไม่นั้น การประชุม 14 ชาติที่นครเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งคิดค้นมาตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2504 ก็บรรลุผลสำเร็จ และสิ้นสุดลงด้วยข้อตกลงที่ให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นในลาวร่วมด้วยลาวทั้ง 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายเป็นกลาง ฝ่ายขวา และฝ่ายซ้ายที่นิยมคอมมิวนิสต์ ข้อตกลงเจนีวาฉบับนี้ลงนามกันเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962)⁷⁰ ซึ่งความสำเร็จอันนี้อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากบรรดาประเทศมหาอำนาจทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส สหภาพโซเวียต หรือแม้แต่สหรัฐอเมริกาต่างมีความเห็นพ้องต้องกันอยู่อย่างหนึ่งว่า ลาวควรจะเป็นกลางเพราะเป็นทางออกที่ดีที่สุด และเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะแก้ไขปัญหาลาวเพื่อประโยชน์แก่การประกันเอกราชและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของลาวอันจะเป็นผลส่งเสริมสันติภาพให้แก่โลกด้วย⁷¹ สำหรับประเทศไทยนั้นรู้สึกจะไม่ยินดีกับข้อตกลงฉบับนี้เท่าใดนัก เพราะเท่ากับเป็นการบังคับให้ไทยต้องยอมรับว่าเจ้าสุวรรณภูมิมา (ซึ่งไทยคิดว่าเป็นคนอ่อนแอ) นั้นเป็นคนลาวเพียงคนเดียวที่เหมาะสมที่สุดอันที่จะสามารถนำสันติภาพมาสู่ลาวได้ในขณะนั้น ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวของรัฐบาลไทยได้แสดงให้เห็นประจักษ์ด้วยการส่งบุคคลเพียงแค่วะชัย เอกอัครราชทูตเท่านั้นเป็นผู้ไปลงนาม (คือ นายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงบอนน์ เยอรมันตะวันตก) ในขณะที่

⁷⁰Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 246.

⁷¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, "ปัญหาลาว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), หน้า 151-152.

อีก 13 ประเทศร่วมลงนามต่างให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของตนเป็นผู้ลงนามทั้งสิ้น ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยยอมลงนามในครั้งนี้นี้ด้วยความซบซน และวิตกกังวลว่าการตกลงครั้งนี้จะไม่เป็นสิ่งที่ถาวรยืนนาน ซึ่งจากตอนหนึ่งของปาฐกถาของ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย เรื่อง "สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ซึ่งแสดง ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2506 ได้กล่าวถึง สถานการณ์ในลาวและแนวโน้มนโยบายของไทยก่อนจะมีการลงนามที่เจนีวา ว่า

... การที่โลฎภายนอกหลายประเทศด้วยกันได้ยินยอมให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เขามามีฐานะในทางกฎหมายในรัฐบาลของลาวนั้น เป็นก้าวสำคัญที่มีความหมายมาก สำหรับฝ่ายไทยนั้น ใจพยายามที่จะขัดขืน ทอสู ยืนหยัดไม่ยอม แต่ในที่สุดเราในฐานะประเทศเล็กก็ยินยอมขัดขืนอยู่ได้พักหนึ่ง แต่ในที่สุดก็ถูกบีบบังคับให้ยินยอมให้คล้อยเห็นตามฝ่ายอื่น ๆ ที่ต้องการให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เขามายู่ในรัฐบาล เราจำเป็นเพราะไม่มีทางเลือก แต่เรายอมควมขอสงวน... ในการประชุมครั้งสุดท้ายก่อนจะลงนาม ผู้แทนไทยก็ได้แถลงไว้เป็นหลักฐานว่า การที่เรายอมตกลงลงนามในสัญญาครั้งนี้ ไซ้เพราะเราเห็นชอบอย่างสมบูรณ์แก่สนธิสัญญานั้นไม่ แต่เป็นเพราะเราเสียสละเพื่อสันติ เพื่อความสงบเรียบร้อย โดยหวังว่าทุก ๆ ฝ่ายจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของสัญญาอย่างครบถ้วน แต่ตาปรากฏว่ามีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ป ฏิบัติอย่างซื่อตรงต่อเงื่อนไขขอขอผูกพันตามสัญญาแล้ว เราก้จะต้องถือว่าฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายที่รับผิดชอบ และจะต้องได้รับการประณาม หรือปราบปราม นี้เป็นขอสงวนของฝ่ายไทย...⁷²

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ฉบับประจำวันที่ 23 กรกฎาคม 2505⁷³ ได้ตีพิมพ์บทบรรณาธิการในหัวข้อเรื่อง "Thailand at Crossroads" อันเป็น

⁷²ถนัด คอมันตร์, พจนสาร, เรื่องเดิม, หน้า 21-22.

⁷³The Bangkok Post, July 23, 1962 in Donald E. Nuechterlein, op. cit., pp. 247-249.

บทความที่สะท้อนความรู้สึกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำรัฐบาลไทย ที่มีต่อการจัดตั้งรัฐบาลผสมในลาวขณะนั้นว่า อาจจะทำให้สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ยิ่งเลวร้ายลงไปอีก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่าข้อตกลงเงินกู้ฉบับที่เพิ่งลงนามไปนี้ยังไม่มั่นคงพอที่จะปกป้องลาวให้พ้นจากเงื้อมมือของคอมมิวนิสต์ไปได้ ทั้งนี้เพราะยังมีการแทรกซึมบ่อนทำลายจากภายนอกให้ความสนับสนุนอยู่ ในขณะที่ร่มกุ่มกันขององค์การ ส.ป.อ. ไม่อาจจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของลาวได้ ส่วนสหรัฐอเมริกาที่ไทยหวังจะให้เป็นตัวแทนขององค์การ ส.ป.อ. ก็แสดงท่าทีไม่ค่อยจะสนใจต่อเหตุการณ์ในลาวนัก เหตุนี้จอมพลสฤษดิ์จึงคิดว่าการที่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวและลาวฝ่ายเป็นกลาง (เจ้าสุวรรณหงษ์) ดำเนินนโยบายเป็นกลางแบบเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์มากเกินไปก็ยิ่งจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยมากขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ หากเมื่อใดที่ลาวทั้งประเทศต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้วก็จะทำให้การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับลาว) ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นก็ได้ บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวยังคงคาดการณ์ต่อไปว่า หากลาวทั้งประเทศต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปจริง ๆ ไทยเราก็อาจมีทางเลือก 2 ทาง คือ

(1) ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยทำเป็นแบบสนธิสัญญาสองฝ่าย (bilateral)

(2) เจรจารวมชอมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์

บทบรรณาธิการดังกล่าววิจารณ์ด้วยว่า สำหรับวิธีแรก ข้อ (1) นั้นมีทางที่จะเป็นไปได้ เพราะมีตัวอย่างอยู่แล้วจากการที่สหรัฐอเมริกาได้ทำสนธิสัญญาแบบ 2 ฝ่ายกับจีนไต้หวันและกับฟิลิปปินส์ ตลอดจนบทบาทของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นที่เริ่มเข้าไปแสดงการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ อนึ่ง การที่สหรัฐอเมริกายังคงตั้งกำลังทหารบางส่วนไว้ในประเทศไทยยังไม่ถอนออกไปหมด (อ้างว่าคอยเผ่าควารัฐบาลลาวจะเป็นกลางอย่างแท้จริงหรือไม่) ก็ทำให้รัฐบาลไทยรู้สึกอุ่นใจอยู่บ้าง แต่ถ้ามืดที่สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกไปหมดโดยไม่มีการทำสนธิสัญญาป้องกันร่วมแบบสองฝ่ายไว้เสียก่อนแล้วก็จะทำให้ไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ต่อไปตามลำพังผู้เดียว ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตเพิ่มเติมคือว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำรัฐบาลไทยดูเหมือนจะตระหนักถึง

การที่อาจจะต้องต่อสู้กับภัยอันตรายต่าง ๆ ทั่วไปตามลำพัง ฉะนั้นจึงได้มีการกล่าวปลุกใจประชาชนชาวไทยในขณะนั้น (พ.ศ. 2505) ให้เห็นความสำคัญของการพึ่งตัวเอง หรือการพยายามทำตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตนให้มากที่สุด ไม่ควรจะไปหวังพึ่งความช่วยเหลือจากมิตรประเทศให้มากนัก หรือเน้นให้ประชาชนเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอในการติดป้องกันประเทศด้วยตัวของตัวเองไว้แต่เนิ่น ๆ (โดยวิธีการติดป้องกันด้วยตนเองให้มากที่สุด) นอกจากนี้ยังเน้นต่อไปว่า เอกราชและความปลอดภัยของชาติไทยนั้นจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของคนไทยเท่านั้น มิใช่ของชนชาติอื่น ฯลฯ⁷⁴

6.1.2 บทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศของเขมร (กัมพูชา) ; ความเกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างเขมร (กัมพูชา) กับประเทศไทย ระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว พ.ศ. 2501-2506 นั้น อยู่ในสภาพไม่ราบรื่นและเต็มไปด้วยความขัดแย้งจนเป็นผลให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้งสองต้องถูกตัดขาดลงถึง 2 ครั้ง คือ

(1) ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2501 และต่อมาสถาปนาความสัมพันธ์กันขึ้นใหม่ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502

(2) ทั้งสองประเทศได้ตัดความสัมพันธ์กันอีกครั้งเป็นครั้งที่สองเมื่อวันที่ 23

ตุลาคม พ.ศ. 2504

สำหรับมูลเหตุที่สำคัญของความขัดแย้งอันเป็นผลให้ทั้งสองประเทศถึงกับทำให้อัตนสัมพันธ์กันดังกล่าวนี้ อาจวิเคราะห์ได้จากสาเหตุ 2 ประการต่อไปนี้ คือ

1) กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร

2) การดำเนินแนวนโยบายต่างประเทศของเขมรในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับ

แนวนโยบายต่างประเทศของไทย

⁷⁴ จะหาอ่านรายละเอียดได้จากคำปราศรัยและสุนทรพจน์ในโอกาสต่าง ๆ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2505 ใน ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เล่ม 2 พ.ศ. 2505-2506, เรื่องเดิม, หน้า 597-598, 730 และ 743.

1) กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร

ปัญหาเรื่องปราสาทเขาพระวิหารซึ่งอยู่ติดพรมแดนของไทยและเขมรนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเริ่มแตกร้าวมาตั้งแต่เขมรได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2496 (ค.ศ. 1953) ก็ว่าได้ โดยที่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497⁷⁵ รัฐบาลเขมรได้ทำบันทึกฉบับหนึ่งถึงรัฐบาลไทย (สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม) แสดงอธิปไตยของตนเหนือปราสาทเขาพระวิหาร พร้อมทั้งขอให้กำลังของไทยที่ตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าวถอนตัวออกไป ทั้งนี้เขมรได้อ้างเหตุผลทางประวัติศาสตร์ว่าปราสาทเขาพระวิหารนี้เป็นสิ่งก่อสร้างโดยชาวเขมร บนดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมร จึงย่อมเป็นมรดกอธิปไตยของชาวเขมรด้วย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยในยุคนั้นก็ได้ยอมรับข้อเรียกร้องและการกล่าวอ้างอธิปไตยดังกล่าวของเขมรแต่อย่างใด เพราะไทยก็ถือว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นของไทยเช่นกัน เนื่องจากตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2447 (ค.ศ. 1904) นั้น ปรากฏว่าปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในเขตไทย แม้อันต่อมาในปี พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) ฝรั่งเศสได้ทำแผนที่ผนวกท้ายสัญญาดังกล่าวโดยลากเส้นเขตแดนใหม่อันเป็นผลให้ปราสาทเขาพระวิหารตกไปอยู่ในอาณาเขตของเขมร แต่ไทยก็ยังคงครอบครองปูชนียวัตถุชิ้นนี้เรื่อยมาโดยที่ฝรั่งเศสก็ได้ทำการประท้วงอธิปไตยของไทยแต่อย่างใด ทำให้รัฐบาลไทยตีความว่า การไม่ประท้วงของฝรั่งเศสก็เท่ากับเป็นการยอมรับอธิปไตยของไทยเหนือบริเวณอันเป็นที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหาร (ตามข้อตกลงปี พ.ศ. 2450) อย่างเต็มที่โดยปริยายนั่นเอง ฉะนั้นไทยจึงไม่ยอมรับการประท้วงดังกล่าวของเขมร และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นแห่งความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง

แม้กระนั้นก็ตาม รัฐบาลไทยก็ยังพยายามที่จะประนีประนอมกับฝ่ายเขมร ดังจะเห็นได้จากในระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2500⁷⁶ รัฐบาลไทยได้เสนอไปยังรัฐบาล

⁷⁵ ฆนาสดุณี สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า 49.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

เขมรให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการมาธิการผสมไทย-เขมรขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบในการสำรวจเส้นเขตแดนที่ติดต่อกันระหว่างประเทศทั้งสอง อีกทั้งยังเสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสมขึ้นมาอีกคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งข้อเสนอต่าง ๆ ของไทยนี้ถูกฝ่ายเขมรบอกปัดหมัด หน้าซ้ายยังคงยืนยันที่จะเรียกร้องเอาปราสาทเขาพระวิหารคืนจากไทย

อนึ่ง ในสมัยรัฐบาล พลโท ถนอม กิตติขจร (ธันวาคม 2500-ตุลาคม 2501) นั้นได้มีปฏิริยาภายในประเทศไทยจากสมาชิกรัฐสภาบางส่วนของไทยซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า รัฐบาลไทยควรที่จะเรียกร้องเอาเกาะกง (ประจันตคีรี) คืนจากเขมรบ้าง เป็นการโต้ตอบการที่เขมรเรียกร้องเอาปราสาทเขาพระวิหารคืนไปจากไทย แนวความคิดดังกล่าวนี้ปรากฏว่ารัฐบาลของพลโทถนอมไม่เห็นด้วย

ข้างฝ่ายเขมรก็ได้แสดงความพยายามที่จะเอาปราสาทเขาพระวิหารคืนไปจากไทย กล่าวคือ ในตอนประมาณต้นปี พ.ศ. 2501 เจ้านโรคม สีหนุ ประมุขของเขมรได้ทำการปลุกระดมมวลชนในเขมรให้เดินขบวนแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศไทย (ณ บริเวณหน้าสถานทูตไทย) โดยสีหนุพยายามชี้ให้ประชาชนเขมรเห็นว่า ไทยแย่งยึดเอาเขาพระวิหารไปจากเขมร ควรที่เขมรจะได้คืนจากไทย⁷⁷ อย่างไรก็ตาม ทางฝ่ายไทยในขณะนั้นก็ได้มีปฏิริยาโต้ตอบรุนแรงแก่ประการใด ทั้งประชาชนและสื่อมวลชนของไทยได้รับการขอร้องจากรัฐบาลไทยให้พยายามออกกดดันระงับการตอบโต้ใด ๆ ไว้ โดยให้คำนึงถึงสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสอง และเพื่อเป็นการผ่อนคลายบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะตึงเครียด ฉะนั้นระหว่างวันที่ 18 สิงหาคม ถึง 4 กันยายน พ.ศ. 2501⁷⁸ จึงได้มีการเปิดเจรจาเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างไทยกับเขมรขึ้นที่กรุงเทพฯ (โดยมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นหัวหน้าคณะผู้แทน) แต่การเจรจากราวนี้ผลที่สุดก็ต้องล้มเหลวโดยที่ไม่อาจตกลงกันได้ในปัญหาต่าง ๆ (การประชุมในระยะแรกท่าทางจะดี เพราะดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

⁷⁷สยามรัฐ (รายวัน), 30 มีนาคม 2501, หน้า 1.

⁷⁸ขนาสมุณี สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า 57.

พอสมควร มีการตกลงกันได้บ้างในปัญหาบ้านเศรษฐกิจ การคมนาคม การสาธารณสุข และการตุลาการ)

ภายหลังการเจรจาครั้งล้มเหลวลง เหตุการณ์กลับสู่ความตึงเครียดอีก และคราวนี้ความอดกลั้นของคนไทยและสื่อมวลชนภายในประเทศไทยก็สิ้นสุดลง กล่าวคือ ขณะที่สื่อมวลชนในประเทศไทยทำการกล่าวโจมตีเขมรอย่างรุนแรง คนไทยในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากก็พากันไปชุมนุมแสดงความเป็นปฏิปักษ์กับเขมรอย่างรุนแรงที่ท้องสนามหลวง พร้อมกับการอ้ากรรมาสีธงของไทยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร นอกจากนี้ ยังรวมกลุ่มกันเก็บขบวนมุ่งจะไปทำลายสถานทูตเขมรด้วย แต่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยยับยั้งและรักษาสถาน-การณ์ไว้ได้

สภาพความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดไทย-เขมรดำเนินมาจนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 (ไทยเปลี่ยนรัฐบาลจากการนำของ พลโท ถนอม กิตติขจร มาเป็นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2501) ทางสถานเอกอัครราชทูตเขมรประจำประเทศไทยก็ได้ยื่นหนังสือของรัฐบาลเขมรถึงกระทรวงการต่างประเทศของไทย ขอระงับการมีคณะผู้แทนทางการทูตไว้ชั่วคราวในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2501 เป็นต้นไป โดยอ้างว่าเป็นการยุติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองไว้ชั่วคราวเพื่อขจัดความยุ่งยากในสภาวะการณ์ขณะนั้นให้หมดไปเสียก่อน เพื่อประโยชน์แห่งความสัมพันธ์อันดีในอนาคต⁷⁹

การประกาศระงับความสัมพันธ์กับประเทศไทยของรัฐบาลเขมรดังกล่าวทำให้ความประหลาดใจให้กับคณะรัฐบาลปฏิวัติของไทยเป็นอย่างมาก คณะผู้บริหารหลายคนในรัฐบาลปฏิวัติไม่เชื่อว่าการระงับความสัมพันธ์ครั้งนี้ของเขมรจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย และยังไม่มีน้ำหนักพอที่จะยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างได้ เพราะถ้าจะอ้างเหตุจากกรณีพิพาทในเรื่องดังกล่าว การระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยก็น่าจะกระทำเสียตั้งแต่ 2-3 เดือนก่อนหน้านั้นแล้ว คณะผู้บริหารของไทยขณะนั้นได้ปักใจเชื่อว่า การกระทำของรัฐบาลเขมรครั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพลหนุนหลังจากฝ่าย

⁷⁹Ministry of Foreign Affairs, Relations between Thailand and Cambodia (Bangkok: January 1959), p. 26 (Annex 7) อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

คอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลเขมรภายใต้การนำของเจ้าสีหนุกำลังดำเนินนโยบายผูกสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่ (จะกล่าวรายละเอียดในข้อ (2) ต่อไป) อย่างไรก็ตาม เมื่อฝ่ายเขมรต้องการจะระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยก่อน รัฐบาลปฏิวัติของไทยก็สนองตอบโดยออกแถลงการณ์ (เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2501) ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเขมรเช่นกัน พร้อมทั้งเรียกคณะทูตของไทยเดินทางกลับมาก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2501 ด้วย นอกจากนี้ยังสั่งยุติการติดต่อคมนาคมระหว่างไทยกับเขมรโดยการปิดพรมแดนส่วนที่ติดต่อกับเขมร และประกาศห้ามการเดินทางผ่านพรมแดนระหว่างประชาชนของประเทศทั้งสองโดยเด็ดขาด สำหรับบริเวณเขาพระวิหารนั้นนอกจากเพิ่มกำลังตำรวจรักษาการให้มากขึ้นแล้ว รัฐบาลปฏิวัติของไทยยังได้แสดงสิทธิการเป็นเจ้าของโบราณวัตถุขึ้นนี้อย่างเต็มที่ด้วยการสั่งให้ชักธงชาติไทยไว้ ณ ที่นั้นให้เห็นโดยชัดเจนอีกด้วย⁸⁰

การระงับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เขมรดำเนินมาเป็นเวลาประมาณเกือบ 3 เดือน และแล้วในที่สุดองค์การสหประชาชาติซึ่งเข้ามามีบทบาทเป็นครั้งแรกในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับเขมรก็สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ เป็นผลให้ทั้งสองประเทศกลับมาคืนดีหรือฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันขึ้นมาอีก โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2502 ซึ่งการกลับมาคืนดีกันในครั้งนี้ นอกจากเป็นผลสำเร็จอันเนื่องมาจากการไกล่เกลี่ยของเจ้าหน้าที่องค์การสหประชาชาติแล้ว ยังอาจพิจารณาได้ว่าได้มีปัจจัยภายนอกอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อนโยบายต่างประเทศของทั้งไทยและเขมรในระบะนั้นได้มีส่วนเป็นแรงจูงใจให้ทั้งสองประเทศหันกลับมาคืนดีกันอีกครั้งหนึ่ง ปัจจัยภายนอกที่ว่านี้ก็คือ วิกฤตการณ์ชดแย้งในลาว (ซึ่งเริ่มรุนแรงกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501) ประเทศที่มีพรมแดนประชิดติดต่อกับทั้งไทยและเขมร ทำให้ทั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเจ้านโรดม สีหนุ อาจจะหวาดเกรงไปว่าวิกฤตการณ์รุนแรงไม่น่าไว้วางใจในราชอาณาจักรลาวอาจจะแผ่ขยายลุกลามเข้ามาคุกคามต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศตนได้ทุกเมื่อ ซึ่งจะเห็นได้ว่าท่าทีและปฏิกิริยาของรัฐบาลทั้งไทยและเขมรจะวิตกกังวลต่อวิกฤตการณ์ในลาวมาก ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายผูกพันรับความช่วยเหลือ-

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

เหลือจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น (เพื่อใช้เป็นโอทีคัมกันท์) ส่วนข้างฝ่ายเขมร เจ้าสีหนุ
ก็ได้พยายามเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจมาร่วม
ประชุมตกลงแก้ไขปัญหาลาวอย่างจริงจัง รวมทั้งการเสนอให้เขมรเป็นสถานที่จัดการประชุม
ดังกล่าวขึ้นด้วย⁸¹

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าไทยและเขมรจะกลับคืนมามีความสัมพันธ์ต่อกันแล้ว แต่กรณี
เรื่องปราสาทเขาพระวิหารก็ยังไม่เป็นที่ยุติ โดยที่ประมาณกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502
นั่นเอง รัฐบาลไทยก็ได้ส่งทูตสันถวไมตรีคณะหนึ่งนำโดย นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศไปเยือนเขมรอย่างเป็นทางการ ซึ่งเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่คณะทูต
สันถวไมตรีชุดนี้รับคำสั่งจากรัฐบาลไทยไปก็คือ การเจรจาเรื่องสิทธิและอธิปไตยเหนือปราสาท
เขาพระวิหารว่าควรจะเป็นของไทยหรือเขมรกันแน่ ซึ่งผลของการเจรจาระหว่างคณะทูต
สันถวไมตรีของไทยกับทางฝ่ายเขมรในเรื่องปัญหาเขาพระวิหารคราวนี้ปรากฏว่า ฝ่ายเขมร
ได้เสนอทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ 2 แนวทางด้วยกัน ทางหนึ่งคือ เขมรขอเข้ามามีส่วนร่วม
ร่วมในการบริหารและดูแลบริเวณปราสาทเขาพระวิหารร่วมกับฝ่ายไทยด้วย หรือไม่อีกทาง
หนึ่ง เขมรก็จะเสนอปัญหาเขาพระวิหารนี้เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ
ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เสียเลย อนึ่ง ตามแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทย-เขมร
ภายหลังจากสิ้นสุดการประชุมเจรจา (13 มิถุนายน 2502) ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับเขา
พระวิหารว่า รัฐบาลของทั้งสองประเทศจะพยายามหาทางคลี่คลายตกลงกันให้เสร็จสิ้น
ต่อไป (เป็นที่น่าสังเกตว่า บรรดาสื่อมวลชนของทั้งสองประเทศในขณะนั้นต่างก็แสดงความ
เป็นปฏิปักษ์กล่าวโจมตีกันอยู่ตลอดเวลา)⁸²

ในที่สุดในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 นั้นเอง รัฐบาลเขมรก็ได้ตัดสินใจนำ
กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารนี้เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือ
ศาลโลก ที่กรุงเฮก โดยที่เขมรขอให้ศาลดังกล่าวพิพากษาให้ไทยถอนกองกำลังติดอาวุธ

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

ออกไปจากบริเวณเขาพระวิหาร และขอให้ศาลชี้ขาดว่าอชิปไตยเหนือเขาพระวิหารนั้นเป็น
 ของเขมร⁸³ การตัดสินใจของรัฐบาลเขมรในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาไม่พอใจและต่อต้าน
 เขมรจากรัฐบาลและประชาชนไทย ปฏิกิริยาจากประชาชนชาวไทยซึ่งไม่พอใจเขมรที่นำกรณี
 เขาพระวิหารขึ้นฟ้องศาลโลก ได้กลายเป็นมติมหาชนที่ร่วมมือร่วมใจในการต่อต้านเขมรร่วม
 กับฝ่ายรัฐบาลอย่างเต็มที่ เช่น ร่วมกันบริจาคเงินสมทบทุนรัฐบาลในการต่อสู้คดีเขาพระวิหาร
 เป็นต้น สำหรับทางฝ่ายรัฐบาลไทยเอง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าว
 ปราศรัยเนื่องในวันครบรอบ 2 ปีแห่งการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2502 ประกาศจะต่อสู้รักษา
 เขาพระวิหารไว้เป็นของไทยจนถึงที่สุด แม้จะแลกด้วยเลือดและชีวิตก็ตาม⁸⁴ และต่อจากนั้น
 ไทยก็เริ่มดำเนินการต่อสู้คดีทันที โดยในชั้นแรกก็โดยอาศัยมาตรา 62 แห่งธรรมนูญศาลโลก
 พยายามเสนอคำคัดค้านเบื้องต้นว่า ศาลโลกไม่มีอำนาจพิจารณาคดีที่ฝ่ายเขมรเสนอต่อศาล
 การยื่นคำคัดค้านเบื้องต้นดังกล่าวนี้ตามหลักแล้วย่อมจะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีต้อง
 ระงับไปจนกว่าศาลนั้นจะได้วินิจฉัยว่าศาลมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวหรือไม่
 หากศาลเห็นว่าศาลไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดี คดีพิพาทเขาพระวิหารก็จะยุติลง
 เพียงแค่นั้น แต่ถ้ามหาศาลเห็นว่าศาลมีอำนาจ ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาคดีไปโดยจะให้
 ฝ่ายไทยยื่นคำให้การแก้ฟ้องของฝ่ายเขมรต่อไป ซึ่งในที่สุดในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2503
 ศาลโลกก็ได้ชี้ขาดปฏิเสธการคัดค้านอำนาจศาลของฝ่ายไทย โดยศาลถือว่าศาลมีอำนาจที่จะ
 พิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐบาลเขมรเสนอต่อศาลเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 นั้น

อย่างไรก็ดี หลังจากที่ศาลโลกได้ชี้ขาดว่าศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเขาพระวิหาร
 แล้ว ทางฝ่ายไทยและเขมรก็ได้พยายามที่จะปรับปรุงสภาพความสัมพันธ์ระหว่างกันให้ดีขึ้นอีก
 ครั้งหนึ่ง โดยผู้แทนของฝ่ายไทยและเขมรได้พบปะเจรจากันที่นิวออร์ค สหรัฐอเมริกา เมื่อ
 ประมาณกลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2503 และได้มีการลงนามตกลงกันก่อนหน้าเลขาธิการ

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

⁸⁴ ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหาร, เรื่องเดิม, หน้า 80.

องค์การสหประชาชาติว่าทั้งสองประเทศจะยุติการกล่าวหาโจมตีซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นทาง
 คานหนังสือพิมพ์หรือทางวิทยุกระจายเสียงก็ตาม แต่หลังจากลงนามในข้อตกลงดังกล่าวได้ไม่
 นาน ฝ่ายเขมรโดยเจ้านโรคม สีหนุ ก็ละเมิดข้อตกลงกล่าวโจมตีไทยอีกต่อไป โดยกล่าวหา
 ว่าไทยและสหรัฐอเมริกา มีความประสงค์ร้ายต่อเขมรและสมคบกันมุ่งกระทำการประทุษร้าย
 ต่อเขมรในปัญหาเรื่องเขาพระวิหาร⁸⁵ ส่วนฝ่ายไทยก็ได้มีปฏิริยาโต้ตอบเขมรโดยรายงาน
 การละเมิดข้อตกลงของฝ่ายเขมรไปให้เลขาธิการองค์การสหประชาชาติทราบ ขณะเดียวกัน
 ก็สั่งให้สถานทูตไทยที่กรุงพนมเปญยื่นหนังสือ (ที่ไม่พึงเปิดเผย) หลายฉบับต่อกระทรวงการ
 ต่างประเทศเขมร เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่พอใจการกระทำของรัฐบาลเขมร
 เป็นอย่างยิ่ง แม้กระนั้นก็ตาม ทางฝ่ายเขมรก็ได้หยุดการกล่าวโจมตีก้าวร้าวไทย เจ้า
 สีหนุผู้นำของเขมรยังคงแสดงฝีปากกระรานไทยต่อไป ครั้นพอถูกทางฝ่ายไทย (จอมพลสฤษดิ์
 ธนะรัชต์) กล่าวตอบโต้เอาบ้าง (จะกล่าวรายละเอียดเพิ่มเติมในข้อ (2)) ทางฝ่ายผู้นำ
 ของเขมรก็โกรธและไม่พอใจมากถึงกับประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยอีก
 ครั้งหนึ่งในวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ทำให้ทั้งสองประเทศกลับกลายเป็นศัตรูกันอีก
 และดูเหมือนว่ายากที่จะกลับมามีสัมพันธ์กันได้อีกแล้ว ทั้งนี้เพราะในตอนประมาณกลางเดือน
 มิถุนายนของปีถัดมา (พ.ศ. 2505) ศาลโลกได้ตัดสินให้เขมรชนะคดีให้ปราสาทเขาพระวิหาร
 ตกเป็นของเขมรเข้าอีก ซึ่งก่อให้เกิดปฏิริยาจากความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยทำการคัดค้าน
 คำตัดสินของศาลโลกในครั้งนี้อย่างมากมาย แต่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์
 ธนะรัชต์ ได้พยายามใช้ความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้นควบคุมสถานการณ์ในประเทศไทย
 มิให้ลุกลามต่อไปได้ รวมทั้งสามารถป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงซึ่งอาจเกิดจากคนไทย
 บางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลโลก และจอมพลสฤษดิ์ก็สามารถดับอารมณ์โกรธอัน
 ร้อนแรงของมติมหาชนภายในประเทศขณะนั้นไว้ได้ โดยออกแถลงการณ์ชี้แจงให้ประชาชน
 ทราบทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ถึงเหตุผลที่ทำให้ไทยต้องยอมรับคำตัดสินของศาล
 โลกกรณีเขาพระวิหาร ทั้ง ๆ ที่ทางรัฐบาลไทยเองก็ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินนั้น ความสามารถ

⁸⁵ หนาสนัญญ์ สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า 87.

ในการควบคุมอารมณ์ของประชาชนไทยมิให้ก้าวร้าวรุนแรงจนเกินขอบเขตไปในครั้งนี้เอง ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับการกล่าวขานกันว่ามีลักษณะของความเป็นรัฐบุรุษที่แท้จริง⁸⁶

2) การดำเนินนโยบายต่างประเทศของเขมรในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับแนวนโยบายต่างประเทศของไทย

นอกจากจะมีความคุกคามไม่ลงรอยกันในเรื่องกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร แล้ว ในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเขมรก็มีลักษณะที่ค่อนข้างจะขัดแย้งกับของไทยในช่วงเวลาตอนนั้น (พ.ศ. 2501-2506) ด้วย กล่าวคือ ในขณะที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขัน เขมรกลับประกาศนโยบายเป็นกลาง ปฏิเสธความประสงค์ขององค์การ ส.ป.อ. ซึ่งต้องการจะให้ความคุ้มครองเขมร มิหนำซ้ำผู้นำของเขมร (เจ้านโรคม สีหนุ) ยังประกาศความสัมพันธ์และรับความช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีนศัตรูทางอุดมการณ์ของประเทศไทยเข้าอีกด้วย

แนวนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางในลักษณะดังกล่าวของเขมรนี้ อันที่จริงได้เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2499 แล้ว⁸⁷ โดยเจ้านโรคม สีหนุ ผู้นำของเขมรได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนพร้อมกับประกาศรับความช่วยเหลือจากประเทศนั้น ซึ่งรัฐบาลไทยในสมัยนั้น (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ได้แสดงความไม่พอใจบทบาทของเจ้าสีหนุมาก ถึงกับประกาศปิดพรมแดนไทยในบริเวณที่ติดต่อกับเขมร เป็นผลให้เขมรได้รับความกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจมาก เนื่องจากถูกปิดทางขนส่งสินค้าเข้าออกจากประเทศของตน ลักษณะการดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ไทย-เขมรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 ถึงเคยรียมาโดยตลอด เพิ่งจะค่อยมาผ่อนคลายลงบ้างในตอนประมาณกลางปี พ.ศ. 2501 เมื่อเจ้าสีหนุ ผู้นำเขมรเดินทางมาเยือนประเทศไทย และสามารถปรับความเข้าใจกันได้ในเรื่องการวาง

⁸⁶ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 252.

⁸⁷ ธนาสนธิ์ สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า 52.

แนวนโยบายต่างประเทศของประเทศทั้งสอง แต่แล้วหลังจากเจ้าสีหนุเดินทางกลับไปเขมร
ได้ไม่กี่วัน ความสัมพันธ์ไทย-เขมรก็กลับสู่ความตึงเครียดอีกเมื่อรัฐบาลเขมรได้ประกาศ
รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านอย่างรุนแรงจากรัฐบาลไทย
ขณะนั้น (ภายใต้การนำของ พลโท ถนอม กิตติขจร) ทั้งนี้เพราะนโยบายต่างประเทศของ
ไทยยังคงยืนอยู่บนหลักของความภักดีคอมมิวนิสต์ โดยหวาดระแวงว่ากลุ่มฝ่ายซ้ายในเขมร
จะร่วมมือกับกลุ่มชนต่าง ๆ บางกลุ่มในประเทศไทย (มีหลักฐานเอกสารหลายฉบับที่เจ้าหน้าที่
ฝ่ายไทยจับและยึดมาได้ แสดงว่ามีภารกิจความร่วมมือระหว่างกลุ่มชนสองพวกนี้จริง)⁸⁸ ทำการ
ก่อกวนสร้างความวุ่นวายขึ้นในประเทศไทย ความหวาดเกรงดังกล่าวเป็นผลให้รัฐบาล
พลโท ถนอม กิตติขจร ถึงกับต้องประกาศให้หลายจังหวัดชายแดนของไทยที่มีพรมแดนติดต่อกับ
เขมร เช่น ตราด จันทบุรี ฯลฯ เป็นเขตสถานการณ์ฉุกเฉิน

อนึ่ง สถานการณ์วุ่นวายในส่วนต่าง ๆ ที่แสดงถึงการขยายตัวของคอมมิวนิสต์
ได้ปรากฏขึ้นเนือง ๆ ในประเทศไทยในสมัยรัฐบาล พลโท ถนอม กิตติขจร ประกอบกับการ
ที่เขมรเปิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้นนั้น ได้ทำให้จอมพลสฤษดิ์
ชนะรัชต์ ถือเป็นข้ออ้างสำคัญประการหนึ่งในกรทำปฏิวัติขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20
ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยการกล่าวอ้างว่า ภัยคอมมิวนิสต์กำลังคุกคามประเทศไทยอย่าง
รุนแรงจึงต้องยึดอำนาจ และดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม⁸⁹ ซึ่งภายหลังการปฏิวัติ
ครั้งนี้ จอมพลสฤษดิ์ก็ได้ดำเนินการปราบปรามการกระทำที่ส่อไปในทางคอมมิวนิสต์ภายใน
ประเทศด้วยมาตรการที่เด็ดขาดอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3

ความหวาดเกรงภัยคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์
ชนะรัชต์ นั้นมิได้ยิ่งหย่อนไปกว่าของรัฐบาลไทยชุดก่อน ๆ เลย และกลับจะยิ่งมากขึ้นด้วยซ้ำ
ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะการภายในประเทศก่อนที่จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ จะทำการ

⁸⁸ ดูรายละเอียดได้จาก เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

⁸⁹ ดู "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2, 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501" ใน ประวัติ
และผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์, เรื่องเดิม, หน้า 79.

ปฏิกิริยา นั้นคือ พฤติการณ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2501⁹⁰ ที่ได้ตัดสินใจจัดตั้งศูนย์บัญชาการขึ้นในเขมรเพื่อดำเนินงานในเอเชียอาคเนย์ ทำให้ฝ่ายไทยยิ่งปักใจเชื่อว่า เมื่อเขมรตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของจีนปักกิ่งโดยสิ้นเชิง เช่นนี้แล้วย่อมจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยอย่างยิ่ง ความเชื่อดังกล่าวของไทยดูจะมีน้ำหนักมากขึ้นเมื่อรัฐบาลเขมรประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยเป็นครั้งแรกในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2501 ซึ่งบรรดาคณะผู้บริหารของไทยหลายคนเชื่อว่ามิใช่เป็นเพราะกรณีพิพาทเขาพระวิหารเป็นสาเหตุ แต่เป็นเพราะอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่หนุนหลังฝ่ายเขมรอยู่ เนื่องจากได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ก่อนที่เขมรจะประกาศตัดความสัมพันธ์กับไทยเพียง 1 วัน บุคคลสำคัญชั้นนำของปักกิ่งได้ไปเยือนเขมรและได้เข้าปรึกษาหารือขอราชการกับเจ้าสีหนุ ผู้นำของเขมรเป็นเวลานานพอสมควร พอวันต่อมารัฐบาลเขมรก็ประกาศระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยทันที⁹¹ ซึ่งการตัดความสัมพันธ์ครั้งแรกลำบากดำเนินมาประมาณ 3 เดือน จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ผู้แทนขององค์การสหประชาชาติก็สามารถไกล่เกลี่ยให้ไทยและเขมรกลับมาคืนดีมีความสัมพันธ์ต่อกันอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองประเทศจะกลับคืนดีกันแล้ว แต่เจ้าสีหนุผู้นำของเขมรก็ยังคงแสดงความก้าวร้าวระรานไทยต่อไปอีก เช่น กล่าวหาว่าไทยและเวียคนามได้ (ซึ่งเขมรถือว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นศัตรูของตน) ได้ร่วมมือให้การสนับสนุนแก่บุคคลและคณะบุคคลผู้คิดก่อการกบฏต่อรัฐบาลเขมร (ในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2502) ขณะเดียวกันเขมรก็เบนนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางของตนไปสู่การผูกสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากยิ่งขึ้น ดังเช่นประมาณกลางปีและปลายปี พ.ศ. 2503⁹² บุคคลในระดับผู้นำของทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและเขมรได้ผลัดเปลี่ยนไปเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกัน และในคราวที่ผู้นำของเขมรเป็นฝ่ายไปเยือนปักกิ่งเป็นการตอบแทน ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2503 นั้นเอง

⁹⁰ ข่าวไทย, 14 ตุลาคม พ.ศ. 2501, หน้า 1.

⁹¹ ชนาสนธิ สตะเวทิน, เรื่องเดิม, หน้า 70.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

ก็ได้มีการลงนามระหว่างเจ้าสีหนุผู้นำรัฐบาลเขมร กับนายหลิว เจาฉี ประธานาธิบดีจีน คอมมิวนิสต์ ในสัญญามิตรภาพและไม่รุกรานกันระหว่างประเทศทั้งสองที่กรุงปักกิ่งด้วย ยิ่งกว่านั้นยังมีการลงนามในพิธีสารต่อท้ายสัญญาในเรื่องความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ทางปักกิ่งจะให้แก่เขมรด้วย

สภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเขมรในปี พ.ศ. 2504 กลับสู่สภาวะความตึงเครียดยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากการกล่าวโจมตีประเทศไทยทางสื่อมวลชนเขมรที่ดำเนินมาอย่างรุนแรงตั้งแต่ตอนปลายปี พ.ศ. 2503 พอมาในปี พ.ศ. 2504 เจ้าสีหนุก็เริ่มแสดงบทบาทก้าวร้าวไทยอีก โดยคราวนี้เจ้าสีหนุได้แถลงต่อที่ประชุมผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ที่ญี่ปุ่นถึงแนวนโยบายต่างประเทศของเขมรซึ่งเน้นการที่เขมรจะต่อต้านประเทศเพื่อนบ้านผู้ยึดนโยบายชวานิยม (นิยมตะวันตก) อย่างเต็มที่ มากกว่าจะต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์⁹³ ซึ่งคำว่า "เพื่อนบ้านผู้ยึดนโยบายชวานิยม" ตามที่เจ้าสีหนุว่าไว้ นั้นย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า คงจะต้องหมายถึงประเทศไทยอย่างแน่นอน เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยผูกพันอยู่กับค่ายตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ประกอบกับการที่ไทยมีความสัมพันธ์ที่ไม่สู้จะราบรื่นนักกับเขมรอันเนื่องด้วยกรณีพิพาทเรื่อรังเรื่องปราสาทเขาพระวิหารอยู่อีกประการหนึ่งด้วย ดังนั้น ต่อมาในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ซึ่งตรงกับวันครบรอบปีที่ 3 แห่งการปฏิวัติ ฝ่ายไทยก็ได้ทำการตอบโต้ฝ่ายเขมรทันที โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยในวันสำคัญดังกล่าว โดยมีข้อความตอนหนึ่งพาดพิงถึงเขมรว่า ชอบกระทำตนเป็นเสมือนสื่อสะพานชักจูงเอาคอมมิวนิสต์เข้ามาทำร้ายเพื่อนบ้านอันเป็นการทรยศต่อชาติภูมิเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ และถ้อยคำของจอมพลสฤษดิ์ในคำปราศรัยฉบับนี้ยังกล่าวไปในทำนองว่า ผู้นำของเขมรนั้นอวดเก่ง โอหัง ซึ่งทำให้ไทยต้องพยายามอดใจให้อภัยแก่ความโอหัง โดยยึดถือสุภาษิตเรื่องหมูตำราขลิบหีบเป็นคติปลอบใจ และอาจจะมีสักวันหนึ่งที่ไทยไม่สามารถอดทนต่อไปได้ และจำต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อรักษาความปลอดภัยและ

⁹³ คุรายละเอียดยจาก Michael Leifer, Cambodia : The Search for Security (N.Y: Frederick A. Praeger, 1967), p. 89.

เกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติของตนเองไว้⁹⁴ คำปราศรัยดังกล่าวทำให้เจ้าสีหนุไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง ถือว่าจอมพลสฤษดิ์ ธีระวัชต์ สบประมาทและเหยียดหยามทั้งทางส่วนตัวและส่วนรวมคือต่อชาวเขมรทั้งประเทศ⁹⁵ ผู้นำของเขมรเลยถือความไม่พอใจดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญในการประกาศตัดสัมพันธ์ภาพทางการทูตกับไทยอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา

อนึ่ง หากเราจะประเมินถึงแนวนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลางของประเทศเขมรหรือกัมพูชาในช่วงเวลาขณะนั้น (พ.ศ. 2501-2506) เปรียบเทียบกับแนวนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธีระวัชต์ แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นแบบชวานิยม (ตะวันตก) ว่า แบบของใครจะนำผลประโยชน์มาสู่ประเทศได้มากกว่ากัน ในทัศนะของผู้เขียนอาจจะกล่าวได้ว่า แนวนโยบายต่างประเทศของเขมรดูออกจะได้เปรียบกว่าของไทย ทั้งนี้เพราะการดำเนิน นโยบายเป็นกลางของเขมรในสภาพสงครามเย็นนั้นทำให้สามารถใช้วิธีการ "รุกทางการทูต" (diplomatic offensive) ได้รับความช่วยเหลือได้จากทุกค่ายไม่ว่าจะเป็นประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์หรือในค่ายเสรีประชาธิปไตยก็ตาม สำหรับของไทยเราผูกพันตัวเองกับค่ายตะวันตก (โดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา) จนเกินไป และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันจนทำให้แนวนโยบายต่างประเทศยึดหยุ่นได้น้อยกว่าแบบของเขมร ดังจะเห็นได้จากในขณะที่ยุทธศาสตร์สัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน (รวมทั้งกับเวียดนามเหนือด้วย) โดยอ้างว่าเอาไว้เป็นเกราะป้องกันการรุกรานของประเทศเพื่อนบ้านนั้น (ซึ่งในทัศนะของผู้นำเขมรคิดว่าเป็นศัตรู เป็นอันตรายต่อเขมร นั่นคือไทยและเวียดนามใต้) เขมรก็ได้เรียกร้องความช่วยเหลือในคานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกาเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพเขมรจากสหรัฐอเมริกาอีกด้วย โดยเจ้าสีหนุอ้างว่าเพื่อเสริมสร้างกำลังให้แข็งแกร่ง

⁹⁴ดู ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธีระวัชต์ ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหาร, เรื่องเดิม, หน้า 644-645.

⁹⁵Michael Leifer, *op. cit.*, p. 89.

พอที่จะต่อต้านการบ่อนทำลายของพวกเขาเวียคกงในดินแดนของเขมร⁹⁶ ซึ่งการสนองตอบของความช่วยเหลือให้แก่เขมรเพิ่มขึ้นของสหรัฐอเมริกาในตอนปี พ.ศ. 2505 นั้น ทำให้เกิดปฏิกิริยาจากไทยพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างยิ่ง คณะผู้บริหารของไทยต่างพากันเล็งเห็นว่า การที่สหรัฐอเมริกาเพิ่มการให้ความช่วยเหลือแก่เขมร (ซึ่งประกาศตัวเป็นศัตรูกับไทย) เท่ากับว่าสหรัฐอเมริกาแสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตรกับประเทศไทยด้วย ยิ่งกว่านั้น นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้แสดงทัศนะไม่เชื่อว่าเจ้าสีหนุจะขออาวุธจากสหรัฐอเมริกาไปปราบพวกเวียคกงตามที่กล่าวอ้าง เพราะจะเป็นสิ่งที่แปลกมาก ในทางตรงกันข้าม เขมรเองเสียอีกที่ยอมให้พวกเวียคกงใช้ดินแดนของตนเป็นแหล่งส่งอาวุธกำลังคนส่งไปก่อการร้ายในเขตเวียคนามิต⁹⁷

ความไม่พอใจของไทยต่อนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ปฏิบัติไปในเชิงเอาใจเขมรทวีมากขึ้นในระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2505 เมื่อรัฐบาลไทยได้ทราบว่รัฐบาลอเมริกันได้จัดส่งเครื่องบิน ที. 28 (T. 28) จำนวน 12 เครื่องให้แก่เขมร และยังสัญญาว่าจะส่งอาวุธยุทโธปกรณ์อื่น ๆ ติดตามไปให้แก่เขมรอีกในภายหลัง⁹⁸ รัฐบาลไทยได้แสดงความไม่พอใจต่อขบวนการนี้เป็นอย่างมาก ทำเอาเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทยต้องเข้าพบปรับความเข้าใจกับจอมพลสฤษดิ์ผู้นำของไทย พร้อมทั้งออกแถลงว่า อาวุธที่สหรัฐอเมริกามอบให้แก่เขมรนั้นมีไซจะให้เพื่อให้เขมรเอามาฆ่าคนไทย แม้กระนั้นก็ตามหลังจากที่ทูตอเมริกันและจอมพลสฤษดิ์ปรับความเข้าใจกันไปแล้วไม่กี่วันทางสหรัฐอเมริกาได้ประกาศจะส่งเครื่องบินให้แก่ฝ่ายเขมรอีก เป็นผลให้คณะผู้บริหารของไทยไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้แถลงต่อสื่อมวลชนว่า หากสหรัฐอเมริกายังคงให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เขมรต่อไปอีก ก็เท่ากับสหรัฐอเมริกาเห็นดีเห็นงามตามขอกล่าวหาของเขมรที่ว่ากำลังจะถูกไทยรุกรานและยังเป็นการแสดงความไม่เป็นมิตร

⁹⁶ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 252.

⁹⁷ Ibid., p. 253.

⁹⁸ Ibid., p. 254.

ของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยอีกด้วย⁹⁹ นายถนัด คอมันตร์ ยังให้ทัศนะวิจารณ์ต่อไปอีกว่า สหรัฐอเมริกาถูกเขมรหลอกลวงเอาโดยที่หารู้ไม่ว่าการที่ตนส่งอาวุธเข้ามาให้เขมรนั้น จะยิ่งทำให้สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ทรุดหนักลง นายถนัดบอกต่อไปว่า เขมรไม่เคยแสดงความตั้งใจจริงให้เห็นสักครั้งเลยว่าจะนำพลาญภาพที่ได้รับนั้นมาปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ เจ้าสี่หนูก็แก้กล่าวหาว่าศัตรูที่แท้จริงของเขมรนั้นคือไทย และเวียดนามใต้ และการที่ทูตอเมริกันรับประกันว่าอาวุธที่สหรัฐอเมริกาส่งให้แก่เขมรนั้นจะไม่ถูกนำมาใช้สู้รบกับไทยนั้น นายถนัดวิจารณ์ว่า หลักประกันดังกล่าวจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อสหรัฐอเมริกาเป็นเขมรเสียเองและเป็นผู้อนุญาตอาวุธเหล่านั้น แต่ในเขมรก็คือเขมร (ทูตอเมริกันพูดได้แต่เฉพาะในหลักการ ทางปฏิบัติที่ใช้อาวุธนั้นคือเขมรทางภาค) นายถนัดสรุปลงท้ายว่า ไทยกับสหรัฐอเมริกาคงไม่อาจจะเป็นมิตรที่แท้จริงต่อกันได้เสียแล้ว¹⁰⁰

ในช่วงเวลาขณะที่คณะผู้บริหารของไทยกำลังไม่พอใจต่อท่าทีของสหรัฐอเมริกาในการให้ความช่วยเหลือต่อเขมรศัตรูของไทยอยู่นั้นเอง รัฐบาลไทยก็ได้ออกประกาศถึงแผนการที่จะเปิดการเจรจากับสหภาพโซเวียตในเรื่อง ข้อตกลงทางการค้ากันอย่างเป็นทางการเสียที หลังจากที่ได้เคยมีการเกริ่นกันมาบ้างแล้วเป็นการส่วนตัวจากการพบปะพูดคุยกันระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทย (เมื่อประมาณปลายปี พ.ศ. 2503)¹⁰¹ จอมพลสฤษดิ์ยังได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ด้วยว่า การเจรจาเรื่องการค้ากับสหภาพโซเวียตครั้งนี้มีใจกระทำไปเพื่อประสงค์ประการที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือแก่เขมรแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ได้ให้ทัศนะว่า การที่สหรัฐอเมริกาส่งความช่วยเหลือให้แก่เขมรนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและ มิตรที่ดีของไทยย่อมไม่ควรจะกระทำเช่นนั้น จอมพลสฤษดิ์ยังได้กล่าวถึงการพบปะสนทนากับทูตอเมริกันประจำประเทศไทยด้วยว่า ไทยได้พยายามแสดงให้เห็นว่าไทยไม่พอใจอย่างยิ่งในการ

⁹⁹ The Bangkok World, September 11, 1962, p. 1.

¹⁰⁰ The Bangkok Post, September 18, 1962, p. 1.

¹⁰¹ Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 178.

กระทำเช่นนั้นของสหรัฐอเมริกา¹⁰²

นอกจากนี้ พลโท ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของไทยก็ได้ให้ทัศนะต่อผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เช่นกันว่า การพบปะเจรจากับฝ่ายสหภาพโซเวียตครั้งนี้มิใช่การประชิดสหรัฐอเมริกา แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระหรือเป็นแบบไทย ๆ มากยิ่งขึ้นต่างหาก พลโท ประภาสยังได้กล่าววิจารณ์เหตุการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเขมรในขณะนั้นว่า เขมรนั้นเปรียบเสมือนเด็กผู้กำลังก้าวร้าวผู้ใหญ่คือประเทศไทย และขณะนี้เด็กผู้นั้นกำลังเอาก้อนอิฐขว้างปาหลังคาม้านของผู้ใหญ่ โดยมีเพื่อนของผู้ใหญ่ซึ่งเปรียบได้กับสหรัฐอเมริกาเป็นผู้หยิบยื่นก้อนอิฐนั้นให้¹⁰³

กล่าวโดยสรุป ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า สาเหตุประการหนึ่งที่จะทำให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หันไปเจรจากับสหภาพโซเวียตมากขึ้นในช่วงเวลาขณะนั้นก็คือ ไทยเรามีความรู้สึกว่า เราไม่ได้รับการเหลียวแลเอาใจใส่เท่าที่ควรจากสหรัฐอเมริกาพันธมิตรของเรา ในยามที่ไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์และเหตุการณ์ซึ่งเป็นการทำลายและคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย ดังเช่นที่อันเจ็ดยาของสหรัฐอเมริกาในกรณีปัญหาลาวดั่งได้กล่าวมาแล้ว และที่ผู้เขียนเห็นว่าพฤติกรรมของสหรัฐอเมริกาที่ทำความไม่พอใจให้แก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างมากก็คือ การที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยมิตรร่วมค่ายเดียวกันเป็นมูลค่าที่ต่ำกว่าที่สหรัฐอเมริกาให้แก่เขมร ซึ่งประกาศตัวเป็นกลางและประกาศตัวเป็นศัตรูกับไทยด้วย¹⁰⁴ ลักษณะการดังกล่าว

¹⁰²The Bangkok World, September 28, 1962, p. 1.

¹⁰³The Bangkok Post, September 21, 1962, p. 1.

¹⁰⁴ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก "คำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบ 12 ปีแห่งการลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (19 กันยายน 2505)" ใน ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เล่ม 2 พ.ศ. 2505-2506, เรื่องเดิม, หน้า 743.

อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ไทยเกิดปฏิกริยาในค่านโยบายต่างประเทศที่ทำที่ท่าทีว่าจะเอาแบบ
 อย่างของเขมรบ้าง แต่อย่างไรก็ดี ถ้าจะวิเคราะห์ปฏิกริยาคงกล่าวในอีกแง่หนึ่งผู้เขียนก็
 คิดว่า ท่าทีดังกล่าวของไทยก็อาจจะเป็นเพียงการประท้วงประท้วงพฤติกรรมของสหรัฐอเมริกา
 ที่ปฏิบัติต่อไทยได้เช่นกัน เพราะในที่สุดต่อมาไทยกับสหรัฐอเมริกาก็สามารถปรับความเข้าใจ
 และกลับคืนความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกันอีกเหมือนเดิม ซึ่งผู้เขียนคิดว่าอาจจะเป็นเพราะข้อ
 ตกลงถนัด - รัศ - เมื่อตอนต้นปี พ.ศ. 2505 ได้ช่วยปูพื้นฐานของความเข้าใจอันดีต่อกัน
 ระหว่างไทย - สหรัฐอเมริกา ไว้อย่างแน่นแฟ้นพอสมควรแล้ว ฉะนั้นปฏิกริยาของรัฐบาล
 ไทยต่อสหรัฐอเมริกาในระยะเดือนสิงหาคม-กันยายน พ.ศ. 2505 ในกรณีนี้เกี่ยวกับ
 เขมรนั้นจึงน่าจะ เป็นเพียงฉากหนึ่งของการประท้วงประท้วงกันเท่านั้น ซึ่งอันที่จริงไทยก็เคย
 ประท้วงประท้วงสหรัฐอเมริกาในทำนองนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อตอนประมาณปลายปี พ.ศ. 2503
 เมื่อสหรัฐอเมริกาและองค์การ ส.ป.อ. แสดงความเจือชาต่อสถานการณ์ในลาว ซึ่งรัฐบาล
 ไทยเห็นว่ากำลังจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทย ทำให้จอมพลสฤษดิ์
 หาราช นายกรัฐมนตรีของไทยเรียกเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทย เข้าพบเป็น
 การส่วนตัว และได้มีการพูดถึงโครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการพาณิชย์กรรม
 ระหว่างประเทศทั้งสองด้วย ซึ่งการพบปะเจรจาครั้งกล่าวในครั้งกระนั้นก็ได้เกิดผลอะไร
 ขึ้นมา เพราะเป็นเพียงการประท้วงประท้วงของรัฐบาลไทยที่แสดงต่อสหรัฐอเมริกานั้นเอง¹⁰⁵

6.2 บทบาทของชาติมหาอำนาจที่เข้ามามีผลกระทบต่อการค้าในนโยบายต่างประเทศของ ไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 (ค.ศ. 1958-1963)

6.2.1 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยเริ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในระยะตั้งแต่
 หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่ได้มีการลงนามระหว่าง

¹⁰⁵ ดู Donald E. Nuechterlein, loc. cit. หรือดู Corrine Phuang-
 kasem, op. cit., p. 35.

รัฐบาตอเมริกันและไทยในความตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและวิชาการ และความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางทหาร (สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้ และไทยเป็นผู้รับ) ในตอนปลายปี พ.ศ. 2493 แล้ว สหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรูแมน ก็ยังมีสัมพันธไมตรีอันดีกับไทยมากขึ้น และยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นในสมัยประธานาธิบดีเคนเนดีคือ ไอเซนเฮอว์ ซึ่งดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงและแข็งขัน อันเป็นแนวนโยบายที่ประสานพอกีกับแนวนโยบายของคณะรัฐบาลไทยในสมัยนั้น ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ซึ่งพยายามชักโลบายอังกฤกคามจากคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเพื่อเรียกร้องเอาความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันนอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์ในการนำความช่วยเหลือดังกล่าวที่ได้รับมาปราบปรามคอมมิวนิสต์ตามที่กล่าวอ้างแล้ว ยังเป็นผลพลอยได้ให้จอมพล ป. นำพลาญภาพเหล่านั้นมาเสริมสร้างเสถียรภาพในฐานะความเป็นผู้นำฝ่ายบริหารของตนอันไม่สู้จะมั่นคงนักในช่วงเวลาขณะนั้นด้วย ผลที่ติดตามมาจากการดำเนินวิโทศบายดังกล่าวก็คือ แนวนโยบายต่างประเทศของไทยตลอดสมัยรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นต้องมีลักษณะที่คล้ายคลึงตามสหรัฐอเมริกาอยู่เกือบตลอดเวลา

ข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้น หากเราจะพิจารณาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ว่า ทำไมสหรัฐอเมริกาจึงมีแนวนโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงทั้ง ๆ ที่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงใหม่ ๆ นั้น (พ.ศ. 2488-2490) สหรัฐอเมริกาก็ยังเป็นมิตรที่ดีอยู่กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะกับสหภาพโซเวียต แต่ปรุมเหตุที่ทำให้สหรัฐอเมริกากลางกลับมาเป็นปฏิปักษ์กับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์นั้นได้มีผู้วิเคราะห์ไว้ว่า¹⁰⁶ เนื่องมาจากการที่สหภาพโซเวียตเข้าทำการยึดครองยุโรปตะวันออกและปิคส้อมนครเบอร์ลิน ในปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ทำให้สหรัฐอเมริกาคิดว่า สหภาพโซเวียตกำลังก่อสงครามในรูปแบบใหม่ขึ้น

¹⁰⁶ อรุณ ภาณุพงศ์, "ยุทธศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐ,"

สรณธรรมย์ ฉบับที่ระลึก 10 กุมภาพันธ์ 2508 (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2508),

ซึ่งมีชื่อเป็นที่รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า "สงครามเย็น" หรือ "Cold War" (Herberd Bayard Swope เป็นผู้คิดศัพท์ขึ้น และ Bernard Baruch เป็นผู้นำมาใช้เป็นคนแรก) ซึ่งมีความหมายถึงการต่อสู้ ขั้วเดียวกันทุกวิถีทางแต่ไม่ถึงกับใช้กำลังอาวุธ เป็นเพียงการทำสงครามทางการทูต เศรษฐกิจ จิตวิทยา โฆษณา ตลอดจนด้านการเมืองอันรวมถึงการบ่อนทำลาย การแทรกซึม การข่มขู่ และการทำจารกรรม สหรัฐอเมริกาจึงเกิดมีปฏิบัติการต่อสถานะการณ์ในรูปแบบใหม่ และเริ่มดำเนินนโยบายที่เรียกว่า "นโยบายสกัดกั้น" (Containment Policy) ทั้งนี้ ซึ่งคำว่า "การสกัดกั้น" นี้มีความหมายว่า สหรัฐอเมริกาจะเข้าเผชิญหน้ากับกำลังของสหภาพโซเวียตด้วยกำลัง และเผชิญกับการบีบบังคับของสหภาพโซเวียตด้วยการใช้การบีบบังคับเช่นกันไม่ว่าจะเป็นในบริเวณใดหรือจุดใดก็ตามที่สหภาพโซเวียตเข้าไปปฏิบัติการอันเป็นการคุกคามต่อสันติภาพของโลก โดยพยายามสกัดกั้นให้อำนาจและอิทธิพลของสหภาพโซเวียตจำกัดวงอยู่ไม่สามารถขยายตัวออกไปได้อีก ยิ่งกว่านั้นสหรัฐอเมริกาในตอนนั้นยังมีความเชื่ออีกด้วยว่า การแผ่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะเป็นการรุกรานโดยตรงหรืออ้อมล้วนแต่เป็นภัยต่อสันติภาพของโลกและต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาเอง สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการใช้นโยบายสกัดกั้นของตนจะทำให้สหภาพโซเวียตเลิกดำเนินนโยบายรุกรานได้

แนวปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ ของนโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) ซึ่งสหรัฐอเมริกาใช้ปฏิบัติอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2491-2495 (ค.ศ. 1948-1952) หรือตลอดสมัยประธานาธิบดีทรูแมน

- (1) ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศที่ได้รับ ความเสียหายจากสงคราม ทั้งนี้เพราะความทุกข์ยากขาดแคลนซึ่งอาจก่อให้เกิดความปั่นป่วนและเป็นช่องทางให้มีการแทรกซึมและบ่อนทำลายได้
- (2) ให้ความช่วยเหลือด้านการทหารแก่ประเทศที่เป็นมิตรของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ประเทศนั้นมีความเข้มแข็งพอที่จะต่อต้านการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ (ซึ่งประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับ ความช่วยเหลือดังกล่าว)
- (3) ใช้ระบบการป้องกันร่วมกันทางทหาร (ถือว่าการโจมตีต่อพันธมิตรประเทศหนึ่งเท่ากับเป็นการโจมตีต่อส่วนรวม) มีการวางแผนป้องกัน การจัดวางกำลัง

และการใช้อาวุธยุทธภัณฑ์ร่วมกัน

(4) จัดให้มีฐานทัพในบริเวณที่ถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์เป็นวงรอบकिनแดนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ หรือเป็นแบบที่เรียกว่าซีคอง ล้อม (Cordon Sanitaire) ให้สหรัฐอเมริกาอยู่ในสภาพที่จะใช้พลังงานภาพต่อเป้าหมายได้ทุกเมื่อ

(5) เพิ่มงบประมาณการป้องกันประเทศให้มากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า สงครามเกาหลี (มิถุนายน พ.ศ. 2493) ซึ่งไทยส่งกำลังทหารและเสบียงอาหาร (ข้าว) ไปร่วมด้วยนั้น เป็นกรณีทดสอบประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายสกัดกั้นของสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรก ¹⁰⁷

อนึ่ง เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนตัวประธานาธิบดีจากทรูแมนมาเป็นไอเซนเฮอว์ ในปี พ.ศ. 2495 แล้ว ก็ได้มีการนำเอายุทธศาสตร์อีกแบบหนึ่งมาใช้ประกอบควบคู่ไปกับนโยบายสกัดกั้น ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ใหม่นี้เรียกว่า "ยุทธศาสตร์ทุ่มกำลังโต้ตอบ" หรือ "ยุทธศาสตร์รุกไปข้างหน้า" (Strategy of Massive Retaliation or Forward Strategy) ซึ่งสหรัฐอเมริกาใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้เป็นหลักในการดำเนินบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศมาจนตลอดสมัยประธานาธิบดีไอเซนเฮอว์ (พ.ศ. 2496-2503 หรือ ค.ศ. 1953-1960) อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ทุ่มกำลังโต้ตอบของสหรัฐอเมริกานี้ไม่ค่อยจะมีประสิทธิผลอันจากการใช้กำลังที่เข้มแข็งแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะสหภาพโซเวียตตอนนั้นเกิดเปลี่ยนยุทธวิธีหันมาใช้ความนุ่มนวลจากการทูตในการหาคะแนนนิยมจากประเทศที่เกิดใหม่และประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย โดยการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีบ้าง ให้อยุ่มเงินโดยคิอัคราคอกเบียร์บ้าง หรือรับซื้อสินค้าที่ประเทศเหล่านั้นหาตลาดไม่ได้บ้าง เป็นต้น สรุปความว่า การต่อสู้ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นได้ออกมาในรูปแบบใหม่อีกแบบหนึ่งคือการหาคะแนนนิยม ส่วนสถานะในด้านการทหารออกมาในรูปของต่างฝ่ายต่างกลัวกัน (เกิดकुलแห่งความหวาดกลัว) ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างก็มีอาวุธปรมาณูร้ายแรงซึ่งสามารถจะทำลายล้างซึ่งกันและกัน

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

ได้ทุกเมื่อ แต่ทั้งสองฝ่ายต่างไม่กล้าใช้อาวุธดังกล่าว

นอกจากนี้ ในสมัยของประธานาธิบดีไอเซนเฮอว์นี่เอง คือในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ก็ได้เกิดมีความเชื่อหรือทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมาทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อของทฤษฎีการล้มของตัวโดมิโน (Falling Domino Theory) ผู้ที่เชื่อ
 ทัศนคติของทฤษฎีนี้ก็คือ นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอเมริกัน ส่วนผู้ที่ตั้งชื่อทฤษฎีนี้ก็คือตัวประธานาธิบดี ไอเซนเฮอว์เอง¹⁰⁸ สำหรับแนวความคิดอย่างกว้าง ๆ ของทฤษฎีการล้มของตัวโดมิโนนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อการแผ่ขยายการรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะ โดยถือว่า หากประเทศเสรีในเอเชียต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐประชาชนจีน) ไปที่ละประเทศจนหมดแล้ว ในที่สุดภัยคุกคามดังกล่าวก็จะค่อย ๆ คืบคลานเข้าไปสู่ประตูบ้านของสหรัฐอเมริกาเอง (เช่น แถบฮาไว และกวม) ซึ่งย่อมจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงปลอดภัยของสหรัฐอเมริกา เป็นอย่างยิ่ง ความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ตามความเชื่อในทฤษฎีโดมิโนนี้เองได้เป็นแรงผลักดันประการหนึ่งที่ทำให้สหรัฐอเมริกา (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา) ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในฐานะผู้นำในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จากการเป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดตั้งองค์การ ส.ป.อ. (เดือนกันยายน พ.ศ. 2497) หรือการเข้ามีภาระผูกพันในสงครามในอินโดจีนมากขึ้น ตลอดจนการดำเนินนโยบายพยายามเอาใจประเทศฝ่ายโลกเสรีที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา เช่น ประเทศไทย เพื่อให้ร่วมเป็นพลังในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์อีกแรงหนึ่ง ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ใช้กลวิธีทุกวิถีทางในการผูกมัดให้ไทยต้องอยู่เคียงข้างเป็นฝ่ายสหรัฐอเมริกา จนดูเหมือนหนึ่งว่าไทยขาดอิสระหรือไม่มีอิสระเป็นตัวของตัวเองเพียงพอในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย (ดังรายละเอียดที่กล่าวมาแล้วมาแล้วในบทที่ 2)

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

อย่างไรก็ดี จากทัศนะของนักรัฐศาสตร์ เช่น แฟรงค์ ซี. คาร์ลิงก์ (Frank C. Darling) กลับเห็นว่า การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถกระทำการรัฐประหารโค่นรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงได้เมื่อกกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 นั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอในการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย เพราะเท่ากับเป็นการพิสูจน์ว่า ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมากที่สหรัฐอเมริกาป้อนให้กับไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมานั้นมิได้ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความมีเสถียรภาพให้แก่รัฐบาลของจอมพล ป. เถาไคนัก ตรงกันข้าม กลับก่อให้เกิดความอ่อนแอเป็นช่องทางให้ายต่อการเข้าแทรกซึมบ่อนทำลายของพวกที่นิยมคอมมิวนิสต์ด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เพราะความไม่พอใจของประชาชนต่อรัฐบาลในทอนปลายสมัย จอมพล ป. และผลสำรวจเอกเฒ่า นั้นได้ทำให้พวกฝ่ายซ้ายและพวกที่นิยมคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยฉวยโอกาสเข้าสวมรอยยุยงให้ประชาชนทำการต่อต้านรัฐบาล และต่อต้านสหรัฐอเมริกาไปพร้อมกันด้วย ลักษณะการดังกล่าวทำให้รัฐบาล จอมพล ป. ต้องเสื่อมศรัทธาลงไปมากขึ้น และทำให้จอมพลสฤษดิ์ต้องนำคณะทหารก่อการรัฐประหารขึ้นในที่สุด¹⁰⁹

สำหรับตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงเวลาขณะที่ก่อการรัฐประหารครั้งแรกในเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 นั้น ยังไม่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการเมืองระหว่างประเทศ ยิ่งกว่านั้นจอมพลสฤษดิ์ (ในขณะนั้น) ยังแสดงทัศนะไม่สู้จะเห็นด้วยนักกับวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์เคยให้ทัศนะว่า ไทยเราควรเลือกดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกาเสียบ้าง¹¹⁰ (เป็นที่น่าสังเกตว่า จอมพลสฤษดิ์เคยให้การสนับสนุนบรรดานักหนังสือพิมพ์ นักการเมือง และสมาชิกรัฐสภาของไทยที่เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในทอนปลายสมัยรัฐบาลจอมพล ป. มาแล้ว)

¹⁰⁹ Frank C. Darling, Thailand and The United States,
op. cit., p. 167.

¹¹⁰ Ibid., p. 169.

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี พ.ศ. 2501-2503

ผลสำคัญประการหนึ่งอันสืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกโค่นอำนาจลงก็คือ ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ได้ทำให้ท่าทีเห็นห่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับตัวผู้นำของไทย คือจอมพลสฤษดิ์นั้นแตกต่างไปจาก จอมพล ป. กล่าวคือ จอมพลสฤษดิ์นั้นมีฐานสนับสนุนอำนาจทางการเมืองภายในของตนอยู่พร้อมแล้ว (คือ กองทัพบก) ไม่เหมือนจอมพล ป. ซึ่งต้องพยายามยึดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกามาตั้งฐานอำนาจการเมืองภายในของตน ฉะนั้นจึงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันว่า อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทยภายหลังการรัฐประหาร 2500 นี้ อาจจะต้องลดน้อยลงเนื่องจากผู้นำคนใหม่คือ จอมพลสฤษดิ์นั้นเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความเป็นอิสระพอสมควร คงจะดำเนินนโยบายตามหลังสหรัฐอเมริกา น้อยกว่าสมัยของจอมพล ป. แต่แล้วจะนับว่าเป็นโชคดีของสหรัฐอเมริกาที่ทำได้ เพราะหลังจากทำรัฐประหารแล้ว จอมพลสฤษดิ์ก็ยังคงประกาศยืนยันตามแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดเดิมต่อไปไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งยังผลให้ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกัน ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่ไทยเคยได้รับไม่ขาดตอนลงเสียทีเดียว

ส่วนฝ่ายสหรัฐอเมริกาในทศวรรษปี พ.ศ. 2500 นั้น ประธานาธิบดีไอชเชนเฮาว์ก็ยังคงยืนยันที่จะให้ความช่วยเหลือทางทหารเป็นจำนวนมากแก่ประเทศไทยต่อไป เพราะยังคงถือว่าประเทศไทยเป็นฐานต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่มั่นคงแข็งแกร่ง ฐานหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเฉพาะหน้าที่สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องรีบแก้ไขเสียก่อนในขณะนั้นก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกันมีความแน่นแฟ้นเหมือนดังเช่นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อนึ่ง แม้ว่ารัฐบาลชุดใหม่ของไทยจะได้ประกาศแนวนโยบายต่างประเทศในคำมั่นความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาต่อไปตามแนวเดิมก็ตาม สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลอเมริกันได้เน้นเป็นพิเศษในการปฏิบัติต่อประเทศไทยภายหลังการรัฐประหาร 2500 ก็คือ การทุ่มเทความช่วยเหลือด้านทหารให้แก่ประเทศไทยเป็นการใหญ่ ในขณะเดียวกันก็ความช่วยเหลือทางด้านการเศรษฐกิจกลับเริ่มลดลง¹¹¹

¹¹¹ Ibid., p. 170.

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือทางทหารให้แก่ประเทศไทยเป็นการใหญ่เพื่อหวังที่จะผูกสัมพันธ์ทางใจกับคณะผู้บริหารชุดใหม่ของไทยให้ได้ แต่พฤติกรรมดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาก็ยังไม่มีน้ำหนักพอที่จะผูกใจคณะผู้บริหารของไทยเท่าใดนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าความช่วยเหลือด้านการทหารที่สหรัฐอเมริกามอบให้ นั้นยังไม่ค่อยจะตรงกับเป้าหมาย หรือความต้องการที่แท้จริงของไทยนัก นั่นคือ จอมพลสฤษดิ์เพ็ญจะแสดงออกมาว่า เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายหลังการยึดอำนาจครั้งที่ 2 (ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501) แต่แล้วในที่สุด นายยู อเล็กซิส จอห์นสัน (U. Alexis Johnson) เอกอัครราชทูตอเมริกันคนใหม่ประจำประเทศไทย [ผู้มารับตำแหน่งสืบแทนนายแม็ก คับบลิว บิชอป (Max W. Bishop) ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2501] ได้เริ่มประจักษ์กับข้อความจริงอันนี้ และเมื่อนายอเล็กซิส จอห์นสัน ทราบว่ารัฐบาลไทยมีเป้าหมายเช่นใดแล้ว เขาจึงได้เสนอความเห็นไปยังรัฐบาลอเมริกันโดยพยายามจะยืนยันโครงการความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ๆ นั้นเสียโดยให้เหตุผลว่า เพื่อช่วยลดความรู้สึกไม่ดีของคนไทยหลายคนที่คิดว่าสหรัฐอเมริกากำลังจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือรัฐบาลไทยเหมือนดังเช่นสมัย จอมพล ป. อีก สำหรับตัวนายจอห์นสันเองนั้นเขาก็ระมัดระวังในการวางตัวมากขึ้น โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในกิจการของผู้นำทางทหารของไทยแบบที่ทูตอเมริกันคนก่อน ๆ เคยประพฤติปฏิบัติมา ขณะเดียวกันเขาก็หันไปมุ่งสร้างเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศไทยแทน โดยพยายามเรียกร้องให้รัฐบาลของตนให้เพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งก็ประสบความสำเร็จพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา สหรัฐอเมริกาได้พยายามช่วยยกมาตรฐานการศึกษาของไทยให้สูงขึ้น ดังเช่นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2501¹¹² รัฐบาลของทั้งสองประเทศได้ตกลงขยายความช่วยเหลือของทุนมูลนิธิการศึกษาฟูลไบรท์ (Fulbright) ออกไปอีก พร้อมกันนั้นบรรดามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งในสหรัฐอเมริกาก็เสนอให้ทุนแก่นักเรียนไทยไปทำการศึกษาและฝึกอบรมในสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นอีกด้วย (อย่างไรก็ดี

¹¹²Ibid., p. 172.

ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาที่ให้กับประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 มาจนถึงปัจจุบัน ประมาณครึ่งหนึ่ง ของความช่วยเหลือดังกล่าว ก็ยังคงมุ่งเน้นความช่วยเหลือด้านอาหารอยู่ต่อไป ไม่เพิกถอนหรือลดทอนเสียทีเดียว

ในทัศนะของผู้เขียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของ นายยู อะเล็กซิส จอห์นสัน พุททอเมริกา คนใหม่ประจำประเทศไทยนั้น เห็นว่า ลักษณะแห่งการกระทำดังกล่าวเป็นกลวิธีประการหนึ่งของนักการทูต เพราะเมื่อนายจอห์นสันได้ตระหนักแล้วว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำคนใหม่ ของไทย เน้นแนวนโยบายภายในประเทศหนักไปในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เขาจึงพยายามที่จะผูกใจคณะผู้นำของไทย ด้วยวิธีการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ ^{รวมทั้งใน} ^{ด้านการศึกษา} ควบคู่ไปกับการให้ความช่วยเหลือทางทหาร ซึ่งดำเนินการอยู่เดิมแล้ว ทั้งนี้ก็ด้วยจุดประสงค์ที่จะ โน้มน้าวจิตใจของคณะผู้นำทหารของไทย ให้กลับมาเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งและสนิทสนมของสหรัฐอเมริกาต่อไปตามเดิมนั่นเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากวิธีการของพุททอเมริกัันประจำไทยคนก่อน ๆ ไม่ว่าจะเป็น พิวรีฟอยด์กัตตี หรือ ปีซอบกัตตี ซึ่งบุคคลทั้งสองที่กล่าวมามานี้ ทราบดีว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น เสถียรภาพทางการเมืองไม่ค่อยจะมั่นคงนัก ต้องการอำนาจจากภายนอกประเทศมาค้ำชูตำแหน่งของตน เมื่อจับจุดอ่อนได้เช่นนี้ จึงทำให้บทบาทของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. มุ่งเน้นความช่วยเหลือในด้านอาหารเป็นส่วนใหญ่ (โดยอ้างว่าเพื่อนำมาปราบปรามภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย)

นอกจากนี้ เรายังอาจวิเคราะห์ได้ว่า การเดินทางไปเยือนต่างประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงเวลาก่อนที่จะทำการปฏิวัติยึดอำนาจเป็นครั้งที่สองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 นั้น ก็เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่ง ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทย ภายหลังจากการปฏิวัติ ต้อง เข้าไปผูกพันสนิทสนมกับประเทศสหรัฐอเมริกาเหมือนเช่นเดิมอีก กล่าวคือ การที่รัฐบาลของประธานาธิบดีไอซ์เซินเฮอว์ ในคอนต้นปี พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) ได้เชิญจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะบุคคลสำคัญผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทยในคอนต้นนั้น ให้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา (ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ก็ตอบรับคำเชิญเพราะถือเป็นโอกาสในการไปตรวจรักษาสุขภาพที่ไม่สู้จะแข็งแรงของตนไปด้วยในตัว) การไปเยือนครั้งนี้ จอมพลสฤษดิ์ ได้มีโอกาสพบปะเจรจากับผู้นำและเจ้าหน้าที่ในระดับสูงของสหรัฐอเมริกาหลายครั้ง ซึ่งเรื่องที่ถูกจากับส่วนใหญ่เกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามาก-

ยิ่งขึ้น¹¹³ ต่อมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ได้เดินทางกลับจากสหรัฐอเมริกา มายังประเทศไทย เพื่อร่วมปรึกษาหารือราชการกับรัฐบาล พลโทถนอม กิตติขจร ซึ่งกำลังเผชิญปัญหาต่าง ๆ อยู่ ต่อจากนั้นอีกไม่กี่วัน จอมพลสฤษดิ์ ก็ออกเดินทางไปตรวจรักษาสุขภาพที่ยังประเทศอังกฤษ ซึ่งอังกฤษนี่เอง ที่จอมพลสฤษดิ์ เกิดไปประทับใจในระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบตะวันตก เขาได้เดินทางกลับมาประเทศไทยพร้อมกับความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศไทย ซึ่งภายหลังที่ทำการปฏิวัติก็อ้างว่าเมื่อ 20 ตุลาคม 2501 แล้ว ความปรารถนาคงกล่าว จึงได้กลายเป็นเป้าหมายสำคัญของนโยบายประการแรกของจอมพลสฤษดิ์ในการบริหารประเทศ นั่นคือ/การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ ซึ่งเจตนาคงดังกล่าวได้เป็นที่ประจักษ์และรับกับนโยบายของนายอะเล็กซิส จอห์นสัน พุคอเมริกันประจำประเทศไทย ที่กำลังมองหาช่องทางที่จะดึงไทยกลับไปเป็นพันธมิตรที่จงรักภักดีของสหรัฐอเมริกาอยู่พอดี อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ภายหลังจากเดินทางกลับจากต่างประเทศ และภายหลังจากการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ก็เริ่มดำเนินการปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศอย่างรุนแรง และเฉียบขาด (ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอาจจะถูกอิทธิพลจากการโฆษณาชวนเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ครอบงำจิตใจเมื่อตอนไปเยือนสหรัฐอเมริกา) โดยที่เขาอ้างว่า เพื่อให้สหรัฐอเมริกาเกิดความเห็นใจและไว้วางใจเพื่อจะได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น¹¹⁴ พร้อมกันนั้น จอมพลสฤษดิ์ ยังไต่ยืนยันผ่านทางเอกอัครราชทูต จอห์นสัน ด้วยว่า แนวนโยบายต่างประเทศของไทย ภายหลังจากการปฏิวัติในครั้งนี้ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการยืนยันดังกล่าว ทำให้ความพอใจให้กับรัฐบาลของประธานาธิบดีไอชเชินเฮาว์เป็นอย่างมากต่อการที่จอมพลสฤษดิ์ยังคงดำเนินนโยบายสนับสนุนค่ายตะวันตก (ชาวนิยม) ต่อไป ยิ่งกว่านั้น บรรดาสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาได้พากันกล่าวสกุ์ที่จอมพลสฤษดิ์ว่าเป็นผู้ช่วยให้

¹¹³ The Bangkok Post, May 8, 1958, p. 1.

¹¹⁴ Frank C. Darling, Thailand and the United States, Op. cit., p. 214.

ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นคอมมิวนิสต์ ("...Marshall Sarit has saved Thailand from becoming a people's democracy")¹¹⁵

อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลปฏิวัติของไทย ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับรัฐบาลอเมริกัน ภายใต้การนำของประธานาธิบดีไอซ์เซินเฮอว์ ระหว่างปี พ.ศ. 2501 - 2503 (ค.ศ. 1958 - 1960) ก็มีแนวโน้มที่จะมีความราบรื่น หากแต่ได้มีความตึงเครียดเป็นระยะ ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอยู่บ้างเหมือนกัน ซึ่งพอจะประมวลสรุปสาเหตุของความตึงเครียดดังกล่าวได้หลายเรื่อง เช่น

(1) ในปี พ.ศ. 2501 ตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เคยแสดงความไม่พอใจต่อท่าทีของสหรัฐอเมริกาบ้างแล้ว ในการที่รัฐบาลอเมริกันได้ให้ความช่วยเหลือด้านการทหารและเศรษฐกิจแก่ชาติที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางในปริมาณที่มากกว่าที่ให้แก่ชาติภาคี ส.ป.อ. ซึ่งผูกพันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา

(2) การที่รัฐบาลอเมริกัน แสดงท่าทีลังเลใจต่อการที่จะเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจตามที่ฝ่ายไทยร้องขอในปี พ.ศ. 2502 ทำให้รัฐบาลไทยยังไม่พอใจจากทั้งนี้ เพราะ ที่ลับบางประเทศในเอเชียอาคเนย์ซึ่งมีความผูกพันสนิทสนมกับสหรัฐอเมริกาไม่มากนัก (ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศไทย) แต่กลับปรากฏว่าประเทศเหล่านั้นดูเหมือนจะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมากกว่าที่ไทยได้รับด้วยซ้ำ¹¹⁶

(3) ไทยยังไม่พอใจต่อการที่สหรัฐอเมริกาไปทำความตกลงกับรัฐบาลอินเดียในลอนดอนประมาณกลางปี พ.ศ. 2503 เกี่ยวกับเรื่องที่ดินที่สหรัฐอเมริกาจะขายข้าวและเครื่องบริโภคอื่น ๆ ในราคาถูกให้แก่อินเดีย ซึ่งไทยเราถือว่าเป็นการค้ำหน้ากัน เพราะรัฐบาลไทยขณะนั้นกำลังพยายามที่จะเสนอขายข้าวให้แก่อินเดียอยู่พอดีเช่นกัน รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ได้อ้างว่าความตกลงดังกล่าวระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย จะ เป็นผลให้ราคาข้าวของไทยต้องตกต่ำลงกว่า 50 % ซึ่งในเรื่องนี้ นายถนอม คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทย

¹¹⁵ The Bangkok Post, October 24, 1958, p. 1.

¹¹⁶ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit., pp. 200 - 201.

ได้แสดงความไม่พอใจถึงกับประกาศว่า ไทยควรจะประท้วงสหรัฐอเมริกาเสียบ้าง (ในฐานะเป็นภาคีร่วมในองค์การ ส.ป.อ.) นอกจากนั้นยังชี้ด้วยว่า ไทยอาจจะตัดความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาก็ได้¹¹⁷

(4) สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไทยไม่ค่อยจะพอใจก็คือท่าทีของสหรัฐอเมริกา ต่อเหตุการณ์ในลาวในระยะประมาณปลายปี พ.ศ. 2503 ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาได้เกิดเปลี่ยนใจหันไปให้การสนับสนุนเจ้าสุวรรณภูมิ ผู้นำของลาวฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีในขณะนั้นว่า เจ้าลาวผู้นี้ให้ความนิยมและรับรองทั้งสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนเป็นผู้ที่พยายามจะดึงเอาฝ่ายขบวนการปะเทดลาวนิยมคอมมิวนิสต์ เข้ามาร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลผสมของลาวด้วย รัฐบาลไทยจึงได้คัดค้านอย่างแข็งขันต่อท่าทีดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาคราวนี้ ขณะเดียวกันก็พยายามเสนอให้สหรัฐอเมริกา ใช้นาตราการณที่เด็ดขาดต่อปัญหาลาว ซึ่งรวมถึงการใช้การแทรกแซงโดยกองกำลังขององค์การ ส.ป.อ. ถ้าหากจำเป็น แต่แล้วเมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าสหรัฐอเมริกาไม่นำพา (ไม่สนใจ) ต่อปฏิบัติการคัดค้านและขอเสนอดังกล่าวของฝ่ายไทย ก็ยิ่งทำให้สหราชอาณาจักรที่มีต่อสหรัฐอเมริกา เริ่มจะเสื่อมคลายลงทุกที นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทยถึงกับแถลงออกมาอย่างทอแห้วว่า ไทยซัดจะเริ่มรู้สึกตัวมากขึ้นทุกทีแล้วว่า สหรัฐอเมริกา ไ้หันไปสนใจประเทศที่ไม่มีความผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากกว่าประเทศไทยที่เป็นมิตรสนิท และทำให้ไทยต้องคิดถึงอนาคตของตนเองว่าจะเป็นเช่นไร หากไทยต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกภัยคุกคามเหมือนกับที่ลาวกำลังประสบอยู่เข้าบ้าง¹¹⁸

ผลจากความไม่ราบรื่นในความสัมพันธ์ ไทย-อเมริกัน ทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าว ได้กลายเป็นปัจจัยภายนอกประการหนึ่งที่มีผลสะท้อนต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาขณะนั้นด้วย ทั้ง เช่น พฤติกรรมบางอย่างที่ไทยแสดงออกมา กล่าวคือ

(1) พฤติกรรมของบุคคลสำคัญบางคนในคณะผู้บริหารของไทย ดังเช่น พลเอก -

¹¹⁷ Ibid., p. 201.

¹¹⁸ New York Times, October 25, 1960 อ้างใน Ibid., p. 202.

ประกาศ จารุเสถียร ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่ในสมัยนั้น ได้แสดงทัศนะ (ในปี พ.ศ. 2503) เกี่ยวกับเรื่องนโยบายต่างประเทศของไทยว่า ในเมื่อสหรัฐอเมริกาพยายามให้ความสนับสนุนแก่ชาติที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางไม่ว่าจะเป็น การเห็นชอบที่จะให้มีรัฐบาลผสมที่เป็นกลางในลาวก็ดี หรือการเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือ แก่รัฐบาลเจ้าสิทธิของเขมรก็ดี ทำให้คาดว่าไทยเราน่าจะดำเนินนโยบายต่างประเทศ แบบเป็นกลางดูบ้าง¹¹⁹ อย่างไรก็ตาม ในปีถัดมา (พ.ศ. 2504) พลเอกประภาสได้ เสนอความเห็นใหม่ว่า นโยบายต่างประเทศของไทยนั้นควรจะมีลักษณะ เป็นแบบไทย ๆ (Thi-ist policy) อันเป็นนโยบายที่สามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ระหว่างประเทศ ได้ง่าย โดยยึดเอาผลประโยชน์ของประเทศไทยเป็นที่ตั้ง นโยบายต่างประเทศแบบไทย ๆ นี้จะไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นค่ายโลกเสรีหรือค่ายคอมมิวนิสต์ก็ตาม และ นโยบายแบบดังกล่าวนี้ก็ไม่ใช่เป็นกลางด้วย¹²⁰

(2) การที่ไทยเริ่มดำเนินนโยบายเบี่ยงเบนไปสู่การผูกสัมพันธ์ไมตรี กับประเทศ ในค่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหภาพโซเวียต กล่าวคือ ในระยะประมาณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2503 นั้นเอง รัฐบาลไทยและโซเวียต ได้เริ่มเจรจากันถึง - โครงการที่จะให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ในด้านการค้า เทคโนโลยี และการแลกเปลี่ยน ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองขึ้น ยิ่งกว่านั้นในเดือนต่อมา (ธันวาคม) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้เชิญตัวทูตโซเวียตประจำประเทศไทย เข้าพบ เพื่อเจรจากันในเรื่อง ที่ไทยขอให้รัฐบาลโซเวียตพิจารณาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจสำหรับแผนพัฒนา 6 ปี ของ ไทย จอมพลสฤษดิ์ ยังได้ชี้แจงว่า การดำเนินการในครั้งนี้มีได้หมายความว่าไทยต้องการ จะเปลี่ยนแนวนโยบายไปจากการร่วมมือกับค่ายโลกเสรีแต่อย่างใด หากแต่เพียงต้องการ ที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมกับสหภาพโซเวียตให้มากขึ้นเท่านั้น¹²¹

¹¹⁹ Ibid., p. 201

¹²⁰ The Bangkok Post, September 6, 1961, p. 1.

¹²¹ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit.,

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2504 - 2506

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวประธานาธิบดีอเมริกันคนใหม่จาก ดไวท์ ดี. ไอชเชนเฮอว์ (Dwight D. Eisenhower) แห่งพรรครีพับริกัน มาเป็นนายจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) แห่งพรรคเดโมแครท แล้ว นายเคนเนดี ประธานาธิบดีคนใหม่ได้แถลงเกี่ยวกับแนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาไว้ตอนหนึ่งในคำปราศรัยในวันพิธีสาบานตัวเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีว่า แนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไปเท่าที่ใช้อยู่เป็นบรรทัดฐานจะไม่เปลี่ยนแปลงไป สหรัฐอเมริกาจะยังคงรักษาฐานะความเป็นผู้นำในการต่อต้านภัยจากผู้รุกราน (คอมมิวนิสต์) ต่อไปเช่นเดิม การเปลี่ยนตัวประธานาธิบดีเปลี่ยนรัฐบาล หรือเปลี่ยนมือผู้บริหารจากพรรคหนึ่งไปสู่อีกพรรคหนึ่งของสหรัฐอเมริกานั้น ก็มิได้ทำให้นโยบายมูลฐานของสหรัฐอเมริกาต้องพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วยแต่ประการใด¹²² อย่างไรก็ดี เคนเนดีก็ได้ปรับปรุงยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายเสียใหม่ (เขาได้เสนอต่อสภาของเกรสในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2504) โดยเรียกชื่อยุทธศาสตร์ที่ปรับปรุงใหม่นี้ว่า "ยุทธศาสตร์ตอบกลับที่เหมาะสม" (Strategy of the Appropriate Response)¹²³ ซึ่งมีหลักการสำคัญดังนี้

- (1) จุดประสงค์ของสหรัฐอเมริกา คือ สันติภาพ สงครามมิใช่เป้าหมายของนโยบาย แต่สหรัฐอเมริกาก็จำต้องมีกำลังที่เพียงพอในลักษณะที่ปรักษ์ไม่มีโอกาสจะได้เปรียบ
- (2) สหรัฐอเมริกาจะไม่เป็นฝ่ายที่โจมตีก่อน
- (3) สหรัฐอเมริกาจะสร้างเสริมกำลังทหารให้มีพละคุณภาพเพียงพอที่จะป้องกันตนเอง และปกป้องผู้อื่นตามพันธกรณีที่มีอยู่ โดยให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด
- (4) สหรัฐอเมริกาจะพยายามทุกวิถีทางที่จะลดอันตรายของสงครามซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ หรือโดยการขยายขอบเขต (escalation) ของสงครามย่อยขึ้นเป็น

¹²² สยามรัฐ (รายวัน), 24 มกราคม พ.ศ. 2504, หน้า 3.

¹²³ คูอรูน ภาณุพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 227 - 228.

สงครามใหญ่

(5) การป้องกันตัวของสหรัฐอเมริกาจะต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ง่าย และ
 ต้องสามารถคอมกลับไปยังฝ่ายปรักษัควัยอาวุธที่เหมาะสม ไม่ให้ตนเองอยู่ในสภาพที่ไม่มี
 ทางเลือกใช้อาวุธอื่นนอกจากปรมาณู (ซึ่งก็ใช้ไม่ได้ เพราะเกรงว่าอาจจะกลายเป็นสงคราม
 ปรมาณูไป)

สำหรับแนวนโยบายของรัฐบาลเคนเนดี ต่อภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งต่อ
 ประเทศไทย นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงในแนวทางปฏิบัติอยู่บางประการ กล่าวคือรัฐบาล
 เคนเนดีได้เน้นความตองการที่จะส่งเสริมให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในภูมิภาคนี้ให้มีผู้นำ
 การปกครองหรือสถาบันการปกครองที่มีลักษณะ เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่¹²⁴
 (ส่วนใหญ่ประเทศในเอเชียอาคเนย์ขณะนั้นมักจะมีรูปการปกครองที่มีลักษณะ ค่อนข้างจะเป็น
 เผด็จการ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย) นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือ รัฐบาล
 เคนเนดีก็ได้เปลี่ยนนโยบายช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ เสียใหม่ โดยในหลักการใหม่นั้น สหรัฐ
 อเมริกา พยายามจะเพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนะให้ประเทศ
 ต่าง ๆ ที่รับความช่วยเหลือได้รู้จักช่วยตัวเอง ด้วยวิธีการนำทุนสำรองของประเทศออกมาใช้
 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศนั้น ๆ ซึ่งทุนสำรองที่จะถูกนำออกใช้นี้ สหรัฐอเมริกาได้
 เสนอแนะเฉพาะประเทศที่มีทุนสำรองเกินกว่า 60 % สำหรับประเทศไทยในขณะนั้นมีทุนสำรอง
 เป็นทองคำ เงินตราต่างประเทศในสกุลปอนด์สเตอร์ลิง เงินดอลลาร์อเมริกัน และเงินตรา
 ต่างประเทศในสกุลอื่น ๆ มีมูลค่ารวมทั้งสิ้นกว่า 70 %¹²⁵

นอกจากนี้ สิ่งที่เปลี่ยนไปอีกประการหนึ่ง สำหรับนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อ -
 ประเทศไทย ก็คือ รัฐบาลเคนเนดีไม่เน้นความสำคัญในด้านการให้ความช่วยเหลือทางทหาร
 แก่ประเทศไทย ซึ่งต่างจากนโยบายของรัฐบาลอเมริกันยุคก่อน ๆ ซึ่งให้ความสำคัญ ใน-

¹²⁴ Newsweek, March 27, 1961 อ้างใน Frank C. Dorling, Thailand
 and the United States, op. cit., p. 203.

¹²⁵ สยามรัฐ (รายวัน), 11 เมษายน พ.ศ. 2504, หน้า 1.

นโยบายช่วยเหลือทางทหาร โดยอ้างภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) สาเหตุที่ทำให้รัฐบาลอเมริกานับชุกุใหม่เปลี่ยนแปลงนโยบายไป ก็เพราะได้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่ามีการคุกคามของคอมมิวนิสต์อย่างมากในลาว และเวียดนามใต้ ทำให้ความสำคัญแก่ยุทธศาสตร์ของไทยในทัศนะของสหรัฐอเมริกาลดลง (สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อลาว และเวียดนามใต้มากกว่าไทย)¹²⁶ แม้กระนั้นก็ดี รัฐบาลเคนเนดีก็ได้พยายามจะผ่อนคลายนโยบายการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในลาวและเวียดนามใต้โดยใช้เครื่องมือทางการทูตควบคู่ไปพร้อมกับเครื่องมือทางทหารด้วย จึงจะเห็นได้จากในระยะประมาณต้นปี พ.ศ. 2504 นั้นเอง สหรัฐอเมริกาได้ร่วมมือกับอังกฤษ ชักชวนฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้มาทำการเจรจาทางตกลงหยุดยิงในปัญหาลาว โดยจะให้มีโอกาสกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ ควบคุมการหยุดยิง (ทำแบบสนธิสัญญาเจนีวา พ.ศ. 2497) ด้วย และในที่สุดหลังจากนั้น สหรัฐอเมริกาก็ได้ตระหนักว่า นโยบายของตนที่น่าจะเข้ากับสภาพความเป็นจริงในลาวมากที่สุดก็โดยการส่งเสริมให้ลาวมีรัฐบาลที่เป็นกลาง บริหารงานในรูปแบบรัฐบาลผสมระหว่างสามฝ่ายในลาว ซึ่งนโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกานี้ ในตอนแรก ๆ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ของไทยไม่ค่อยจะเห็นด้วยเท่าใดนัก เนื่องจากหวาดวิตกว่าความเป็นกลางในรูปรัฐบาลผสมของลาวอาจจะทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีโอกาสเข้ามาควบคุมลาวได้ทั้งหมด ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่าไทยซึ่งเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงของลาวย่อมจะไม่ปลอดภัยจากการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในอนาคต จอมพลสฤษดิ์ รู้สึกเสียขวัญ เมื่อได้ทราบว่ารัฐบาล - อเมริกานัดโดยอมรับแผนการณ์ของอังกฤษที่ให้เปิดการเจรจาในลาว (เจรจาร่วมกับสหภาพโซเวียต) และยังวิตกต่อไปอีกว่าอิทธิพลของอังกฤษ (ซึ่งสนับสนุนเจ้าสุวรมณูมาอยู่ในตอนนั้น) จะเข้าครอบงำสหรัฐอเมริกาให้ถอนปรนกับฝ่ายคอมมิวนิสต์จนเกินไปในกรณีที่มีการเจรจาขึ้น¹²⁷ อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีเคนเนดีก็ได้พยายามใช้เครื่องมือทางการทูตของตน

¹²⁶ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit., p. 204.

¹²⁷ คุ สยามรัฐ (รายวัน), "โลกทรรศน์" 19 เมษายน พ.ศ. 2504, หน้า 4.

ชักจูงประเทศฝ่ายเสรีทั้งหลายในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย ให้ร่วมมือกันรักษากฎภูมิภาคแถบนี้ไว้มิให้ตกไปอยู่ภายใต้การครอบครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ กับขอรองให้รวมกันใช้วิธีการเจรจาทางการทูตกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และสำหรับประเทศไทยนั้น สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการเป็นพิเศษ โดยเฉพาะ โดยวิธีการต่อไปนี้

(1) ส่งนายคีน รัสค์ (Dean Rusk) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ เดินทางมาเข้าร่วมประชุมกับคณะมนตรี ส.ป.อ. ในการประชุมครั้งที่ 7 ที่กรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ 27 มีนาคม ถึง 29 มีนาคม พ.ศ. 2504 ทั้งนี้ เพื่อมาตกลงยืนยันกับประเทศภาคี ส.ป.อ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทย และฟิลิปปินส์ ถึงบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการเป็นผู้นำต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ต่อไปตามเดิม โดยนายรัสค์ ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งของสุนทรพจน์ในวันเปิดประชุมว่า สหรัฐอเมริกาคงไม่อาจจะอยู่ได้อย่างสุขเสรีอีกต่อไป ถ้าภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะต้องถูกภัยคุกคามแทรกซึม¹²⁸ นายรัสค์ ยังได้เสนอให้อำนาจแก่องค์การ ส.ป.อ. ที่จะส่งกำลังทหารขององค์การเข้าไปแทรกแซงในลาวได้ในกรณีที่เป็นจริง ๆ ข้อเสนอนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากไทย และฟิลิปปินส์ แต่ผู้แทนของฝรั่งเศสได้คัดค้านอย่างแข็งขันต่อการเข้าแทรกแซงของต่างประเทศในลาวไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตาม

(2) เมื่อเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า สถานการณ์ในลาวขณะนั้น (มีนาคม - เมษายน 2504) เฉลวลง เพราะถูกรุกไล่จากฝ่ายเวียคนามเหนือ และขบวนการปะเทดลาวนิยมคอมมิวนิสต์ สามารถเข้าควบคุมและยึดพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ ไว้ได้หลายแห่ง เป็นศึกประชิดชายแดนไทย โดยที่ทางองค์การ ส.ป.อ. ก็ช่วยอะไรไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากสมาชิกบางประเทศคอยกีดกันลักษณะการดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีเคนเนดีต้องดำเนินการใหม่ โดยส่งให้นาย - เคนเน็ธ ที ยังก์ (Kenneth T. Young) ทูตอเมริกันประจำไทยขออนุญาตจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อส่งหน่วยนาวิกโยธินจำนวนหนึ่งเข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทย ซึ่งทางฝ่ายไทยไม่ค่อยจะเต็มใจนัก เนื่องจากว่ากองกำลังอเมริกันที่ส่งเข้ามาไม่มีหน้าที่ - ปกป้องหรือต่อต้านฝ่ายที่บุกรุกในลาว แต่มีวัตถุประสงค์เพียงเตือนสำคัญให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์

¹²⁸ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit.,

รुकคืบหน้าต่อไปในลาว และเข้ามาใกล้ฉัตรมแดนไทยจนเกินไป การที่จอมพลสฤษดิ์ ยอม-
อนุญาตให้นาวิกโยธินอเมริกันเข้ามา ก็เพราะคิดว่าอาจจะช่วยขู่นายคอมมิวนิสต์ให้บรรเทา
การรุกรานลงบ้าง และอาจช่วยลดความกดดันต่อประเทศไทยลงได้ด้วย แมกระนั้นก็ตาม
การยอมอนุญาตของไทยก็มีเงื่อนไขกำกับอยู่ด้วย กล่าวคือ ได้เน้นให้ฝ่ายรัฐบาลอเมริกัน
ออกแถลงข่าวว่า "รัฐบาลไทยยินยอมให้หน่วยนาวิกโยธินเคลื่อนเข้ามาตั้งในประเทศไทย
ได้ตามคำขอของรัฐบาลอเมริกัน" แต่แล้วเมื่อถึงเวลาแถลงข่าว ทางทำเนียบขาว (White
House) กลับอ้างว่ารัฐบาลไทยเป็นฝ่ายขอร้องให้สหรัฐอเมริกาส่งกำลังทหารเข้ามาเพื่อ
คุ้มครองไทย อันเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง¹²⁹

(3) ประธานาธิบดีเคนเนดี ยังได้ส่งรองประธานาธิบดีลินคอน บี จอห์นสัน

(Lyndon B. Johnson) เดินทางมาเยือนภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทย
และเวียดนามใต้ ซึ่งสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญเป็นพิเศษ จุดประสงค์ใหญ่ของการเดินทาง
มาเยือนของรองประธานาธิบดีอเมริกันในครั้งนั้นนอกจากเพื่อเป็นการให้กำลังใจ ตลอดจน
ยืนยันกับรัฐบาลไทยและเวียดนามใต้ถึงเจตจำนงอันไม่เปลี่ยนแปลงของสหรัฐอเมริกาที่จะ
ช่วยปกป้องสองประเทศดังกล่าวให้พ้นจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์แล้ว เคนเนดียังมอบ-
หมายให้จอห์นสัน นำนโยบายของสหรัฐอเมริกาในความต้อการที่อยากจะเห็นรูปการปกครอง
ที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นในประเทศทั้งสอง (ไทยและเวียดนามใต้) มาแจ้งให้ทราบด้วย
โดยเคนเนดีได้ตั้งความหวังไว้ว่า นายจอห์นสันคงจะสามารถโน้มน้าวให้คณะผู้นำ (ซึ่งส่วน-
ใหญ่เป็นทหาร) ในรัฐบาลแบบอำนาจนิยมของทั้งไทยและเวียดนามใต้ให้ทำการปรับปรุง
ปฏิรูปแนวการปกครองที่ค่อนข้างจะเป็นเผด็จการเสียใหม่ ทั้งนี้เพื่อคั้งเสียงสนับสนุนจาก
ประชาชนในประเทศทั้งสองกลับเข้ามาเป็นฝ่ายรัฐบาลมากขึ้น ทั้งยังอาจจะเป็นการช่วยลด
อิทธิพลจากการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศลงได้ด้วย ประธานาธิบดี -
เคนเนดียังได้ตั้งเงื่อนไขของรัฐบาลอเมริกันมอบมากับจอห์นสันด้วยว่า ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ไทย

¹²⁹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก ถนัด คอมันตร์, "ปัญหาทหารค่าง้าวในประเทศไทย-
ไทย และนโยบายต่างประเทศของไทย," เรื่องเติม, หน้า 29.

และเวียดนามใต้ จะได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกามากขึ้น ก็ต่อเมื่อ รัฐบาลของประเทศทั้งสองได้ทำการปรับปรุงรูปการเมือง การปกครอง ภายในประเทศของตน ให้เป็นไปตามแบบที่สหรัฐอเมริกาต้องการเสียก่อน¹³⁰ แต่แล้วกลับปรากฏว่า นายจอห์นสัน มิได้คำนึงงานตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่นายเคนเนดีมอบหมายมา ตรงกันข้าม รองประธานาธิบดีคืออเมริกันผู้นี้กลับไปให้สัญญากับผู้นำของไทยและของเวียดนามใต้ว่า สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือด้านการทหารและเศรษฐกิจแก่ทั้งสองประเทศมากขึ้น ซึ่งเหตุผลที่นายจอห์นสันดำเนินการดังกล่าวไปนั้นมิปรากฏอยู่ในบันทึกฉบับที่ 21 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) ของเอกสารลับเพนตากอน (The Pentagon Papers) อันเป็นรายงานของรองประธานาธิบดีจอห์นสัน เรื่อง "การเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์" เสนอต่อประธานาธิบดีเคนเนดี ซึ่งกล่าวในสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

...ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์นั้น จะต้องมีกรร่วมมือกัน มิฉะนั้น สหรัฐอเมริกาอาจจะต้องเสียบริเวณแถบแปซิฟิกไป ทั้งนี้ ไม่อาจหวังการปฏิบัติงานอย่างจริงจังจากกองการ ส.ป.อ. ไท เนื่อง- ภาย อังกฤษ และฝรั่งเศสคอยคักคานอยู่

จอห์นสันรายงานต่อไปว่า

ประเทศที่มีความสำคัญที่สุดอันเป็นปัญหาเฉพาะหน้าก็คือเวียดนาม ใต้ และไทย ซึ่งรัฐบาลอเมริกันจะต้องให้ความเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดที่สุด ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการเมือง ทางเลือกของสหรัฐอเมริกานั้นก็คือ ช่วยเหลือไทยและเวียดนามใต้อย่างสุดความสามารถ หรือไม่ก็ยอมแพถอนกำลังกลับไปตั้งหลักป้องกันอเมริกา สำหรับทัศนะของจอห์นสัน เห็นว่า - สหรัฐอเมริกาจะต้องก้าวเขาไปในเวียดนามและไทยพร้อม ๆ กัน¹³¹

¹³⁰ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, op. cit., pp. 205 - 206

¹³¹ *The New York Times*, The Pentagon Papers (New York: Bantam Books, Inc., 1971), pp. 127 - 128.

นอกจากนี้ ในรายงานฉบับดังกล่าว จอห์นสัน ยังได้กล่าวพาดพิงถึงประเทศไทย โดยเฉพาะไว้ตอนหนึ่งว่า

...คนไทยและหน่วยแม็ก (MAAG = Military Assistance Advisory Group) ได้ประมาณการณ์ไว้ว่า สหรัฐอเมริกา จำเป็นจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ไทยเป็นจำนวน 50 ล้าน-ดอลลาร์ เท่ากับที่ไทแควีเยียมนามไท จอห์นสันเสนอแนะต่อไปว่า สหรัฐอเมริกาควรจะทำให้ความสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้น เนื่องจากจอมพลผู้นี้ได้ให้ความสนับสนุนค่ายตะวันตกอย่างแข็งขันเอาจริงเอาจังมาก จอมพลสฤษดิ์ อาจจะถูกกักขังไว้ในอัยตอลอันจะบัง เกิดขึ้นแก่ประเทศของเขา ถ้าคอมมิวนิสต์เขาครอบครองลาวไว้อย่างเต็มที่ ดังนั้นถ้าหากสหรัฐอเมริกาต้องการให้จอมพลสฤษดิ์ยื่นหัตถ์ต่อท่านลัทธิเป็นกลาง เคียงข้างกับฝ่ายตะวันตก และสหรัฐอเมริกาต่อไป ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องแสดงให้คนไทยทราบโดยเร็วว่า ประเทศไทย จะได้รับความสนับสนุนทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา จอมพลสฤษดิ์มีความเชื่อว่าควรที่จะขยายกำลังกองทัพไทย ขึ้นเป็น 150,000 คน ขณะนี้รัฐมนตรีว่าการกลาโหมของไทย (หมายถึง พลเอกถนอม กุศลพิศ) กำลังเดินทางมาวอชิงตัน เพื่อขอความช่วยเหลือดังกล่าว¹³²

อย่างไรก็ตาม การที่รองประธานาธิบดีจอห์นสันได้มาสัญญากับคณะผู้นำของไทยว่า จะให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ มากขึ้นก็ดีหรือการที่หน่วยนาวิกโยธินอเมริกันจำนวนหนึ่งถูกส่งเข้ามาตั้งในประเทศไทยเพื่อคอยช่วยเหลือฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวก็ดี ลักษณะการดังกล่าวเหล่านี้ ก็มีได้ทำให้รัฐบาลไทยจำต้องมีนโยบายเห็นคล้อยตามสหรัฐอเมริกาในเรื่องวิกฤติการณ์ในลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดในเรื่องความเป็นกลางของลาวแต่ประการใดไม่ สำหรับเรื่องความเป็นกลางของลาวนั้น รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ธนิก คอมันต์ ก็ได้เคยให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์แถลงถึงนโยบายของไทย เมื่อแรกที่รัฐบาลไทยได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุม 14 ชาติ ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี พ.ศ. 2504 ไว้ตอนหนึ่งดังนี้

¹³² Ibid., pp. 129 - 130.

...ในเรื่องความเป็นกลางของลาว ถูหาคเป็นความต้องการ
ของประชาชนลาวที่ต้องการเป็นกลางแล้ว ประเทศไทยก็ไม่ -
ซึกของ แต่ลาวตองเป็นกลางอย่างแท้จริง มีโซเป็นกลางแบบ
ที่เป็คิใหม่มีการทำลายเอกราชของลาวเพื่อเขาครอบครองลาว
ความเป็นกลางเช่นนี้ไทยก็ยอมไม่ได้ เพราะเป็นการกระทบถึง
ไทยควย และว่าความตองการที่จะให้ลาวเป็นเขตปลอดทหาร
ประเทศไทยก็ไมซึกของ แต่ขอให้ลาวเป็นเขตปลอดทหารของ
ทุกฝ่าย ไมโซฝ่ายหนึ่งเป็นเขตปลอดทหารแต่เพียงฝ่ายเดียวแล้ว
เป็คโอกาสให้อีกฝ่ายหนึ่งเขายึดครองได้¹³³

อนึ่ง แม้นระหว่างที่การประชุมเจนีวากำลังดำเนินอยู่ คณะผู้แทนของไทยในที่-
ประชุม ก็ได้พยายามใช้ความสามารถทุกวิถีทางในการพูดโน้มน้าวเพื่อจะ เปลี่ยนใจประเทศ
มหาอำนาจ และประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ข้างฝ่ายโลกเสรีทั้งหลายให้ เลิกล้มความคิดที่จะให้
ลาวเป็นกลาง โดยชี้แจงเหตุผลว่า ความเป็นกลางนั้นได้กลายเป็นเครื่องมือหรือเหยื่อล่อ
ที่สำคัญของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพราะเมื่อคอมมิวนิสต์สนับสนุนให้ประเทศไทยประเทศหนึ่ง เป็น
กลางแล้ว โอกาสที่คอมมิวนิสต์จะเข้าแทรกแซงกิจการต่าง ๆ ย่อมเป็นการสะดวกและยอม
เป็นการง่ายต่อการโฆษณาชวนเชื่ออีกด้วย แต่ถ้าวลาวเป็นกลางได้แบบสวิสเซอร์แลนด์
และออสเตรเลียแล้ว ไทยก็ยินดีสนับสนุนความเป็นกลางของลาวในทัศนะของไทย ควรจะเป็น
แบบการผลักดันอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ให้ถอยห่างไปอยู่ที่พรมแดนอีกด้านหนึ่ง มีโซเป็นกลาง
ในลักษณะที่นำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาประชิดพรมแดนของไทย หรือของประเทศอื่น ๆ¹³⁴

อย่างไรก็ดี เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่า ไทยไม่สามารถจะโน้มน้าวจิตใจของชาติมหา-
อำนาจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา) ในที่ประชุมเจนีวาให้เชื่อว่าความเป็นกลาง
ของลาวจะเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยแล้วจึงยิ่งทำให้ไทยเริ่มจะไม่พอใจ

¹³³ ชาวของกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ คำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์
ของรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ธนิก คอมนันท์ เมื่อ 15 พฤษภาคม 2504 อ้างใน
พิเศษ ลดาวัลย์, เรื่องเกม, หน้า 154.

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

สหรัฐอเมริกาอีก ดังจะเห็นได้จากปฏิกริยาที่ไทยแสดงออกในระยะต่อมา คือ

(1) คณะผู้แทนของไทยได้เดินออก (walk out) จากที่ประชุมเจนีวา ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 โดยอ้างเหตุผลว่าไทยไม่เห็นด้วยกับการที่อนุญาโตไต่ฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์และเจ้าสุวรรณภูมิ ซึ่งไทยถือว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของลาวมีสิทธิเข้าร่วมประชุมด้วย¹³⁵

(2) ในการประชุมสมัยพิเศษของสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 เมื่อมีการยกกรณีขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสกับกัมพูชาเข้าสู่ที่ประชุมประเทศไทยได้โหวตคะแนนเสียงเข้าข้างทางฝ่ายกลุ่มประเทศเอเชีย ออฟริกา (ซึ่งเป็นกลาง) ให้ทำการประณามฝรั่งเศสซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่ง เพราะแต่เดิมมานั้นไทยเราโหวตเข้าข้างประเทศกลุ่มตะวันตกมาโดยตลอดในกรณีเมื่อเกิดการขัดแย้งกับกลุ่มประเทศเป็นกลางในองค์การสหประชาชาติ¹³⁶

(3) การดำเนินนโยบายมุ่งไปสู่การร่วมมือส่วนภูมิภาคในความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้านอีก 2 ประเทศ คือ ฟิลิปปินส์ และสหพันธรัฐมาลายา (ปัจจุบันคือ สหพันธมาเลเซีย) ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 โดยร่วมกันก่อตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asia) หรือเรียกชื่อย่อว่า "อาสา" (ASA) ซึ่งการเบี่ยงเบนนโยบายไปสู่ระบบภูมิภาคนิยมของไทยในครั้งนี้ เป็นเสมือนการหาหนทางที่จะนำไปสู่ความพยายามที่จะลดความผูกพันจากการรับความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาลงมา โดยใ้ช้การเสริมสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในด้านสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกันมาเป็นสิ่งทดแทน (ทัศนะของผู้เขียน)

ส่วนทางฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้น ก็ดูเสมือนว่า ประธานาธิบดีเคนเนดีจะเชื่อตาม-

¹³⁵ คุรายละเอียกเพิ่มเติมจาก สยามรัฐ (รายวัน), 14 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 10.

¹³⁶ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit., p. 207.

รายงานการเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ฉบับลงวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 ของรองประธานาธิบดีจอห์นสัน¹³⁷ ดังกล่าวมาแล้วมิใช่น้อย โดยจะสังเกตได้จากพฤติกรรมบางอย่างที่สหรัฐอเมริกาปฏิบัติต่อประเทศไทยในระยะเวลาต่อมา กล่าวคือ การที่มีชาวปรากฏในประเทศไทย ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 ว่า สหรัฐอเมริกาจะช่วยขยายกำลังกองทัพไทย และจากการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนของพลเอกถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของไทยว่า สหรัฐอเมริกาจะให้เงินบำรุงกองทัพไทยอีก 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 1 พันล้านบาท โดยจะเริ่มให้ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นไป¹³⁸ ซึ่งโครงการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในคราวนี้ ผู้เขียนขอตั้งเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า อาจจะมีผลอยู่บ้างไม่มากนักน้อยที่ทำให้คณะผู้แทนของไทยในการประชุม 14 ชาติ ที่เจนีวา ซึ่งเกิดขึ้นจากที่ประชุมในตอนกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 นั้น กลับเข้าร่วมประชุมใหม่อีกครั้งหนึ่งในตอนปลายเดือนเดียวกัน (อาจเป็นได้ในแง่ที่ว่า ไทยเกรงใจสหรัฐอเมริกา ประเทศผู้เป็นคู่คี่ที่สำคัญที่ร่วมจัดการประชุมที่เจนีวาในครั้งนั้นก็ใช่) ยิ่งกว่านั้น เรายังอาจสังเกตได้ว่า ท่าทีของรัฐบาลไทยต่อสหรัฐอเมริกาจะอ่อนโยนลงบ้าง ทั้งนี้จะสังเกตได้จากคำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 10 ปี แห่งการลงนามความตกลงร่วมมือไทย-อเมริกัน ทางด้านเศรษฐกิจและวิชาการ เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2504 มีความตอนหนึ่งกล่าวว่า

¹³⁷นอกจากรายงานของรองประธานาธิบดีจอห์นสัน ฉบับนี้แล้ว ก่อนหน้านั้นก็มีรายงานเป็นบันทึกของคณะเสนาธิการผสมอเมริกัน ฉบับลงวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 ส่งไปจากเวียตนามใต้ โดยเสนอมานขึ้นมาจากรัฐมนตรีกลาโหม แม็ค นามารา มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า แม้สถานการณ์ในอินโดจีนจะร้ายแรงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียตนามใต้อาจลุกเป็นไฟ แต่ในการพิจารณาปัญหานี้ รัฐบาลอเมริกันไม่ควรพิจารณาเฉพาะเวียตนามเท่านั้น หากควรพิจารณารวมถึงประเทศไทยด้วย ดู *The Pentagon Papers, op. cit., p. 125.*

¹³⁸สยามรัฐ (รายวัน), 23 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 1.

...ความจริงที่ว่าประเทศไทยเราซึ่งเป็นมิตรแท้ของสหรัฐ - อเมริกา กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือน้อยกว่าบางประเทศที่เป็นมิตรเทียม... เราไม่ควรจะเก็บเอามาเป็นเรื่องนอยเนื้อคำใจ หรือคิดเปลี่ยนนโยบายเนื่องด้วยเหตุนี้ เพราะเกียรติศักดิ์ของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะรักษาไว้ ความช่วยเหลือทางการเงินและ วัสดุก็มีความสำคัญมาก แต่ความสัมพันธ์ทางจิตใจมีความสำคัญมากกว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้ชาติไทยเรากำเนินนโยบาย แกว่งไกว เพื่อหาประโยชน์เป็น เงิน ทอง ขา ยั่ง เชื่อ อยู่ เสมอ ในสภาวะที่คงที่ เขา กล่าว ว่า Honesty is the best Policy หรือความซื่อตรงเป็นนโยบายที่ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานี้ เมื่อเหตุการณ์ของโลกรัดตัวเข้ามา ทุกที่ ก็ย่อมมีวินาศภัยลี้ภัยคุกคามเราอยู่ตรงหน้า สงครามเย็น จะกลายเป็นสงครามร้อนขึ้นมาเมื่อใด ก็เราก็คงไม่รู้ ไม่ว่าชาติเล็ก หรือชาติใหญ่จำเป็นต้องมีพันธมิตรที่แน่ใจว่าจะช่วยเหลือในยาม ยากลำบาก หรือที่จะยอมเสียสละเพื่อเป็นมิตรร่วมโชคชะตา กัน จริง ๆ ในกรณีเช่นนี้ ข้า เขาใจว่าประเทศไทยเราสามารถ จะให้ความไว้วางใจแก่สหรัฐอเมริกาได้เป็นอันมาก เราจึงควร รักษาความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกา และสร้างความเห็นอก- เห็นใจในระหว่างกันและกันให้มั่นคงอยู่เสมอ ¹³⁹

อนึ่ง ในคำปราศรัยเรื่องเดียวกันนี้ จอมพลสฤษดิ์ ยังได้กล่าวเสริมไว้ด้วยว่า ประเทศไทยต้องพยายามช่วยตนเองด้วย มิใช่จะหวังความช่วยเหลือจากต่างประเทศแต่ ฝ่ายเดียว จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยที่จะต้องพยายามสร้างคน สร้างความมั่นคง แข็งแรง ให้แก่ประเทศชาติทั้งในทางเศรษฐกิจและวิชาการ เพื่อให้สามารถช่วยตัวเองได้ในภาย- ภายหน้า ¹⁴⁰ (ในทัศนะของผู้เขียน การหันไปสู่นโยบายภูมิภาคนิยม ในสมาคมอาสา ใน ช่วงเวลาขณะนั้น น่าจะเป็นความพยายามที่จะช่วยตัวเองทางหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์เน้นมาก)

¹³⁹ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระยะ 3 ปี แห่งการบริหารฯ, เรื่องเดิม, หน้า 615.

¹⁴⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 616.

ข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกา นั้น ก็เป็นที่น่าสังเกตอีกเหมือนกันว่า ในระยะปลายปี พ.ศ. 2504 นั้น สหรัฐอเมริกาจะเอาใจไทยเป็นพิเศษ ซึ่งนอกจากจะให้ความช่วยเหลือด้านการทหารดังกล่าวมาแล้ว ทางองค์การบริหารวิเทศกิจของสหรัฐอเมริกา ยังมีโครงการที่จะจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติศาสตร์ มาช่วยสำรวจรายได้รายจ่ายของประชาชน เพื่อวางโครงการเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นการปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งด้านการป้องกันและฐานะทางเศรษฐกิจ โดยจุดประสงค์ที่จะป้องกันมิให้ไทยตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับลาว และเวียดนามใต้ และสร้างไทยให้เป็นป้อมปราการที่แข็งแกร่งในการต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์และเป็นหลักชัยของฝ่ายโลกเสรีในภูมิภาคแห่งนี้ของโลกด้วย¹⁴¹ พฤติกรรมอันแข็งขันที่สหรัฐอเมริกาแสดงต่อประเทศไทยดังกล่าว ผู้เขียนคิดว่าอาจจะเนื่องมาจากความต้องการที่จะหาคะแนนนิยม (goodwill) จากประเทศไทย แข่งกับทางฝ่ายสหภาพโซเวียตก็เป็นได้ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากในตอนประมาณปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2504 นั้น เอกอัครราชทูตโซเวียต ประจำประเทศไทยก็ได้เข้าพบกับจอมพลสฤษดิ์ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อพยายามทบทวนการเจรจาเรื่องการค้าระหว่าง ไทย-โซเวียต (ซึ่งเคยเกริ่นกันมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2503 แล้ว) ให้ดีขึ้น ประกอบกับก่อนที่ทูตโซเวียตจะเข้าพบจอมพลสฤษดิ์ไม่นานนัก นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทย ได้แถลงต่อหนังสือพิมพ์ว่า การที่ไทยจะทำสัญญาการค้ากับสหภาพโซเวียตนั้น ย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ที่ไทยมีอยู่กับประเทศอื่นแต่อย่างใด เพราะไทยมีนโยบายที่จะขยายตลาดการค้าของประเทศให้กว้างขวางออกไปอีก¹⁴² พฤติการณ์เหล่านี้เอง ทำให้สหรัฐอเมริกาเกรงไปว่ารัฐบาลไทย (ซึ่งระยะนั้นมีความสัมพันธ์ไมสู้จะแจ่มใสเท่าใดนักกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากนโยบายเกี่ยวกับลาวขัดแย้งกัน) อาจจะเบี่ยงเบนนโยบายชวานิยมตะวันตกจากสหรัฐอเมริกาไปผูกสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต ศัตรูทางอุดมการณ์ของฝ่ายโลกเสรีมากขึ้น เหตุนี้จึงทำให้สหรัฐอเมริกาต้องพยายามแสดงนโยบายที่เอาใจใส่

¹⁴¹ สยามรัฐ (รายวัน), 19 ธันวาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

¹⁴² สยามรัฐ (รายวัน), 9 ธันวาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

กับประเทศไทยมากขึ้นในระบายนั้น ท้าที่เอาใจประเทศไทยของสหรัฐอเมริกายิ่งเห็นเด่นชัดขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ. 2505 เมื่อประธานาธิบดีเคนเนดีได้มีสาส์นส่วนตัวมาถึงจอมพลสฤษดิ์ นายกรัฐมนตรีของไทย แจงว่า สหรัฐอเมริกาพร้อมที่จะช่วยเหลือโครงการพัฒนาภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ของไทย โดยที่สหรัฐฯ เห็นพ้องกับไทยในความจำเป็นโดยเร่งด่วนที่จะต้องมีการพัฒนาชลประทานในภาคอีสานและสหรัฐอเมริกาจะให้เงินกู้เพื่อพัฒนาการดังกล่าว ประมาณ 13 - 14 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ¹⁴³ จากนั้นในเดือนถัดมา (กุมภาพันธ์) สหรัฐอเมริกายังได้ประกาศว่าจะให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยเพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่แล้ว (พ.ศ. 2504) ถึงเท่าตัว¹⁴⁴ พร้อมกันนั้น สหรัฐอเมริกายังได้ส่งหน่วยทหารช่างเข้ามาช่วยสร้างถนนหนทางในประเทศไทยด้วย ในเวลาไล่เลี่ยกันนั่นเอง (ปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505) รัฐบาลของทั้งสองประเทศก็เปิดการเจรจากันอย่างใกล้ชิดที่กรุงวอชิงตัน โดยมีนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทย กับนายคินรัลด์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอเมริกัน เป็นตัวจักรสำคัญของการประชุม ซึ่งผลที่ออกมาจากการประชุมในครั้งนี้ก็คือ "แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัลด์" (6 มีนาคม พ.ศ. 2505) ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารที่มีคุณค่ายิ่งฉบับหนึ่งในประวัติแห่งความสัมพันธ์ของชาติทั้งสองที่ดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งนี้เพราะนับเป็นครั้งแรกที่ทำได้ ที่มีการประกาศยืนยันอย่างหนักแน่นและเปิดเผยว่า สหรัฐอเมริกาจะถือว่าการรักษาเอกราชและบูรณภาพของไทยเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาเอง และสำหรับสันติภาพของโลก สหรัฐอเมริกาได้แสดงเจตจำนงค้อย่างแน่วแน่ที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งสนธิสัญญา ส.ป.อ. ในอันที่จะช่วยเหลือแก่กุลประเทศไทยในการต่อต้านการรุกรานทั้ง โดยเปิดเผยและไม่เปิดเผย นั่นคือการแทรกซึมและการบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ยิ่งกว่านั้นในแถลงการณ์ร่วมฉบับนี้ยังกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองภายใต้ท้องคการ ส.ป.อ. โดยที่ทั้งสองประเทศเห็นพ้องต้องกันว่า ในกรณีประเทศภาคี ส.ป.อ. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยถูกรุกรานด้วยกำลังอาวุธอย่างเปิดเผยจากฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐอเมริกามีสิทธิที่จะช่วยเหลือ

¹⁴³ สยามรัฐ (รายวัน), 20 มกราคม พ.ศ. 2505, หน้า 1.

¹⁴⁴ สยามรัฐ (รายวัน), 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505, หน้า 1.

ประเทศภาคีที่ถูกรุกรานตามลำพังได้ โดยไม่จำเป็นต้องรวมกันเป็นเอกฉันท์ของภาคีทุกประเทศ การช่วยเหลือดังกล่าวนี้ หากประเทศภาคีอื่น ๆ ต้องการเข้าสมทบช่วยด้วยก็ย่อมกระทำได้ ทั้งนี้ โดยมีท้องมมีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ใด ๆ ของ ส.ป.อ. ทั้งสิ้น¹⁴⁵

นอกจากเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือและป้องกันการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐอเมริกายังได้ยื่นข้อเสนอในแถลงการณ์ร่วมฉบับนี้ด้วยในเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหารกับประเทศไทย ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อเสถียรภาพของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง และสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือต่อไป ทั้งจะได้เร่งรัดการส่งมอบในทางทหารให้เป็นไปโดยกว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย¹⁴⁶

แถลงการณ์ร่วม ฉบับนี้ อาจจะถือได้ว่าเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้รัฐบาลไทยมีความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งได้ทำความพอใจให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำของไทยเป็นอย่างมากด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เขาได้ปราศรัยต่อประชาชนชาวไทย ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์เมื่อค่ำวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2505 กล่าวสรรเสริญว่า มิตรแท้เช่นสหรัฐอเมริกาหาได้ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามก็จอมพลสฤษดิ์ ก็ได้กล่าวอย่างไวเชิงในคอนทายด้วยว่า แม้เราจะมีมิตรคอยช่วยเหลือแต่คนไทยก็ควรจะต้องพยายามช่วยตัวเองควบคู่ไปด้วย¹⁴⁷

เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แถลงการณ์ร่วม ฉบับนี้ (6 มีนาคม พ.ศ. 2505) นี้ เป็นปัจจัยพื้นฐานประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกัน ที่ทำหว่าน่าจะหมายถึงก่อนหน้านั้นกลับฟื้นตัวมาสู่ความแจ่มใสอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็เป็นความจริงในเวลาต่อมา เมื่อถูกเสนอด้วยปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เป็นต้นว่า จากความสามารถทางการทูตของนายอเวอเรล แฮร์ริแมน (Averell Harriman) ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศฝ่ายกิจการตะวันออกไกลของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกส่งมาเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลไทย เมื่อตอนปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 ได้เป็นผู้มีส่วนช่วยให้ทัศนคติของรัฐบาลไทยในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับลาวเป็นไปใน -

¹⁴⁵ ดูประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2505-2506 (เล่ม 2), เรื่องเดิม, หน้า 595-596.

¹⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 597.

¹⁴⁷ สยามรัฐ (รายวัน), 13 มีนาคม พ.ศ. 2505, หน้า 1.

ทำนองที่คล้ายตามนโยบายของสหรัฐอเมริกามากขึ้น (โปรดพลิกกลับไปดูในเรื่องปัจจัยเกี่ยวกับลาวซึ่งได้กล่าวมาแล้ว) นอกจากนั้นการที่สหรัฐฯ ส่งกองกำลังอีกจำนวนหนึ่งเข้ามาเสริมกำลังที่มีอยู่เดิมในภาคอีสานของไทย ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 ขณะที่วิกฤติการณ์ในลาวกำลังรุนแรง เพราะคอมมิวนิสต์เปิดฉากรุกใหญ่โตนั้น ได้ช่วยทำให้เกิดภาพพจน์ของอเมริกันในทัศนะของรัฐบาลไทย ขณะนั้นก็เป็นสิ่งที่น่าประทับใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ รู้สึกจะพอใจและเต็มใจเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้นโยบายป้องกันประเทศร่วมกับมิตรประเทศในค่ายเสรีประชาธิปไตย เพราะถือว่าเป็นวิธีการป้องกันที่ได้ผล และเป็นการประหยัดงบประมาณของชาติในด้านการป้องกันประเทศได้เป็นอย่างดีก็ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากในการปราศรัยต่อที่ประชุมข้าราชการและผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 4 เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 นั้น จอมพลสฤษดิ์ ได้กล่าวเป็นเชิงโอ้อวดว่า ในปีงบประมาณ 2505 นี้ ไทยได้ใช้งบประมาณในด้านการป้องกันประเทศไปเพียง 17 % ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดเท่านั้น แต่ไทยก็สามารถมีกองทัพอันเกรียงไกรทั้งสามเหล่า ประกอบไปด้วยจำนวนกำลังพลและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย สามารถจะต่อต้านการรุกรานจากข้าศึกศัตรูได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด¹⁴⁸ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าการที่สหรัฐอเมริกาส่งกองกำลังนาวิกโยธินเข้ามาในประเทศไทยตอนกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 นั้น ย่อมจะทำความพอใจให้กับนายกรัฐมนตรีของไทยเป็นอย่างยิ่งนัก เพราะนอกจากกองกำลังดังกล่าวจะเข้ามาเสริมพลังใจของไทยซึ่งกำลังปริวิตกเรื่องลาวแล้ว ยังอาจวิเคราะห์ได้ว่า เป็นสิ่งที่มาพ้องกันกับแนวนโยบายการป้องกันประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ พอดี

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าจะถือได้ว่ามีส่วนช่วยปรุงแต่งให้ความสัมพันธ์ ไทย-อเมริกัน ภายหลังจากปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) ที่ขึ้น ก็คือความสามารถทางการทูตของนายเคนเน็ธ ที ยังก์ (Kenneth T. Young) ซึ่งมารับตำแหน่งเอกอัครราชทูต

¹⁴⁸ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ พ.ศ. 2505 - 2506 (เล่ม 2), เรื่องเดิม, หน้า 645.

อเมริกันคนใหม่ประจำประเทศไทยสืบแทนนายยู อะเล็กซิส จอห์นสัน (U. Alexis Johnson) ซึ่งพ้นจากตำแหน่งไป แฟรงค์ ซี ดาร์ลิงก์ (Frank C. Darling) นักวิชาการผู้สนใจความสัมพันธ์ ไทย-อเมริกัน เป็นพิเศษผู้หนึ่ง ได้ทัศนวิจารณ์ไว้ว่า นายเคนเนดี ยังกั เป็นทูตอเมริกันที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด กล่าวคือ เขาสามารถเข้าได้กับทั้งคณะผู้นำของไทยและกับกลุ่มหลากหลายต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกวงราชการออกไป ทูตอเมริกันผู้นี้ได้ออกเดินทางตระเวนพบปะสนทนากับคนไทยในจังหวัดต่าง ๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชนบท) พร้อมกับพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือเท่าที่ เขาพอจะช่วยให้แก่บรรดาบุคคลผู้ประสบความสำเร็จใฝ่ฝัน ยิ่งกว่านั้น เขายังได้ให้การสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์อย่างแข็งขัน ในนโยบายที่พยายามจะให้ข้าราชการของไทยได้เข้าถึงประชาชนในชนบทที่ห่างไกลมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าทางการศึกษาของคนไทยด้วย เช่น การขยายทุนมูลนิธิฟูลไบรท์ (Fulbright) เป็นต้น¹⁴⁹

เป็นที่น่าเสียดายว่า นายเคนเนดี ยังกั ต้องพ้นจากตำแหน่งไปตอนปลายปี พ.ศ. 2506 เนื่องจากสุขภาพไม่ดี ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตอเมริกันคนใหม่สืบแทนคือ นายเกรแฮม มาร์ติน (Graham Martin)

ถึงแม้ว่า ความสัมพันธ์ ไทย-อเมริกัน ภายหลังจากเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 คือ หลังจากมีแถลงการณ์ร่วม ธนิก-รัสค์ และหลังจากที่สหรัฐอเมริกา ส่งนาวิกโยธินเข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยแล้วได้ทำท้าวว่าจะรื้อถอนแจมใส่ขึ้น แต่แล้วก็กลับมีสถานการณ์หรือเหตุการณ์บางอย่างประการที่มากทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2505 ต้องหมองเมินต่อกันอีก สถานการณ์ที่เป็นสาเหตุของความหมองเมินดังกล่าว พอจะสรุปได้ ดังนี้

(1) รัฐบาลไทย ไม่พอใจที่นายคีน อีชีสัน (Dean Acheson) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของรัฐบาลเคนเนดี และเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมีชโน้ยในศาลยุติธรรมระหว่าง

¹⁴⁹ Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit.,

ประเทศ (ศาลโลก) ซึ่งน่าจะช่วยเหลือให้ไทยได้ในกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารกับเขมร แต่นายอชชีสันกลับไม่ช่วยและปล่อยให้กรณีพิพาทดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของศาลโลก และผลที่ศาลโลกตัดสิน (เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2505) ให้ไทยแพ้คดีเสียเขาพระวิหาร ให้แก่เขมรไป¹⁵⁰

(2) รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ยังไม่พอใจมากขึ้น เมื่อรัฐบาลอเมริกันได้มีปฏิบัติการต่อการแถลงข่าวของรัฐมนตรีแถลงข่าวของลาว (ซึ่งมาจากฝ่ายขบวนการประเทศลาว โดยรวมอยู่ในรัฐบาลผสม) ที่โจมตีว่าการมีทหารอเมริกันอยู่ในประเทศไทยนั้น เป็นภัยคุกคามต่อความเป็นกลางของลาว ซึ่งรัฐบาล ^{อเมริกัน} ของประธานาธิบดีเคนเนดีได้ตัดความสัมพันธ์ ไม่อยากจะโต้ตอบ ฉะนั้นจึงได้มีคำสั่งให้ถอนทหารอเมริกันประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนที่มีอยู่ออกไปจากประเทศไทยในต้นประมาณปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งผลของการกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการบั่นทอนพลังคุ้มกันความปลอดภัยของไทยลงไป ทำให้รัฐบาลไทยไม่พอใจ และพิจารณาว่าสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการโฆษณาชวนเชื่อจากฝั่งลาว มากกว่าความมั่นคงปลอดภัยของมิตรประเทศเช่นไทย¹⁵¹

(3) ความไม่พอใจของรัฐบาลไทยซึ่งเป็นผลมาจากการที่สหรัฐอเมริกาทุ่มความช่วยเหลือให้กับเขมร (ซึ่งถือว่าเป็นศัตรูของไทยในขณะนั้น) มากขึ้น ในระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน พ.ศ. 2505 (ทั้งรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในปัจจัยเกี่ยวกับเขมร) อันเป็นผลให้รัฐบาลไทยแสดงปฏิบัติการโต้ตอบพฤติกรรมดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาโดยหันไปเปิดการเจรจាកานการค้าอย่างเป็นทางการกับสหภาพโซเวียตอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนับเป็นครั้งที่สาม หลังจากที่รัฐบาลไทยได้เคยเกริ่นในเรื่องความสัมพันธ์ด้านการค้าและวัฒนธรรมกับสหภาพโซเวียตมาแล้วถึงสองครั้ง คือในตอนปลายปี พ.ศ. 2503 และปลายปี พ.ศ. 2504

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาก็ได้รับการปรับปรุงให้กลับคืนดีกันอีกในตอนปลายปี พ.ศ. 2505 ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้ยุติการช่วยเหลือคานทาง ๆ แก่รัฐบาลเขมรแล้ว ประกอบกับความสามารถทางการทูตของเอกอัครราชทูต

¹⁵⁰ Ibid., p. 208.

¹⁵¹ ดู Donald E. Nuechterlein, op. cit., p. 245.

เคนเนดี ยังก็ ที่ได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนนโยบายพัฒนาชนบทที่ห่างไกลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างแข็งขัน ยิ่งกว่านั้นยังสานต่อควมที่อันมีไมตรีและค่อนข้างจะเอาใจของรัฐบาลอเมริกันร่วมกับธนาคารโลก ซึ่งได้ตกลงว่า จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่แก่แผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือโครงการระยะ 5 ปี ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ - ประกาศใช้ตอนปลายปี พ.ศ. 2505 เป็นแผนพัฒนาซึ่งต้องใช้งบประมาณกว่า 6 พันล้านบาท¹⁵² โดยที่การพัฒนาจะเป็นหนักในบริเวณจังหวัดภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่มีพรมแดนติดต่อกับราชอาณาจักรลาว อันเป็นบริเวณที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์อาจใช้เป็นเส้นทางเข้ามาแทรกซึม บ่อนทำลายในประเทศไทยได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายหลังจากที่ได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ตัดกันใหม่ในครั้งนี้อแล้ว ประเทศไทยก็เริ่มยึดนโยบายตามหลังสหรัฐอเมริกาอย่างเหนียวแน่น ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) เป็นต้นมา ซึ่งผู้เขียนคิดว่ารัฐบาลไทยอาจจะได้ตระหนักแล้วว่าไม่อาจจะหวังพึ่งความช่วยเหลือและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลในด้านความร่วมมือทางการทหารจากองค์การ ส.ป.อ. ได้อีกต่อไป เนื่องจากมีอุปสรรคคอยขัดขวางอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของสองประเทศที่สำคัญ คือ อังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งคอยคัดค้านการปฏิบัติการทางทหารขององค์การ ส.ป.อ. ในกรณีลาวเป็นต้น ยิ่งกว่านั้น แนวความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ผู้นำของไทยตอนปี พ.ศ. 2504 เกี่ยวกับระบบภูมิภาคนิยม (regionalism) หรือความร่วมมือส่วนภูมิภาค (regional cooperation) ด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจกับเพื่อนบ้านอีก 2 ประเทศ คือ สหพันธรัฐมลายู และฟิลิปปินส์ ในสมาคมอาสา (ASA) ก็มีอันต้องพับไปอีก เนื่องจากในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) นั้น ฟิลิปปินส์ เกิดทะเลาะเบาะแว้งในกรณีพิพาทดินแดนซาบะห์ (Sabah) กับมลายู (ซึ่งสถาปนาขึ้นเป็นสหพันธมาเลเซีย) อย่างรุนแรง (ต่อมาถึงขั้นตัดความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน) วิกฤติการณ์ดังกล่าว เป็นผลให้สมาคมอาสาต้องล้มเลิกไปโดยปริยาย และพลอยทำให้ความหวังของ

¹⁵² Frank C. Darling, Thailand and the United States, op. cit.,

ไทยในเรื่องความร่วมมือส่วนภูมิภาค ต้องพลอยมลายหายไปด้วย ครั้นว่าไทยจะพึ่งตัวเองอย่าง
เดียว (ตามที่จอมพลสฤษดิ์ เคยกล่าวปราศรัยชักนำไว้) ก็ทำท่าว่าจะไปไม่รอด เนื่องจาก
โครงสร้างของประเทศไทยขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมืองหรือการเศรษฐกิจ ยังไม่
มั่นคงแข็งแรงพอ ไทยเราจึงไม่มีทางเลือกอื่นใดที่จะจะไปกว่ายึดเอาสหรัฐอเมริกา มหาสมุทร
ซึ่งช่วงเวลาขณะนั้นโคกลับมาแสดงบทบาทซึ่ง ซึ่งเอาจริงเอาจังต่อการต่อต้านและปราบปราม
การรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อีกครั้งหนึ่ง (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในเวียดนามใต้) มาเป็นที่พึ่งช่วยคุ้มครองให้ไทยต่อไปอีก

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่จะขอกล่าวเพิ่มเติมอีกพอสังเขป เกี่ยวกับพฤติกรรมในด้านการ
สัมพันธ์ ไทย-อเมริกัน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทยเป็น
การลับเฉพาะของสหรัฐอเมริกาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของไทย ซึ่งเพิ่งจะมี
หลักฐานที่พอจะเปิดเผยได้บ้างในระยะเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเอง นั่นก็คือ บทบาทและพฤติกรรม
ขององค์การสืบราชการลับอเมริกัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามว่า ซี.ไอ.เอ. (C.I.A. or
Central Intelligence Agency) ซึ่งหน่วยงาน ซี.ไอ.เอ. นี้ ผู้เขียนได้เคยกล่าว
มาบ้างแล้วในบทที่ 2 ว่า ถูกส่งเข้ามาปฏิบัติการลับเกี่ยวกับการฝึกตำรวจและทหารของไทย
โดยปฏิบัติงานคึกคักกันมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อมาในสมัยของรัฐบาล
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นี้ บทบาทขององค์การ ซี.ไอ.เอ. ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทยไคลคล
น้อยลง เนื่องจากกองทัพไทยได้รับการช่วยเหลือจากกระทรวงกลาโหมอเมริกัน (เพน -
ตากอน) โดยผ่านทางหน่วยจัสแมค เป็นการทดแทนมากขึ้น ส่วนทางกรมตำรวจ หลังจาก
หมดยุคพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ แล้ว ก็ไต่ถูกจำกัดอำนาจลงไป¹⁵³ ฉะนั้นงานหลัก
ขององค์การ ซี.ไอ.เอ. ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ก็คือ การส่งความช่วยเหลือให้กับ
กองทัพแล้ว และกองทัพของรัฐบาลเวียงจันทน์ในการต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศลาว
ซึ่งตามหลักฐานจากเอกสารลับเพนตากอนในบันทึกฉบับที่ 22 (ไม่ลงวันที่) ซึ่งนายพลจัตวา
เอ็ดเวิร์ด จี แลงสเดล (Edward G. Lansdale) มีไปถึงนายพลแม็กซ์เวลล์ ดี เทเลอร์

¹⁵³ ทรายละเอียดยเพิ่มเติมได้จาก พันศักดิ์ วิญญรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 19-20.

(Maxwell D. Taylor) เกี่ยวกับการทำสงครามนอกแบบนั้น ได้มีข้อความตอนหนึ่ง กล่าวถึงบทบาทของ ซี.ไอ.เอ. ว่า

...หน่วย ซี.ไอ.เอ. ได้รวมงานกับหน่วยแม่ก (MAAG or Military Assistance Advisory Group) ทำการช่วยเหลือลาวในการจัดตั้งและฝึกอบรมกองรอยคอมมานโด และ หน่วยทหารแมว ส่วนในประเทศไทยนั้น ซี.ไอ.เอ. ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและประสานงานกับหน่วยปฏิบัติการพิเศษของตำรวจตระเวนชายแดนไทย ซึ่งมีชื่อย่อว่า "ปารู" (PARU or Police Aerial Resupply Unit) ซึ่งทำหน้าที่ปฏิบัติการลับในพื้นที่ หรือบริเวณที่ชาติกึ่งยึดครองอยู่ บัญชีถนัดมันยังบอกว่า เจ้าหน้าที่หน่วยปารูจำนวนหนึ่ง ได้ถูกส่งไปช่วยพวกแมวปฏิบัติการในลาว อย่างลับ ๆ และอย่างไคผลก็ควย¹⁵⁴

สำหรับบทบาทของ ซี.ไอ.เอ. ในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกและนำทหารรับจ้าง ชาวไทยไปปฏิบัติการในลาวนั้น ตามหลักฐานที่เปิดเผยปรากฏว่า เริ่มในปี พ.ศ. 2507 หรือ ค.ศ. 1964 เป็นต้นมา ซึ่งพ้นจากสมัยจอมพลสฤษดิ์ มาแล้ว¹⁵⁵

6.2.2 สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน

(1) สหภาพโซเวียต (หรือรัสเซีย)

อาจกล่าวได้ว่า ก่อนที่ความแตกแยกโดยเปิดเผยระหว่างสองประเทศ ผู้นำในค่ายคอมมิวนิสต์ คือ สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน จะบังเกิดขึ้น นั้น บทบาทของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ยังไม่ค่อยจะเด่นชัดนัก เนื่องจากผลประโยชน์สำคัญของสหภาพโซเวียตไปมีอยู่ในภูมิภาคอื่น เช่น ยุโรปตะวันออก และตะวันออกกลาง เสียมากกว่า¹⁵⁶ แต่แล้วเมื่อสหภาพโซเวียตเกิดความขัดแย้งกับสาธารณรัฐประชาชน-

¹⁵⁴The Pentagon Papers, op. cit., pp. 132 - 134.

¹⁵⁵พันศักดิ์ วิญญรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 22.

¹⁵⁶สุชุม นวลสกุล, "สหภาพโซเวียต" เอกสารประกอบการบรรยายการศึกษารุ่นที่ 16 พ.ศ. 2516 - 17 (พิมพ์โรเนียว), วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร: พ.ศ. 2517, หน้า 11.

จีน (เริ่มรุนแรงประมาณปลายปี พ.ศ. 2502 หรือ ค.ศ. 1959 เป็นต้นมา) ในเรื่องเกี่ยวกับความคิดเห็นทางอर्थคอมมิวนิสต์แตกต่างกัน ชักแย้งกันในการสร้างอิทธิพลเหนือภูมิภาคเอเชียหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือ การถอนตัวของมหาอำนาจตะวันตก เกิม (อังกฤษและฝรั่งเศส) ได้ทำให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจขึ้นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งลักษณะการดังกล่าวนี้ ทำให้สหภาพโซเวียตเริ่มตระหนักว่าอาจจะเอื้ออำนวยให้สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีอิทธิพลอยู่บ้าง แล้วในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ขณะนั้นมีโอกาสเข้าแทนที่ช่องว่างแห่งอำนาจนั้นได้งายขึ้น และการที่ปล่อยให้ศัตรูคู่แข่งของตน เข้ามามีอิทธิพลอยู่ในเอเชียอาคเนย์เพียงประเทศเดียวนั้น นอกจากจะทำให้เกียรติภูมิของสหภาพโซเวียตในฐานะผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ของลนค่น้อยลงแล้ว ยังอาจจะเป็นการไม่ปลอดภัยต่อความมั่นคงของสหภาพโซเวียตเองด้วย ฉะนั้นแนวนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตต่อภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ภายหลังการแตกแยกกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึง เน้นหนักในคำพูดต่อไปนี้ คือ¹⁵⁷

(1) การสร้างป้อมปราการป้องกันและต่อต้านอิทธิพลของสาธารณรัฐ

ประชาชนจีน

(2) มุ่งขยายตลาดการค้าในเอเชียอาคเนย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นผลให้สภาพทางทหารยิ่งใหญ่อขึ้นด้วย

อนึ่ง ในการ เข้ามามีบทบาทในเอเชียอาคเนย์ของสหภาพโซเวียตนั้น ได้ยึดหลักการที่ว่า แม้ประเทศที่มีโซคอมมิวนิสต์แก่หากสามารถดึงมาให้พ้นจากอิทธิพลของมหาอำนาจอื่น ๆ ด้วยการใช้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการสถาปนาความสัมพันธ์อันดีต่อกันถึงขั้นเปิดการค้าชายคิกค่อหรือการผูกคไค้แล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสหภาพโซเวียตยิ่งขึ้น ซึ่งแนวทางปฏิบัติในนโยบายของสหภาพโซเวียตนั้นแตกต่างไปจากแบบของมหาอำนาจอื่น ๆ กล่าวคือ มีคไค้ทุ่มเทเงินทองเข้าช่วย หากแต่เป็นการแสวงหาหุ้บส่วนที่ไว้ใจคไค้ที่จะได้ช่วยกันทำลายอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกในภูมิภาคแถบนี้ (หมายถึงสหรัฐอเมริกา) และกัคคั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนไปในขณะเดียวกัน¹⁵⁸

¹⁵⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

¹⁵⁸เสกสรรคคค ประเสริฐกุล, "มหาอำนาจกับเอเชียอาคเนย์, แนวโน้มในอนาคต," วารสารสังคมศาสตร์, 4 (ตุลาคม, 2514), 109.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับประเทศไทย

ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506

ความสัมพันธ์โซเวียต-ไทย นั้น ได้มีมาเป็นเวลานานแต่โบราณกาลแล้ว ตั้งแต่ทั้งสองประเทศยังปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ความสัมพันธ์ถึงขั้นแลกเปลี่ยนทูตซึ่งกันและกันเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ (ร. 5) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ของไทย และรัชสมัยพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ของโซเวียต อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศทั้งสองก็ต้องมอดไหม้ลงกลางในปี พ.ศ. 2460 (ค.ศ. 1917) เมื่อรัฐบาลคอมมิวนิสต์สามารถเข้าครอบครองโซเวียตได้ และเมื่อโซเวียตกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปแล้ว ไทยก็เลิกคบค้าด้วยเพราะเกรงภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งโซเวียตอาจจะใช้เป็นเครื่องมือแทรกแซงเข้ามาบั่นทอนความมั่นคงของไทย รัฐบาลไทยขณะนั้นหวาดเกรงภัยจากลัทธิดังกล่าวมาก ถึงกับประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และได้มีความเชื่อกันว่า พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตให้การสนับสนุนอย่างลับ ๆ แก่พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ในการยุยงให้มีการนัดหยุดงานในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2490 - 2491 (ค.ศ. 1947 - 1948) ถึง 76 ครั้ง¹⁵⁹

แต่แล้วไทยกับสหภาพโซเวียตก็กลับมาความสัมพันธ์ทางการทูตอีกครั้งหนึ่งในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) ภายหลังจากที่สหภาพโซเวียตยอมรับคำขอของไทยที่ขอให้ช่วยสนับสนุน (ในฐานะที่โซเวียตเป็น 1 ใน 5 มหาอำนาจสำคัญในคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ) การสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย รัฐบาลของประเทศทั้งสองได้ยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตจนถึงระดับเอกอัครราชทูต เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2499 (ค.ศ. 1956) ซึ่งตรงกับสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

¹⁵⁹ Charles B. Mc. Lane, Soviet Strategies in Southeast Asia (New Jersey : Princeton University Press, 1966), pp. 445 - 446.

ของไทย แม้กระนั้นก็ดี ไทยก็ยังไม่ยอมที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรม
 ค่าย เนื่องจากยังหวาดระแวงภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ การค้าขายระหว่างประเทศทั้งสอง
 จึงดำเนินไปโดยผ่านตัวกลางซึ่งมักจะไต่แก่อสังคายน¹⁶⁰ ตามที่ปรากฏนั้น ไทยกับสหภาพ
 โซเวียต เพิ่งจะมีการลงนามในข้อตกลงด้านการค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล เมื่อวันที่ 25
 ธันวาคม พ.ศ. 2513 นี้เอง ซึ่งนับเป็นข้อตกลงอย่างเป็นทางการในระดับรัฐบาลเป็นครั้ง
 แรกของประเทศทั้งสอง¹⁶¹

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับไทยระหว่างปี พ.ศ. 2501 - 2506
 นั้น ในระยะแรก ๆ ภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 閣下ทำการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม
 พ.ศ. 2501 นั้น ความสัมพันธ์ยังไม่สู้จะราบรื่นนัก เพราะคั้งที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ภายหลัง
 การปฏิวัติในประเทศไทยครั้งนี้แล้ว คณะปฏิวัติได้ทำการกวาดล้างจับกุมผู้ของสงสัยว่ามีการ
 กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นการใหญ่ ซึ่งอาจจะทำให้สหภาพโซเวียตในฐานะผู้นำของค่าย
 คอมมิวนิสต์ไม่พอใจก็เป็นได้ คั้งจะเห็นได้จากกรณีที่หนังสือพิมพ์ ปร้าฟดา (Pravda)
 อันมีชื่อเสียงของโซเวียตฉบับประจำวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ได้ลงข่าวกล่าวหาว่า
 การปฏิวัติในประเทศไทยครั้งนี้ ได้กระทำเพื่อปิดปากพลเมืองไทยโดยมี รัฐบาลอเมริกัน
 เห็นเป็นใจ และสนับสนุนการปฏิวัติครั้งนี้เพื่อประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเอง ซึ่งทางสำนักงาน
 แดลงข่าวกองบัญชาการคณะปฏิวัติได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงตอบโตว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวของ
 โซเวียตนั้น ไม่มีมูลความจริงแต่ประการใดเลย เหตุผลในการทำปฏิวัติครั้งนี้ ทำไปเพื่อปิด
 ปากผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ มิให้กระทำการอันเป็นผลเสียหายร้ายแรงต่อประเทศไทยยิ่งขึ้น
 เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับชาติอื่นหรือมีชนชาติอื่นเกี่ยวข้องสนับสนุนแต่ประการใด¹⁶² นอกจากนี้
 นั้น ความเป็นคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตยังทำให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิด

¹⁶⁰ สุตุม นวลสกุล, เรื่องเดิม, หน้า 17.

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶² สารเสรี, 26 ตุลาคม พ.ศ. 2501 อ้างใน กองทัพบก, อนุสรณ์จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์, เรื่องเดิม, หน้า 132.

ความสงสัยว่า นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติที่นายนิคิตา ครุสเชฟ (Nigita Krushev) นายกรัฐมนตรีโซเวียตประกาศออกมานั้นจะมีความจริงใจอยู่มากน้อยเพียงใด ผลจากความสงสัยดังกล่าว ทำให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายหนังสือพิมพ์ของสถานเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทย ชื่อว่า นายเต ซาฮาลการอฟ และผู้สื่อข่าวทาสส์ (Tass) อันเป็นสำนักแถลงข่าวของรัฐบาลโซเวียต ต้องถูกรัฐบาลไทยขอร้องให้เดินทางออกจากประเทศไทยในปี พ.ศ. 2503 (ในฐานะเป็นบุคคลผู้ไม่พึงปรารถนา) ในข้อหาว่ามีพฤติกรรมไปในทางเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และยุยงพลเมืองในประเทศไทย¹⁶³

บทบาทของสหภาพโซเวียตในลาว พ.ศ. 2501 - 2506 ;

ผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

กรณีวิกฤติการณ์ในลาวนั้น เคมที่สหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวนิยมคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย แต่ครั้งมาถึงปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) ภายหลังจากที่ร้อยเอกกองแล กระทำการรัฐประหารในเดือนสิงหาคม ซึ่งมีผลให้เจ้าสุวรณภูมาไคกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ลาวจึงได้เริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับโซเวียต พร้อมกันนั้นโซเวียตก็ได้หันมาช่วยเหลือรัฐบาลฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรณภูมา โดยเปิดเผยแทน¹⁶⁴ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของสหภาพโซเวียตเท่ากับเป็นการแสดงว่าอยู่คนละฝ่ายกับไทย ซึ่งขณะนั้นปฏิเสธที่จะให้การรับรองรัฐบาลของเจ้าสุวรณภูมาที่เวียงจันทน์ แต่แสดงให้เห็นว่า ไทยสนับสนุนลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิ หน่อสวัณ ซึ่งตั้งมั่นอยู่ที่จังหวัดสุพรรณเขตแทน ยิ่งไปกว่านั้น ไทยยังได้ทำการปิดล้อมมิให้มีการส่งอาหารและเชื้อเพลิงเข้าไปยังเวียงจันทน์ ทั้งยังปฏิเสธที่จะให้สหภาพโซเวียตใช้ดินแดนของไทยเป็นทางผ่านในการ

¹⁶³ นริศ เศรษฐบุศกร, "รัสเซียในเอเชียอาคเนย์," รัฐศาสตร์นิเทศ, 2 มกราคม-มีนาคม, 2514), 41.

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

ส่งอาหารและเชื้อเพลิงเข้าไปให้ฝ่ายเจ้าสุวรรณาด้วย ทำให้เวียงจันทน์ตกอยู่ในสภาพที่แร้นแค้นมาก เจ้าสุวรรณาถึงกับขอร้องให้ทางสหรัฐอเมริกาส่งเครื่องบินเข้าไปทิ้งเสบียงอาหาร และเชื้อเพลิงให้ แต่ได้รับการปฏิเสธ เจ้าสุวรรณาจึงหันไปขอร้องสหภาพโซเวียตแทน ซึ่งก็ไม่ผิดหวัง เพราะโซเวียตตกลงบินไปทิ้งเสบียงและเชื้อเพลิงให้ โดยผ่านทางสถานอัย เมืองหลวงของเวียตนามเหนือ พร้อมกับขับโซเวียตโคหาคะแนนนิยมจากฝ่ายเวียงจันทน์ไปในขณะเดียวกันด้วย โดยที่ไม่ยอมรับคำตอมนั้นใด ๆ จากฝ่ายเวียงจันทน์ทั้งสิ้น¹⁶⁵ ต่อมาในเดือนธันวาคมของปีเดียวกัน (2503) เมื่อลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิ กระทบรัฐประหารซ้อนโค่นรัฐบาลที่เวียงจันทน์ลงได้สำเร็จ เป็นผลให้เจ้าสุวรรณาต้องหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ที่เขมร ร้อยเอ็ดกองแลหนีไปอยู่กับฝ่ายขบวนการประเทศลาว ส่วนสหภาพโซเวียตก็ยังคงยึดนโยบายสนับสนุนและคงให้การรับรองรัฐบาลพลัดถิ่นที่เขมรของลาวฝ่ายเป็นกลางต่อไป ทั้งยังบินไปทิ้งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับฝ่ายขบวนการประเทศลาวอีกด้วย ซึ่งพฤติกรรมของโซเวียตดังกล่าว เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับนโยบายของไทยอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ก็กลับปรากฏว่ามีเรื่องที่น่าแปลกอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ไทย-โซเวียต กล่าวคือ ในตอนปลายปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) นั้นเอง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทย ได้เปิดการเจรจาห้ามห้ามเอกราชทุกโซเวียตประจำประเทศไทยในเรื่องการทำสัญญาการค้าและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ผลของการเจรจาในครั้งนั้น ก็ไม่ได้อะไรคืบหน้ามากนัก ซึ่งในทัศนะของผู้เขียนคิดว่าน่าจะเป็นเพราะรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีใฝ่มีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะเปิดการเจรจากับสหภาพโซเวียต หากแต่พฤติกรรมดังกล่าวของไทยเป็นเพียงปฏิกริยาประชกประชันสหรัฐอเมริกา และองค์การ ส.ป.อ. ซึ่งลัทธิและเชื้อชาติไม่กล้า เข้าไปจัดการกับวิกฤติการณ์ในลาวด้วยวิธีการที่เคียดชังตามที่ไทยปรารถนา

นโยบายของสหภาพโซเวียตต่อกรณีลาวในปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) ก็ยังคงมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับนโยบายของไทย กล่าวคือ สหภาพโซเวียตยังคงให้การสนับสนุนด้าน

¹⁶⁵ Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 173.

อาวุธยุทโธปกรณ์แก่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวทางเครื่องบิน ต่อไปอันเป็นผลให้สถานการณ์ในลาวยิ่งคับขันหนักขึ้น¹⁶⁶ และยังทำให้สหรัฐอเมริกาซึ่งเปลี่ยนรัฐบาลชุดใหม่จากไอซ์เซินเฮาว์ มาเป็นเคนเนดี พลอยวิตกกังวลไปด้วย จนประธานาธิบดีเคนเนดีถึงกับต้องแสดงท่าทีแข็งขันโดยเตือนสหภาพโซเวียตว่า สหรัฐอเมริกาจะเข้าปฏิบัติการอย่างเด็ดขาดในลาวทันทีถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังไม่ยุติการโจมตี และปรากฏต่อมาในตอนปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2504 ว่า ท่าทีของสหภาพโซเวียตจะอ่อนลงเมื่อยอมตกลงรับข้อเสนอหยุดยิงในลาวตามที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเสนอมา แต่มีเงื่อนไขว่า ห้ามองค์การ ส.ป.อ. เข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้อย่างเด็ดขาด¹⁶⁷ ขณะเดียวกันสหภาพโซเวียตก็ตกลงร่วมมือกับอังกฤษ (ซึ่งเคยเป็นประธานร่วมกับโซเวียตในการประชุมเรื่องปัญหาอินโดจีนที่เจนีวา เมื่อปี พ.ศ. 2497 มาแล้ว) จัดให้มีการประชุมที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2504 เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาลาวโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ภายหลังจากการประชุมที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย¹⁶⁸ ระหว่างประธานาธิบดีเคนเนดี กับ นายคริสเชฟ (นายกรัฐมนตรีโซเวียต) ซึ่งแม้ว่าจะยังไม่มีข้อตกลงกันอย่างเป็นทางการ แต่ก็ดูเหมือนว่า สหภาพโซเวียตโดยอมอ่อนข้อ และรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาการหยุดยิงในลาว ซึ่งลักษณะการดังกล่าวอาจจะเนื่องมาจากท่าทีอันแข็งขันเอาจริงเอาจังของประธานาธิบดีเคนเนดีที่แสดงให้เห็นว่าจะไม่ยอมถอยหลังให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาดก็เป็นได้¹⁶⁹

¹⁶⁶ สยามรัฐ (รายวัน), 5 มีนาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

¹⁶⁷ สยามรัฐ (รายวัน), 29 มีนาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

¹⁶⁸ ปัญหาสำคัญ 3 ประการที่สหรัฐฯ และโซเวียต นำมาพิจารณาในการประชุมที่เวียนนาคราวนี้ได้แก่ปัญหาลาว ปัญหาเบอร์ลิน และปัญหาการเลิกทดลองอาวุธปรมาณู สยามรัฐ (รายวัน), 4 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 3.

¹⁶⁹ สยามรัฐ (รายวัน), 7 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 3.

แม้ว่าท่าทีของ โขเวียตคอมมิวนิสต์จะอ่อนลงไปในตอนกลางปี พ.ศ. 2504 นี้ก็ตาม บรรยากาศของความคลั่งคลายดังกล่าวก็น่าจะทำให้สภาพความสัมพันธ์ระหว่าง ไทยกับโขเวียตก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2504 นั้น เอกอัครราชทูตโขเวียตประจำประเทศไทยจะได้เข้าพบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อเจรจาขอ ส่งคณะศิลปินบัลเลตเข้ามาแสดงในประเทศไทย พร้อมกับนั้นทูตโขเวียตยังได้นำแถลงการณ์ ของรัฐบาลโขเวียตเกี่ยวกับการทดลองอาวุธนิวเคลียร์มาแจ้งให้รัฐบาลไทยทราบด้วย ซึ่ง ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ได้ตอบปฏิเสธและไม่สนใจเรื่องที่ทูตโขเวียตเสนอมา แต่สนใจว่า เมื่อใดโขเวียตจะซื้อข้าวและปอจากไทย ทูตโขเวียตได้รับปากว่ายินดีจะซื้อสินค้าทั้งสองอย่าง จากประเทศไทยในโอกาสต่อไป พร้อมกับนั้นก็ได้อ้างถึงเหตุเป็นท่านองคควารัฐบาลไทยด้วย ว่า การเจรจาทำสัญญาการค้าระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต (ซึ่งเคยทบทวนกันมาบ้างแล้ว เมื่อตอนปลายปี พ.ศ. 2503) ยังไม่เห็นมีอะไรคืบหน้าสักที¹⁷⁰

การที่สหภาพโซเวียตไม่บรรลุผลสำเร็จในการเข้ามาผูกพันสนิทสนมกับประเทศไทย ในด้านความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมในตอนปลายปี พ.ศ. 2504 นั้น ผู้เขียนสันนิษฐาน ว่า อาจจะเนื่องมาจากภาพพจน์ของรัฐบาลไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นเริ่มจะดีขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่สหรัฐอเมริกาได้แสดงท่าทีที่แข็งขันในการปรับปรุงการช่วยเหลือ ไทยให้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการทหารและการเศรษฐกิจ สภาพการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ประเทศไทย ซึ่งดำเนินนโยบายขวนขวายตะวันตกมาโดยตลอดอยู่แล้ว ไม่คอยกระตือรือร้นต่อการที่จะปรับปรุงสภาพความสัมพันธ์ด้านการค้าและวัฒนธรรมกับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ เช่น สหภาพโซเวียตเท่าใดนัก แม้ว่าในระยะประมาณต้นเดือนธันวาคม (ก่อนหน้าที่ทูตโขเวียตจะเข้าพบ จอมพลสฤษดิ์) พ.ศ. 2504 นั้น นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของไทย จะได้ออกแถลงไว้อีกก่อนแล้วว่า "หากไทยจะทำสัญญาการค้ากับสหภาพโซเวียต ก็จะไม่เป็น การกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ที่ไทยมีอยู่กับประเทศอื่น ทั้งนี้เพราะไทยมีนโยบายจะ ขยายตลาดการค้าของประเทศให้กว้างขวางออกไปอีก¹⁷¹ ซึ่งการแถลงของรัฐมนตรีว่าการ-

¹⁷⁰ สยามรัฐ (รายวัน), 24 ธันวาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

¹⁷¹ สยามรัฐ (รายวัน), 9 ธันวาคม พ.ศ. 2504, หน้า 1.

ต่างประเทศไทยในครั้งนี ผู้เขียนคิดว่าอาจจะ เป็นกลไกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ อย่างหนึ่งของไทยก็เป็นได้ ในอันที่จะเรียกร้องความสนใจจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำลังหวนกวระดวงกลัวไทยจะหันไปคบค้าสมาคมกับสหภาพโซเวียตศัตรูของตนมากขึ้น อันจะเป็นการบั่นทอนระบบพันธมิตรที่เข้มแข็งของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ลงด้วย ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องหันมาให้ความสนใจเอาใจใส่ประเทศไทยมากขึ้น และนั่นย่อมหมายถึงผลที่ติดตามมา คือ ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่ไทยจะได้รับจากสหรัฐอเมริกา ก็ย่อมจะเพิ่มพูนขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย

อนึ่ง ประเทศไทยและสหภาพโซเวียตได้เปิดการเจรจาในเรื่องการค้า และวัฒนธรรม ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในตอนประมาณเกือบจะปลายปี พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) แต่ที่ปรากฏผลเช่นเกี่ยวกับการเจรจาสองครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือ ผลการเจรจาไม่มีอะไรคืบหน้าไปกว่าเดิม ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะการเจรจาเรื่องการค้าระหว่างไทยและสหภาพโซเวียต ในครั้งที่สามนี้ เป็นเพียงละครฉากหนึ่งที่ใช้ประกอบการค้าเนวิเทโศบายของไทยที่พยายามจะประชดและแสดงให้สหรัฐอเมริกามีตรศนิตของไทยได้ทราบว่ ประเทศไทยไม่พอใจอย่างยิ่งที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือด้านการทหารแก่เขมร (ศัตรูของไทย) ในเวลาขณะนั้น ซึ่งต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาทหยุดการช่วยเหลือเขมร ไทยก็กลับคืนคืบกับสหรัฐอเมริกาตามเดิม จึงเท่ากับว่าสหภาพโซเวียตได้กลายเป็นเพียงเครื่องมือประการหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-โซเวียต เพิ่งจะมาสนิทสนมกันมากขึ้น จนถึงชั้นลงนามในข้อตกลงด้านการค้าอย่างเป็นทางการเป็นฉบับแรก (นับตั้งแต่เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกันมา) เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) นี้เอง¹⁷² อันเป็นเวลาหลังจากสิ้นยุครัฐมาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาแล้วถึง 7 ปี

(2) สาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์)

ได้เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของ

¹⁷² ดูเพิ่มเติมใน นรนิติ เศรษฐบุตร, เรื่องเดิม, หน้า 43 - 44.

สาธารณรัฐประชาชนจีน ภายหลังจากที่ได้สถาปนารัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้นบนแผ่นดินแผ่นดินใหญ่จีน เมื่อปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) แล้วนั้น ในระยะแรก ๆ ก็ได้ดำเนินนโยบายตามรูปแบบของสหภาพโซเวียตผู้นำของค่ายคอมมิวนิสต์ แต่แล้วต่อมาเมื่อเกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงในคาบสมุทรเกาหลี (ตอนแรกเป็นเพียงการขัดแย้งเชิงทฤษฎีคอมมิวนิสต์ ต่อมาได้แผ่ขยายออกไปถึงการขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ และพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสอง) ความขัดแย้งดังกล่าวเริ่มรุนแรงขึ้นตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) เป็นต้นมา ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องกำหนดแนวนโยบายที่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่ได้ตั้งเป้าหมายสำคัญ ๆ ไว้ดังต่อไปนี้¹⁷³

1) สร้างสรรค์แผ่นดินใหญ่จีนให้เป็นประเทศมหาอำนาจที่มีพลาณภาพทัดเทียมกับมหาอำนาจอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา

2) แพร่ขยายอิทธิพลของตนเข้าครอบครองประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

3) แข่งขันอิทธิพลกับสหภาพโซเวียตในภูมิภาคต่าง ๆ

4) คอคานอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคต่าง ๆ

แนวนโยบายใหม่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนดังกล่าวข้างต้นนี้ สร้างความหวาดหวั่นให้กับรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แห่งประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายขอที่สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการจะแผ่ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ความวิตกกังวลของจอมพลสฤษดิ์ ปรากฏอยู่ในคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของเขาหลายครั้งหลายครา ดังเช่นตอนหนึ่งในคำแถลงต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2505 เรื่องแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไทย เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์ กล่าวไว้ว่า

...สถานการณ์โดยทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับตั้งแต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียคมินหรือเวียคนามเหนือประสบความสำเร็จอย่างสำคัญใน

¹⁷³ นกแก้ว (รวบรวมและเรียบเรียง), "บทบาทระหว่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน," รัฐาภิวัตน์, 1 (มกราคม, 2515), 3.

กรรมใหญ่ที่เขียนเขียนฟูในปีพุทธศักราช 2497 แล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์โคโซพินทีในเขตครอบครองของตน ซึ่งแผ่ขยายลงมาถึงเส้นขนานที่ 17 และเขตแดนของราชอาณาจักรลาวทางภาคเหนือ เป็นฐานแผ่ขยายอำนาจของฝ่ายคนเขาไปในประเทศเวียตนามใต้และราชอาณาจักรลาว โดยใช้กลยุทธ์แทรกซึมและบอนท่าสาย อันเป็นกรรมกรรมอย่างไม่เปิดเผยในชั้นต้น ขณะนี้โคขยายผลถึงขั้นมีการตั้งขอกอทานรัฐบาลอันชอบด้วยกฎหมายขึ้นแล้ว ประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งหลายใ้ให้การสนับสนุนกำลังฝ่ายกบฏด้วยกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์อย่างล้น ๆ กอนไขเบองแรก แลวกคอย ๆ กระทำโดยเปิดเผยขึ้นอย่างไม่เกรงกลัวผู้ใดในที่สุด จนในชั้นสุดท้ายก็จะไขกำลังทหารของตน เขาสับสนุนการกระทำของพวกกบฏคอมมิวนิสต์ในประเทศที่ตนคิดกรรมกรรมนั้นอย่างเปิดเผย เหตุการณ์ทั้งหลายในราชอาณาจักรลาวนั้นนับแต่แรกมาจนถึงบัดนี้ ย่อมจะเป็นประจักษ์พยานเผยให้เห็นถึงกลยุทธ์ในการกรรมกรรมของคอมมิวนิสต์ตามขั้นตอนที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วไปเป็นอย่างดี สถานการณ์ในประเทศสาธารณรัฐเวียตนามหรือเวียตนามใต้กำลังเป็นตามอย่างเหตุการณ์ในราชอาณาจักรลาวอยู่ทุกขณะ กล่าวโดยสรุปแล้วในขณะนี้เศษที่ผานมาที่สถานการณ์โดยทั่วไปในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือความรุนแรงและกระเทือนความภัยจากกรรมกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ยิ่งขึ้นตามลำดับ... ขณะนี้เราได้ออกกรรมกรรมด้วยวิธีที่ไม่เปิดเผยคือ การแทรกซึมและบอนท่าสายจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ อยู่เสมอมา ประจักษ์พยานที่จะเห็นได้จากกรณีนี้คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจของเราสามารถยึดโคเอกสาร หลักฐานและจับโคเป็นกรรมกรรมบุคคลของประเทศชาติ โดยการช่วยตัวให้เป็นที่สาของคอมมิวนิสต์ตรงตัวอยู่เสมอ... รัฐบาลนี้จะพยายามตอบคำถามการกระทำของคอมมิวนิสต์ทุกวิถีทางจนถึงที่สุด และจะถือว่าคำตอบความภัยจากคอมมิวนิสต์เป็นนโยบายสำคัญในการดำเนินงานของรัฐบาลควงานหนง... 174

อย่างไรก็ตาม จากความเห็นของสื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) ของไทยในขณะนั้น กลับเชื่อว่าการแตกแยกอย่างรุนแรงในค่ายคอมมิวนิสต์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตก็ หรือการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนกำลังประสพกับภาวะการขาดแคลนอาหารภายในประเทศ และเศรษฐกิจตกต่ำในระหว่างปี พ.ศ. 2501-2505 (ค.ศ. 1958-1962) ก็คือ เหล่านี้ อาจจะเป็นปัจจัยที่คอยยับยั้งแนวความคิดของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต้องการจะขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ไว้ก็ได้ 175

174 ปรคคูประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เล่ม 2 (พ.ศ. 2505-2506), เรื่องเดิม, หน้า 592-293.

175 คุ สยามรัฐ (รายวัน), 18 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 3. และ สยามรัฐ (รายวัน), 20 เมษายน พ.ศ. 2505, หน้า 3.

ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศไทย

ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506

เป็นที่เชื่อกันว่า นโยบายที่สาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งเป้าหมายไว้เป็นแนวปฏิบัติต่อประเทศไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) เป็นต้นมา ก็คือความพยายามเรียกร้องให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายเป็นกลาง โดยพยายามชี้ให้รัฐบาลไทยเห็นว่าสหรัฐอเมริกา นั้น เป็นมหาอำนาจผู้รุกราน¹⁷⁶ อันเป็นที่น่าสนใจก็คือว่า ถ้อยแถลงของสื่อมวลชนในแผ่นดินใหญ่จีนส่วนใหญ่มักจะกล่าวหาว่า สหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงกิจการภายในของไทย และบางครั้งยังเสนอแนะให้ไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจากการผูกสัมพันธ์กับค่ายตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้นมาสู่รูปแบบของความเป็นกลาง อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังไม่เคยกล่าวหาไทยว่าเป็นชาติที่มีนโยบายจะรุกรานสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนของนักการเมืองผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย คือนายแคล้ว นรปติ ในหนังสือชื่อ "เยี่ยมปักกิ่ง" เมื่อปี พ.ศ. 2500 ที่กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า ประธานเมาเซซุง ผู้นำของจีนแผ่นดินใหญ่หวาดกลัวลต่อการรุกรานจากภายนอกมากกว่า และไม่กลัวการรุกรานจากประเทศไทยด้วย แม้ว่าไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีขององค์การ ส.ป.อ. ซึ่งเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ ผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีคำกล่าวว่าเป็นความผิดของไทยแต่อย่างใด หากแต่เป็นความผิดของจักรวรรดินิยมอเมริกาต่างหากที่เป็นตัวตั้งตัวตีในการก่อตั้งองค์การดังกล่าวขึ้นมาและชักนำให้ไทยเข้าไปร่วมมือด้วย¹⁷⁷

¹⁷⁶เขียน ชีระวิทย์, "สาธารณรัฐประชาชนจีนกับขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย" ใน สุชาติ สวัสดิ์ศรี (รวบรวม), ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2517), หน้า 183.

¹⁷⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

ความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในอันที่จะแยกไทยออกจากความเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งของสหรัฐอเมริกา นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิโทศบายอย่างหนึ่งในอันที่จะคัดกำลังของสหรัฐอเมริกา ศัตรูทางอุดมการณ์ซึ่งผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีนเชื่อว่ากำลังมีเป้าหมายที่จะทำลายสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนืออยู่ในขณะนั้น ยิ่งกว่านั้นยังอาจกล่าวได้ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเองก็มีความเชื่อในเรื่องของทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory) เช่นเดียวกับความเชื่อของสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ "เทียนหมินยี่เป้า" (ออกในผืนแผ่นดินใหญ่จีน) ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 มีตอนหนึ่งกล่าวพาดพิงถึงสหรัฐอเมริกาว่ามีแผนจะเข้าครอบครองภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มานานแล้ว โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันและต่อต้านภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์และยังกล่าวหาว่าภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาถูกรานเวียดนามใต้แล้วเป้าหมายต่อไปของสหรัฐอเมริกาก็คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน การส่งหน่วยรบอเมริกันมายังประเทศไทยนั้นจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการถูกรานภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ของสหรัฐอเมริกานั้นเอง¹⁷⁸

อาจจะเป็นเพราะผลจากความเชื่อในทฤษฎีโดมิโนนี้เองที่ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมักจะแสดงความหวาดระแวงออกมาในบางครั้งเหมือนกันว่า ไทยอาจจะเป็นอันตรายนต่อ เขมร ลาว และเวียดนามเหนือ ตลอดจนรู้สึกลัวว่าอาจจะกระทบกระเทือนมาถึงสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยในที่สุด ดังจะเห็นได้จากปฏิกิริยาที่สาธารณรัฐประชาชนจีนแสดงออกมาเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) ต่อการที่สหรัฐอเมริกาส่งทหารเข้ามายังประเทศไทย (พฤษภาคม พ.ศ. 2505) โดยกล่าวหาว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการลวงละเมิดด้วยการสร้างวงล้อมทางทหารซึ่งมีปลายหัวหอกมุ่งสู่จีนเป็นสำคัญ ลักษณะการดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศไทย หลังจากปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ซึ่งจากการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องพิจารณาปัญหา

¹⁷⁸ ทรงยศ แวหวงษ์ (แปล), "สงครามประชาชนกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย" (ของ คาเนียด คี เลิฟเลซ) ใน สุชาติ สวัสดิ์ศรี (รวบรวม), ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิสนศ, 2517), หน้า 246.

ความมั่นคงของชาติคนมากขึ้นถึงกล่าวทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนตัดสินใจให้ความสนับสนุน
ขบวนการปลดแอกแห่งชาติในประเทศไทยอย่างเปิดเผย¹⁷⁹

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง พ.ศ. 2498-2502 (ค.ศ. 1955-1959) สาธารณรัฐประชาชนจีน
แทบจะไม่สนใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับไทยเลย ไม่ว่าไทยจะพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างไร
ก็ตาม ทั้ง ๆ ที่เมื่อการประชุมบัณฑิตยสถานจีนที่อินโคนที่เซี่ยงไฮ้ พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) เสร็จ
สิ้นลง ได้มีการผ่อนคลายความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชน
จีนลงบ้าง ภายหลังจากการพบปะสนทนากันระหว่างผู้แทนของไทยและของสาธารณรัฐประชา-
ชนจีน แต่บรรยากาศที่คลี่คลายดังกล่าวก็มิได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองก้าว
หน้าไปแต่อย่างใด ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่พอใจต่อการที่ไทยยังคง
มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นศัตรูของตนก็เป็นได้ ดังเราจะเห็นได้
จากหนังสือพิมพ์ปักกิ่งวิว ฉบับประจำวันที 23 ธันวาคม พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) ได้
ตีพิมพ์บทความหนึ่งที่กล่าวพาดพิงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศ
ไทยไว้ตอนหนึ่งว่า

...ประชาชนจีนเคยมีสัมพันธ์ไมตรีกับประชาชนชาวไทยมาแต่
โบราณกาล จีนได้พยายามหันเหหาไทยเพื่อหวังการฟื้นฟูความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง แต่ภายใต้แรงกดดันของสหรัฐ-
อเมริกาและผู้ถืออำนาจในไทยได้บิดเบือนเจตนารมณ์ของ
ประชาชนแห่งประเทศไทย โดยการถือนโยบายที่ไม่เป็นมิตร
ต่อจีน ประชาชนชาวจีนตระหนักดีถึงฐานะของประเทศไทย
และทางรอดคอยเพื่อการฟื้นฟูสัมพันธ์ไมตรีของทั้งสองประเทศ¹⁸⁰

เนื้อหาสำคัญของบทความข้างต้นนี้อาจตีความได้ว่า การที่สาธารณรัฐประชาชนจีน
ไม่อาจจะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศไทยจนดูเสมือนว่าห่างเหินไม่สนใจไทยในระยะก่อนปี

¹⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

¹⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 252.

พ.ศ. 2504 นั้น ก็เพราะอุปสรรคขัดขวางจากสหรัฐอเมริกาและคณะผู้นำผู้ยึดกุมการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของไทยนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) เป็นต้นมา สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เริ่มให้ความสนใจต่อประเทศไทยมากขึ้น เพราะนอกจากสาเหตุที่สหรัฐอเมริกาส่งทหารเข้ามาประจำในประเทศไทย (ในปี พ.ศ. 2504 และ 2505) แล้ว ยังมีกองกำลังของชาติภคินี ส.ป.อ. เข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทยอีกด้วย สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยหลังปี พ.ศ. 2504 มีสภาพไม่ติดกับฐานยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยที่จุดสำคัญในแผนของสหรัฐอเมริกาคือ การเข้ามามีอิทธิพลเหนือเหตุการณ์ในคาบสมุทรอินโดจีนทั้งหมด และนโยบายของสหรัฐอเมริกาคั้งแต่ พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) เป็นต้นมานั้นก็ได้เริ่มเข้ามามีพันธะผูกพันในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นการฝึกอบรมตัวบุคคลของไทยในค่ายยุทธวิธีต่อต้านผู้ก่อการร้าย สร้างถนนยุทธศาสตร์ ทิศตั้งสถานีเรดาร์ และอุปกรณ์ทางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ แก่สนามบินและท่าเรือของไทย (เริ่มปี พ.ศ. 2504) เป็นต้น¹⁸¹

พฤติกรรมดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มรู้สึกว่า ความมั่นคงของชาติตนกำลังเผชิญกับการตั้งป้อมอย่างมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย และช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2504-2507 (ค.ศ. 1961-1964) เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่า สหรัฐอเมริกาได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสงครามในเวียดนามมากขึ้น สาธารณรัฐประชาชนจีนก็สิ้นความอดทนและเริ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้ด้วยการให้ความสนับสนุนการทำสงครามประชาชนในประเทศไทย¹⁸²

181 เรื่องเดียวกัน, หน้า 244-245.

182 เรื่องเดียวกัน, หน้า 248.

บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อวิกฤตการณ์ในลาว พ.ศ. 2501-2506 :

ผลกระทบที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อวิกฤตการณ์ในลาวในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 (ค.ศ. 1958-1963) นั้นมีอยู่น้อยมาก และเป็นการเข้าไปมีบทบาทโดยทางอ้อมด้วยซ้ำไป นั่นคือ การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนหนุนหลังเวียคนามเหนือให้สนับสนุนฝ่ายขบวนการประเทศลาวอีกต่อหนึ่ง¹⁸³ (อาจจะเป็นเพราะว่าบทบาทในการช่วยเหลือลาวฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายขบวนการประเทศลาว ส่วนใหญ่นั้นถูกสหภาพโซเวียตศัตรูคู่แค้นของสาธารณรัฐประชาชนจีนแย่งเอาไปทำเสียก่อนแล้ว -- ผู้เขียน)

สำหรับการมองลาวในแง่ยุทธศาสตร์ในสายตาของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนขณะนั้น ได้มีนักเขียนผู้เชี่ยวชาญด้านเอเชียอาคเนย์ท่านหนึ่งให้ทัศนะไว้ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนอาจจะไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าครอบงำในลาวก็ได้ เพราะถ้าเปรียบเทียบระหว่างลาวกับไต้หวันแล้ว สาธารณรัฐประชาชนจีนย่อมหวังไต้หวันมากกว่าลาว ฉะนั้นจึงอาจต้องการให้ลาวเป็นกลางเพื่อให้มีสภาพเป็นรัฐกันชน (buffer state) มากกว่าต้องการจะให้ลาวเป็นประเทศคอมมิวนิสต์เต็มตัว เพราะถ้าลาวเป็นคอมมิวนิสต์ก็ย่อมเท่ากับเป็นการท้าทายให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาแทรกแซงหนักมากยิ่งขึ้น¹⁸⁴ อนึ่ง ได้มีนักวิชาการอีกท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนอาจจะตระหนักดีว่า ได้มีทหารคอมมิวนิสต์แทรกแซงอยู่ในลาวก่อนหน้านี้แล้วทั้งสหภาพโซเวียตและเวียคนามเหนือ ฉะนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีความเห็นตรงกับสหภาพโซเวียตและประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ว่า ควรจะทำให้ลาวเป็นกลางเสียก่อน ต่อจากนั้นลาวก็จะค่อย ๆ กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปเองในที่สุด¹⁸⁵ อย่างไรก็ตาม พร้อม ๆ กับความต้องการที่จะให้

¹⁸³ คุ นรนิติ เศรษฐบุตร, เรื่องเดิม, หน้า 40.

¹⁸⁴ Biran Crozier, The China Quarterly No. 7, July-September, 1961 (Great Britain: Eastern Press Ltd., 1961), pp. 135-136.

¹⁸⁵ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, เรื่องเดิม, หน้า 154.

ลาวเป็นกลาง สาธารณรัฐประชาชนจีนยังพยายามกล่าวโจมตีองค์การ ส.ป.อ. ไปด้วย
 ดังจะเห็นได้จากถ้อยแถลงของนายพลเฉินยี (Chen Yi) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) ที่เสนอให้ยุบองค์การ
 ส.ป.อ. เพื่อรักษาความเป็นกลาง โดยกล่าวหาว่าองค์การ ส.ป.อ. เป็นองค์การจักรวรรดิ-
 นิยมที่สหรัฐอเมริกากลุ่มมือเข้าแทรกแซงก่อเหตุวุ่นวายในลาวและสาธารณ
 รัฐประชาชนจีนยังไม่เห็นด้วยกับการที่ให้มีคณะกรรมการระหว่างประเทศเข้ามาควบคุมการหยุดยั้ง
 ในลาว ซึ่งถ้อยแถลงของนายพลเฉินยีครั้งนี้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างมากจากสื่อมวลชน
 ภายในประเทศไทยซึ่งได้โต้ตอบว่า ถ้อยแถลงดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่าสาธารณรัฐประชาชน
 จีนมีแผนการจะเข้าครอบครองลาวเพื่อใช้เป็นประตูเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เท่ากับเป็น
 การล้มล้างถ้อยแถลงก่อนหน้านี้ของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนที่บอกว่า ยินดีสนับสนุนให้
 ลาวเป็นกลาง¹⁸⁶ นอกจากนั้นคณะผู้แทนของไทยซึ่งกลับเข้าร่วมประชุมที่กรุงเจนีวาประเทศ
 สวิสเซอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่งในตอนปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 ก็ได้แสดงปฏิกิริยาไม่พอใจ
 กับการกล่าวประณามสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างรุนแรงที่ประเทศนั้นพูดกล่าวหาให้ร้าย
 องค์การ ส.ป.อ.¹⁸⁷

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่จะขอกล่าวถึงทัศนคติและความเชื่อบางประการของไทยที่มีต่อ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงเวลาขณะนั้นประกอบไว้ตอนท้ายของบทนี้สักเล็กน้อย กล่าวคือ
 เราจะเห็นได้ว่าประชาชนไทยในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ถูกปลูกฝังและสั่งสอน
 ให้เกลียดกลัวภัยจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก (ที่เน้นเป็นพิเศษก็คือ ภัย
 จากคอมมิวนิสต์จีน) โดยทั้งจากการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลไทยที่พยายามแสดงให้เห็น
 ความไม่ดีต่าง ๆ ของคอมมิวนิสต์ ตลอดจนพฤติกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเห็นจริงเห็นจัง
 ตลอดจนสมัยของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ซึ่งได้ทำการกวาดล้างจับกุมและใช้มาตรการลงโทษเด็ดขาด
 กับบุคคลผู้ต้องสงสัยว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งอ้างว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคง

¹⁸⁶ สยามรัฐ (รายวัน), 28 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 1.

¹⁸⁷ สยามรัฐ (รายวัน), 29 มิถุนายน พ.ศ. 2504, หน้า 1.

และความเป็นเอกราชของชาติ เหล่านี้ล้วนเป็นผลประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความ
เกลียดชังและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคอมมิวนิสต์อย่างยิ่ง (ทั้ง ๆ ที่บางคนอาจจะยังไม่ทราบราย
ละเอียดหรือไม่รู้จักด้วยซ้ำไปว่าคอมมิวนิสต์นั้นคืออะไร) นอกจากนี้คำว่า ภัยคอมมิวนิสต์
ยังได้กลายเป็นเครื่องมือ (ผู้เขียนขอเรียกว่า มรดกแห่งกโสมายทางการเมืองซึ่งรับตกทอด
มาจากสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม) ให้ผู้นำในคณะรัฐบาลไทย (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์)
สามารถนำไปใช้กล่าวอ้างอย่างได้ผลในการเรียกร้องความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา
พันธมิตรผู้มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับไทย¹⁸⁸ และอาจกล่าวได้ว่า สหรัฐ-
อเมริกานี้เองซึ่งเป็นผู้ที่ช่วยกระตุ้นความเชื่อเรื่องภัยจากคอมมิวนิสต์จีนให้แก่ไทยด้วยเช่นกัน
เช่นความเชื่อที่ว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนมีความปรารถนาที่จะยึดเอาผู้นำนั้มนัก
สมบูรณ์ของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ไว้เป็นแหล่งสนับสนุนด้านอาหารหรือเพื่อไว้รองรับการเพิ่ม
จำนวนประชากรอย่างรวดเร็วของสาธารณรัฐประชาชนจีนเองประการหนึ่ง¹⁸⁹ อีกประการ
หนึ่งที่เชื่อกันก็คือ ลักษณะแนวโน้มนางอย่างที่ทำให้ชวนให้คิดว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมี
ลักษณะของความเป็นผู้ที่ชอบขยายอำนาจ นั่นคือ

1) ลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างจะก้าวร้าว (aggressive) ของคนจีนซึ่งจะดูได้จาก
ประวัติศาสตร์จีนได้แผ่ขยายอิทธิพลไหลลงมาทางใต้เรื่อย ๆ

2) อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของคณะผู้นำที่ปักกิ่งในช่วงเวลาขณะนั้น (พ.ศ. 2501-
2506) อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชน
จีนมีลักษณะค่อนข้างจะก้าวร้าวและรุกรานไปด้วย ดังตัวอย่างที่เห็นได้คือ การให้ความสนับสนุน
อย่างลับ ๆ ต่อการปฏิบัติงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ในลาวและเวียดนาม หรือการใช้กำลัง
ละเมิดพรมแดนตอนเหนือของอินเดียนปี พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962)¹⁹⁰ นอกจากนี้ยัง

¹⁸⁸ วิทยา สุจริตนารักษ์, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

¹⁸⁹ Frank C. Darling, Thailand and The United States, *op. cit.*,
p. 217.

¹⁹⁰ *Ibid.*

รวมถึงการให้ความสนับสนุนแก่ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยเพิ่งจะสืบพบว่าได้มีการปฏิบัติการแทรกซึมในระดับการก่อตั้งเป็นองค์การในปี พ.ศ. 2505¹⁹¹ พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดถึงนโยบายขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนในระบายนั้น

การมีภาพพจน์ที่ไม่ดี (pessimistic view) ของไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังกล่าวข้างต้นได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในขณะนั้นดูเสมือนว่าจะต้องเป็นเส้นขนานยาวที่จะเข้ามาบรรจบกันได้ ขณะเดียวกันคณะผู้นำของไทย (รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์) กลับพยายามจะแยกเส้นขนานคู่นี้ให้ห่างกันออกไปอีก ดังจะเห็นได้จากถ้อยแถลงของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ฌัก คอมันตร์ ต่อ The American Association of Thailand เมื่อตอนกลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 นั้น มีข้อความบางตอนได้พยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนอันเลวร้ายของคอมมิวนิสต์จีนในการรุกรานภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยบอกว่า ในขั้นแรกทีเดียวฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนจะพยายามบั่นทอนอำนาจของชาติตะวันตกในภูมิภาคแถบนี้เสียก่อน และเมื่อทำลายอิทธิพลของฝ่ายตะวันตกลงได้แล้ว คอมมิวนิสต์ก็จะพยายามชักจูงโน้มน้าวประเทศเล็ก ๆ ในภูมิภาคนี้ให้เข้าร่วมมือกับฝ่ายตนโดยไม่มีทางเลือกเสีย หากประเทศใดขัดขืนหรือต่อต้านก็มีหวังถูกฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้กำลังเข้าบดขยี้ และขณะเดียวกันนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะเตรียมกำลังของตนไว้อีกส่วนหนึ่งเพื่อคอยรับมือกับฝ่ายตะวันตกที่อาจจะเข้ามายุ่งเกี่ยวในกรณีที่ได้รับการขอร้องหรือร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศเล็ก ๆ ในภูมิภาคนี้¹⁹²

นอกจากถ้อยแถลงของนายฌัก คอมันตร์ ข้างต้นแล้ว ก่อนหน้านี้นับประมาณต้นปี พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทยก็ได้เคยให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวต่างประเทศ (ผู้สื่อข่าว เอ. บี. ซี) ถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างไทยกับสาธารณ-

¹⁹¹ ทรงยศ แวงหงษ์, เรื่องเดิม, หน้า 244.

¹⁹² Collection of Principal Speeches of Foreign Minister Tanat Khoman, pp. 59-67 in Donald E. Nuechterlein, *op. cit.*, p. 216.

รัฐประชาชนจีนว่า ที่ไม่อาจจะมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้ก็เพราะฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีน
ไม่ยึดหลักปฏิบัติร่วมกันตามเงื่อนไข จอมพลสฤษดิ์ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

... เหตุการณ์ด้านเอเชียจะเป็นเช่นใดต่อไปนั้นย่อมขึ้นอยู่กับฝ่าย
คอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามก็ ประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสห
ประชาชาติควรมีหลักการรวมและยึดหลักปฏิบัติร่วมกันตามเงื่อนไข
ถ้าประเทศคอมมิวนิสต์ไม่ยึดหลักและปฏิบัติตามร่วมกันแล้วจะรวม
สัมพันธภาพต่อกันได้อย่างไร... 193

สรุปท้ายบท

ตามที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ
ไทยในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้มีผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมิใช่น้อย
ที่เกี่ยว โดยเฉพาอย่างยิ่งวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง เช่น
ราชอาณาจักรลาวนั้นนับว่าได้สร้างความหวาดวิตกกังวลแก่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ของไทยมาก
เนื่องจากวิกฤติการณ์ดังกล่าวมีฝ่ายที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ (ขบวนการปะเทดลาว) ซึ่งถือว่าเป็น
ศัตรูทางอุดมการณ์ของไทยเข้าไปพัวพันสร้างความวุ่นวายอยู่ด้วย นโยบายของไทยต่อวิกฤติการณ์
ในลาวระยะนั้นจึงพยายามให้ความช่วยเหลือสนับสนุนลาวฝ่ายขวาซึ่งมีนโยบายนิยมตะวันตก
เช่นเดียวกับไทยอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันไทยก็พยายามกระตุ้นให้สหรัฐอเมริกา ชาติพันธมิตร
และองค์การ ส.ป.อ. ให้ความสำคัญเข้าแทรกแซงเพื่อจัดการกับฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ในลาวอย่าง
เด็ดขาด แต่ที่ต้องผิดหวังเนื่องจากองค์การ ส.ป.อ. ไม่อาจจะดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับ
ปัญหาลาวได้ เพราะอังกฤษและฝรั่งเศสคอยขัดขวาง ข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกาก็กลับไปเลือก
ใช้นโยบายประนีประนอมกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ที่เข้ามาพัวพันในกรณีลาว เช่น สหภาพ
โซเวียตและอังกฤษ เพื่อจัดการกับปัญหาลาวโดยสันติวิธี ทั้งนี้โดยจัดการประชุมเพื่อแก้ไข
วิกฤติการณ์ลาวขึ้นที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และเชิญไทยเข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่ง
แม้ว่าไทยเราจะไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าวนัก แต่ในที่สุดก็ตัดสินใจส่งผู้แทนไปร่วมประชุม
และผลที่ออกมาก็คือ ไทยจำต้องยอมรับมติของที่ประชุมเจนีวาที่ต้องการให้ลาวเป็นกลางและ

จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นบริหารประเทศ (ความไม่พอใจของไทยต่อมติดังกล่าวแสดงออกโดยการให้บุคคลเพียงระดับเอกอัครราชทูตเป็นผู้ลงนามในข้อตกลงเจนีวาดังกล่าว แทนที่จะเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเป็นผู้ลงนามดังเช่นประเทศผู้เข้าร่วมประชุมอื่น ๆ อีก 13 ประเทศเขาปฏิบัติกัน)

สำหรับวิกฤติการณ์ทางด้านประเทศเขมร (กัมพูชา) นั้น จะเห็นได้ว่านอกจากกรณีพิพาทเขาพระวิหารที่ทำให้เขมรกับไทยต้องกลายเป็นศัตรูคู่แค้นกันแล้ว เขมรยังเป็นปัจจัยภายนอกอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระบอบนั้นด้วย ดังจะพิจารณาได้จากกรณีที่เขมรหันไปคบค้าสนิทสนมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้ไทยนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยิ่งต้องแข็งแกร่งยิ่งขึ้น และเมื่อสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธแก่เขมรมากขึ้นก็ยิ่งทำให้เกิดปฏิกิริยาไม่พอใจอย่างมาก จนรัฐบาลไทยถึงกับแสดงท่าทีออกมว่า ไทยอาจจะดำเนินนโยบายเป็นกลางแบบเขมรบ้าง หรือไม่ก็หันไปคบค้ากับสหภาพโซเวียตให้มากขึ้น ซึ่งท่าทีของไทยครั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงประท้วงการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ปฏิบัติต่อเขมรนั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงสหรัฐอเมริกาพันธมิตรของไทยก็ต้องนับว่ามหาอำนาจประเทศนี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เรื่อยมา ในฐานะของความเป็นพันธมิตรทางทหาร เศรษฐกิจ รวมทั้งการมีอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์เหมือน ๆ กัน และเมื่อมาถึงสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เช่นเดียวกันกับรัฐบาลไทยยุคก่อน ๆ ที่ยอมจะตกเป็นเป้าหมายของสหรัฐอเมริกาที่จะตั้งไว้เป็นพันธมิตรที่เข้มแข็ง เป็นเสมือนป้อมปราการในการต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ต่อไป ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้ว่าในยุครัฐบาลไทยยุคจอมพลสฤษดิ์นี้บทบาทบางประการของสหรัฐอเมริกาจะทำความไม่พอใจให้แก่รัฐบาลไทยหลายครั้ง (เช่น นโยบายที่สหรัฐอเมริกปฏิบัติต่อลาวและเขมร) ก็ตาม แต่ด้วยความสามารถของนักการทูตชาวอเมริกันหลายท่าน รวมทั้งการที่รัฐบาลอเมริกันได้ทุ่มเทความช่วยเหลืออย่างมหาศาลในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประเทศไทย และยังเสริมด้วยการทำข้อตกลงที่ช่วยสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กับประเทศไทยมากขึ้น (เช่น แถลงการณ์ร่วม ดนดี - รัสส์) เหล่านี้ทำให้ไทยไม่อาจจะปลีกตัวเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกาได้ ขณะ

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศผู้นำในค่ายคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะเป็น
 สหภาพโซเวียต หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ตามต้องหยุดอยู่กับที่ ไม่มีอะไรคืบหน้าไปกว่าเดิม
 ยิ่งกว่านั้นเราจะเห็นได้ว่า สหภาพโซเวียต (ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตอยู่กับประเทศไทย)
 ได้กลายเป็นเครื่องมือของการประชดประชันที่ฝ่ายไทยใช้เรียกร้องความสนใจจากสหรัฐ-
 อเมริกา เมื่อสหรัฐอเมริกาทำสิ่งที่ไทยไม่พอใจ สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นกล่าวได้
 ว่า แทบไม่มีการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย เลยก็ว่าได้ มีหน้าซ้ำในทาง
 การค้ายังถูกรัฐบาลปฏิบัติของไทยทำการปิดกั้นช่องทางของการติดต่อโดยออกประกาศคณะ
 ปฏิวัติ (ฉบับที่ 53) ห้ามการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเสียอีกด้วย